

קובץ גליונות

פרשת חיי שרה

ממרנז ורבנז גדולי ומאורי הדור

מרן רבינו הגדול
הגראמ"מ שך זי"ע

מרן ראש הישיבה
הגרמ"י ליפקוביץ זצוק"ל

הגאון הצדיק
רבי ישראל אליהו וינטרויב
זצוק"ל

הגאון האדיר
רבי אברהם גנחובסקי זצוק"ל

הגאון הגדול
רבי שלום בן ציון פלמן
זצוק"ל

ויבלחט"א

מרן ראש הישיבה
הגראי"ל שטינמן שליט"א

מרן שר התורה
הגר"ח קניבסקי שליט"א

מרן פוסק הדור
הגר"נ קרליץ שליט"א

מרן רה"י
הגר"ג אדלשטיין שליט"א

מרן הגאון
רבי יעקב אדלשטיין שליט"א

דברי שיה

כאיל תערוג

פרי חיים

נשיה בחוקיך

גאון יעקב

משנת החפץ חיים

פניני דעת

דובב שפתים

נפשו גחלים תלהט

פנינים משולחן רבינו

שלמים מציון

דרכי החיזוק

ניתן להשיג את הקובץ מודפס בערים הבאות:

ישכר באוהליך, הר"ן כתר תורה הרב אברמוב חפציבה 052-7143196 (דרמר) ישיבת כנסת יצחק נאות הפסגה 052-7608620 קרית ספר בית הכנסת: קהילת משך חכמה 053-3127555 ברכפלד * ישיבת מיר 08-9741667 דרדק בבתי הכנסת *אוהל תורה *חניכי הישיבות רשב"י נס ציונה מוסדות אור תורת שלום בכולל בראשות הרב יפת שליט"א נתיבות 054-8454356 (טרבלסי) נתניה רמת אפרים 052-7664668 ביהכנ"ס מנין אברכים רח' גבע 25 054-8452828 (ויס) פתח תקוה גני הדר בבתי הכנסת: *אוהל אברהם *מקה בעשי"ט מרכז העיר *אבי עזרי *ישיבת לומז'ה קרית אתא ישיבת מאקאווא 052-7626243 רחובות 050-4101805 ישיבת מאור התלמוד כולל בר שאל רכסים גבעה א' 052-7606491 ישיבת כפר חסידים 053-3136168 גבעה ב' כולל נר ישראל בית יצחק 052-7183722 גבעה ג' 052-7171992 (פרקש) בביהכנ"ס *היכל משה - בנה ביתך תפרח 08-9924520 לרבים המבקשים קובץ גליונות גדול (A4) ניתן להזמין מראש במוקדי ההפצה.	בר אילן/נוה צבי 054-8474651 הר נוף בבתי הכנסת: *אמרי שפר *קהילת בני תורה *חניכי הישיבות- רח' ברנד כנסת 054-8429113 (גרוד) נוה יעקב 052-7677676 (לוי) בבתי הכנסת: *בני הישיבות *חניכי הישיבות מרכז *מגן אברהם *תורה ותפילה סורוצקין בבתי הכנסת: *אהבת תורה *באר שמואל *היכל שמואל עזרת תורה 054-8474651 (אלקינ) *בית הכנסת בית ישראל קרית יובל 052-7639488 רוממה *בית כנסת חניכי הישיבות רמות א' 054-8408719 (גולדשטוף) בבתי הכנסת : *משכן שרגא *שערי תבונה רמות ג' *ביהכנ"ס חניכי הישיבות צא"י 053-3120780 (גליקסברג) רמות פולין *ביהכנ"ס אוהל יוסף 053-3180324 (דורוני) שערי חסד 054-8498969 (קירט) גילה *ביהכנ"ס חזון נחום 052-7653820 מאה שערים ביהכנ"ס תפארת בחורים (הישן) גוש 80 *ביהכנ"ס בראשות הגאון ר' דן סגל שליט"א גבעת שאול ישיבת הגרי"מ דרוק זופניק רמת שלמה *ביהכנ"ס המרכזי גבעת זאב ביהכנ"ס ברכות שמואל רח' גבע 054-8422492 חודיעין עילית *בכוללים: עטרת שלמה,	*אשכנז רח' יעל *בית אריה רח' גרוסברד פינת בעל התניא בכוללים: *בית הלל *נחלת משה *חזון איש *פוניבז' (אוהל קדושים) *ברסלב אצל הנציגים בישיבות: אורחות תורה בית מדרש עליון גאון יעקב משך חכמה פוניבז' קהילות יעקב קרית מלך שערי תורה תפארת ציון נתיבות עולם מרכז *חנות גל פז- ר' עקיבא 88 *חנות שאבעס חזון איש 49 פרדס כץ 052-7168580 (אבוחצירא 30) במקה בבתי הכנסת: *מנין אברכים (אבוחצירא 9) שכון ה' 053-3151405 (נמירובסקי) *ביהכנ"ס המרכזי זכרון יעקב 04-6392214 (קניגסבוך) חיפה נוה שאנן 054-8454992 (גינזער) ישיבת נחלת הלויים בביהכנ"ס מקלט רח' פרל פינת מנדלה הדר *ישיבת תפארת ישראל 04-8699455 (חסידים) סלז סטון 02-5335545 (חנות כל בו אלן) ירוחם ביהכנ"ס בית פנחס 052-7627788 (מיכאל) ירושלים בית ישראל *ישיבת מיר 052-7677676 (לוי) גאולה 053-3172626 (אלה) *חנות גל פז (מלכי ישראל) בית וגן 02-6449498 (שעיו) הפיסגה 46 (ניתן להשאיר הודעה) בבתי הכנסת: *אמשינוב *מנין אברכים	חופקים 052-7635246 (סמיד) בבתי הכנסת: *קיוית שיטית *נחלת משה חלד 054-8415551 (הופנר) ישיבת בני ראובן חשוד רובע ג' - קרית חרדים 054-8454846 (וינגרטן) רובע ז' 052-7668323 (מונק) רובע ט' 077-7656779 (בלומנטל) חשקלון 050-4181543 (לוי) באר שבע 052-7628911 (היקלי) בית שמש קריה 02-9910398 (פינקלשטיין) בביהכנ"ס *שערי תורה *ישיבת אור לשרים רמה ג' *ביהכנ"ס אהבת תורה 02-9920797 יפה נוף כולל עטרת שלמה 054-8488951 (וקסלר) רמה א' בבתי הכנסת: *כולל עטרת שלמה *ביהכנ"ס לב אליהו ביתר גבעה A *ביהכנ"ס זכור לאברהם בית חלקיה 050-4156578 (מן) בני ברק *שכון ג'/יהודה הנשיא 053-3145900 (גולדשטוף) ויזניץ 050-4192923 (טסלר) בבתי הכנסת: *הליכות חיים *המרכז - רמת אלחנן *הליגמן *לדרמן *נאות יוסף *משכנות יעקב *דברי שיר *שם אבותי *אוהל משה ורחל- רח' פרל *יד אהרון *שבת אחים *היכל צבי רח' סירקין
---	--	---	---

הזמנות במוקדים עד יום שלישי בערב. [*ללא הזמנה מראש]

המעוניינים להפיץ באזור מגוריהם יפנו ל: 053-3145900

ניתן לקבל קובץ זה בכתובת מייל: k.gilyonot@gmail.com | להנצחות ע"ג הקובץ ניתן לפנות ל: 053-3145900

באיל תערוג

פנינים על פרשיות השבוע וליקוטי ענינא דיומא
מרבן של ישראל מרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א

בס"ד | גליון 180 | שנה ד' | פרשת חיי שרה | שנת תשע"ז

פניני הפרשה

להיות בדרגת בטחון

"ויאמר בת מי את" (חיי שרה כד, כג). פרש"י, לאחר שנתן לה, שאלה. לפי שהיה בטוח בזכותו של אברהם שהצליח הקדוש ברוך הוא דרכו. זה חידוש, שעדיין לא ידע שתסכים ללכת וכו' ואיך סמך ונתן לה? וזה כבר דרגת בטחון, שבטח בהקב"ה שיעשה חסד עם אברהם, ולא שאלה בת מי את. ועדיין קצת קשה, כיון שלאחר מכן שאל אותה בת מי את, למה לא שאל לפני כן? ויל"ע.

כל אדם מוקף תמיד בניסים

"ויספר העבד ליצחק את כל הדברים אשר עשה" (חיי שרה כד, סו). פרש"י גילה לו ניסים שנעשו לו שקפצה לו הארץ ושנזדמנה לו רבקה בתפילתו.

קצת קשה, הרי קפיצת הדרך זהו נס שנעשה משמים, ולמה זה נקרא: הדברים אשר עשה? ועוד, מנא ליה שרבקה נזדמנה בתפילתו ולא מכח ברכת אברהם (לעיל פסוק ז). ואולי הכוונה, דמיד אחר תפילתו, אז נזדמנה לו. ובאמת כל אדם שיתבונן, יראה דתמיד הוא מוקף בניסים.

מעלה וחסרון בזקנה

ואברהם זקן בא בימים וה' ברך את אברהם בכל (חיי שרה כד, א). (שמח"ת לפני השקיעה תשע"ה) דיבר רבינו על כך שזיקנה ואריכות ימים מצד אחד זה טוב שמוסיף עוד מצוות וזכויות, מצד שני יצטרך לתת דין וחשבון על כל דקה ודקה מה דיבר מה חשב מה עשה על כל דבר ודבר, המבחן יהי' קשה מאד.

לעשות תשובה

אמר רבינו בקול חנוק למקורבו: אתה יודע ש' נותן לבן אדם אריכות ימים, יש סיבה לכך כדי שיחזור בתשובה, נו, וכמו שאומרים בתפילה עד יום מותו תחכה לו שישבו.

מחלת הזקנה

סיפר רבנו שסיפר לו רבי מנדל שיינין זצ"ל, שהיה פעם שהביאו רופא גדול שיבדוק את הסבא מסלבודקא, ואח"כ רצו שיבדוק את הסבא אלפנדי זצ"ל שהיה זקן וחלוש, ושלחו אותו [מאחר שהוא בבחרותו גידל 'זקן', והסבא אלפנדי היה כועס אם היו מגיעים בחורים בלי זקן, ולכן שלחו אותו שהיה עם זקן] ושאל את הסבא אלפנדי אם רוצה שיביאו לו את הרופא הגדול? ואמר לו הסבא אלפנדי אם הייתי חולה ניחא, אבל אני חלש מזקנה, והרופא לא יכול לרפאות מחלת זקנה.

לא להרחיק תלמידים

הנה מצאנו (סוטה מז, א) שג'יחזי נעשה ע"ז שהרחיק תלמידים: וזה תוכחה גלויה לזמנינו שמרחיקים תלמידים, ותלמידה שמוצאים איזה פגם לא בה עצמה אלא בסבתא, ובאמת שבת כזאת אי אפשר לדעת מה יצא ממנה, אבל דוקא לפעמים היא עוד יותר חזקה מבית של אדם חשוב וכדו'.

ובדרך צחות מרגלא בפומיה דרבנו שליט"א שהיום לא היו מקבלים את רבקה אמנו שיש לה אב כבתואל, ואח כלבן. הנה לבן ה' סבא שלנו, וכן תרה, ובודאי אין זה דבר נעים, והנה היום מסתכלים על כבוד ולא רוצים לקחת מפני שיש סבא כזה או כזה, ומה אכפת לך הרי את יעקב כולם היו לוקחים.

עפרון עלה לגדולה, רק לכבודו של אברהם

"ועפרון ישב" (חיי שרה כג, י). פרש"י כתיב חסה אותו היום מינוהו שוטר עליהם מפני חשיבותו של אברהם שהיה צריך לו, עלה לגדולה. כוונת רש"י שבכדי שאברהם יתעסק לקנות השדה מאדם נכבד, סובבו מן השמים שעפרון יעלה לגדולה.

היינו שלפעמים אדם עולה לגדולה לכבוד איזה צדיק שצריך ממנו דבר [דבר חשיבות כמו אחוזת קבר] ולא בזכות עצמו. [ולא כל מי שמכר דבר לאברהם עלה לגדולה, רק כאן היתה קנייה מיוחדת].

מה בכח אדם אחד לעשות אלוקינו

"ה' אלקי השמים" (חיי שרה כד, ז). פרש"י, ולא אמר ואלהי הארץ, ולמעלה אמר (פסוק ג): ואשביעך בה' אלהי השמים ואלהי הארץ. אמר לו, עכשיו הוא אלהי השמים ואלהי הארץ, שהרגלתי בפי הבריות. אבל כשלקחני מבית אבי, היה אלהי השמים ולא אלהי הארץ. שלא היו באי עולם מכירים בו, ושמו לא היה רגיל בארץ. בדעת-זקנים כתוב, ומטעם זה ליכא מלכות בברכה ראשונה של שמונה עשרה, דלא שייך לומר אלקי אברהם עכ"ל. ונראה דטעות סופר וצ"ל: מלך העולם. והביאור, דבודאי המציאות האמיתית תמיד היתה. אלא שכל זמן שלא הכירו בעולם את המציאות ועבדו ע"ז, לא היה נחשב אלא אלקי השמים, כי רק המלאכים והשרפים הכירוהו. ולאחר שפירסם אברהם את האלוקות בעולם, אז נקרא אלוקי הארץ.

מבואר, דאף שלא אומרים ה' מלך, אבל הזכרת אלוקי אברהם מספיק. כיון שהביא אברהם בפי הבריות, שה' מלך העולם. וכשאומרים: אלוקי אברהם, היינו זה גופא כח לעשות מלכות לה'.

ידוע בשם רבנו ישראל מסלנט, שכאשר א' מתחזק בלימוד התורה במדינות בהם לומדים תורה, זה מונע מיהודי בצרפת להתבולל או להמיר דת. זה כח השפעת האדם בלימוד התורה להשפיע בכל מקום רחוק אחר. וכך יש להבין במה שאברהם פירסם את ה' בעולם, הוא לא הלך בכל העולם או רובו, אלא בכח המסירות-נפש שלו בעצמו בעד ה', זה השפיע על העולם. ואף שגם "בפועל" הרגיל את ה' בפי הבריות, שהלך ודיבר שיש מנהיג לעולם, אבל לא זה בלבד, אלא במסירות נפשו בגדולתו ובצדקותו, השפיע על העולם להכיר מלכות שמים. וזה בכח אדם אחד לעשות.

תפילה, כדי לצאת מגדר הטבע, קשה זיווג

"הקרה נא" (חיי שרה כד, יב). מה שביקש בלשון 'מקרה', כי ביקש בקשה היוצאת מגדר הטבע (ובאמת קשה זיווג כקריעת ים סוף, כדאיתא בסוטה ב,א)

ראיית הנס לא שווה לעומת ראיית המידות

"וירץ העבד לקראתה" (שם). פרש"י לפי שראה שעלו המים לקראתה. וכתב הרמב"ן רק בפעם הראשונה עלו המים. וראיית הנס לא הספיק כי רצה לבדוק מידותיה. כעין מה שמובא מהגרי"ז להלן [פסוק ס"ז] שיצחק לא הסתפק בשמיעת הניסים שאירעו בדרך, עד שראה שמעשיה טובים כשל אמו.

ויתכן, שעלו המים לקראתה כדי שיבחין במעלתה. לכן עלו רק עכשיו. ובמה שמיהרה רואים שהיא צדקת, כמש"כ המסילת ישרים (פ"ז) כל מעשי הצדיקים במהירות, רבקה ותמרה ותער כדה ...

הקרה נא לפני היום ועשה חסד עם אדני אברהם (חיי שרה כה יב)

העוזר לאחרים יעזור לו

שיחה מרבנו למתנדבי עזר מציון סיון תשע"א. יש חלק שאי אפשר לאדם לעשות, ויש חלק שהואדם כן יכול לעשות, החלק שאדם לא יכול לעשות אין מה לדבר, בן אדם לא יכול להחלים, ואפילו הרופאים גם כן לא מלאכים, הם לא יכולים לעשות הכל, יכולים לעזור קצת, אבל החלק שמוטל עלינו, עושה עזר מציון.

ובודאי מי שעוזר יש סיכויים גדולים שהקב"ה יעזור לו שלא יצטרך לבוא למצב כזה, זה לא מאה אחוז, אבל חלק גדול אפשר להגיד - בן אדם שעוזר לאומללים האלה במצבם הקשה, הוא גם כן יעזור לו מהשמים, הקב"ה עוזר למי שעושה חסד, עושים "לו" חסד, הגמרא אומרת (נדרים פ"ג ע"ב) על כל הדברים האלה מי שעושה לאחרים יעשו לו.

ממילא זה חוב גדול על כל אחד לעשות מה שבכחו לעזור לאנשים אשר אומללים מאד, במצבים קשים מאד. הקב"ה יעזור שכל אחד לא יצטרך לזה, אבל צריך לעשות לעזור לאחרים, ומי שעוזר הקב"ה יעזור לו.

יששכר וזבולון בעושי חסד

בא אברהם לפני רבנו שליט"א ושאל אותו שיש לו לאחרונה הרבה טרדות של עשיית חסד לעזור לאברכים, ואינו מספיק ללמוד, ושואלת אותו אם גם כשעוסק בחסד יש לה חלק בזה כמו בעוסק בתורה? השיבו רבנו דבשאר מצוות חוץ מתורה לא נאמר הכלל דיששכר וזבולון, ואין לאשה חלק בזה [ושכרה כמסייעת לעושי מצוה].

שאל אותו אברהם א"כ במה ירצה את אשתו שלא תצטער במה שעוסק בחסד? אמר לו רבינו: דכיון שאצלו עשיית החסד הוא במה שמסייע לתלמידי חכמים, ועל ידי עזרתו הם לומדים יותר יש לו חלק בתורתם, וממילא זוכה בזה גם אשתו, כיון שזה הכל סיוע לתורה.

ופ"א הגיעה לביתו של רבנו שליט"א אשה אחת והתלוננה על בעלה [שהיה עסקן ציבורי גדול וחשוב] שהוא נעדר

הרבה מהבית, יש לו הטרדות מאנשים, ואין לו מנוחה ולכן אין שימת עין על בני הבית וכו' ואמרה לרבנו אני לא יכולה יותר אני לא מוכנה לעסקנות שמתעסק בזה יומם ולילה.

השיב לה רבנו שליט"א [שהכיר היטב את העסקן וידע את תפקידו החשוב] דעי לך אדם בא לעוה"ז לשליחות, ואם אינו מקיים את שליחותו למה לו חיים, ואת לא יכולה להגיד וללעג להקב"ה באיזו שליחות את בוחרת, ואם כן תשני את זה, תיזהרי שלא לשחק באש ח"ו.

דברים שאמר רבנו באסיפה למען "עזר מציון" (סיון תשע"ג)

מורי ורבותי, באנו כאן לדבר על הענין של חסד. כל אחד יודע שחסד זה אחד מהדברים שאי אפשר בלי זה, בלי חסד לא שייך שהעולם יתקיים, כל העולם קיים בשביל חסד.

כתוב במדרש (בראשית רבה פר' ח') שבזמן שברא הקב"ה את העולם, רצה לראות מה המלאכים אומרים על בריאת האדם, והיה כאלה שאמרו כיון שיש חסד, יש אנשים שעושים חסד כדאי לברוא את האדם, ויש כאלה שאומרים שלא, היות ויש שקר, רוב האנשים לא אומרים את האמת. נמצא שקר אומר אל יברא, וחסד אומר יברא.

ובאמת רוב העולם הם לא דוברי אמת, בכל המדינות רוב האנשים לא אומרים אמת, ובכל זאת הקב"ה העדיף לברוא את העולם בשביל אותם קצת האנשים שעושים חסד, למרות שרוב האנשים הם דוברי שקר, גזלנים וכל מיני אנשים רעים. הרי רוב האנשים בעולם הם לא צדיקים. בכל זאת העדיף לברוא בשביל חסד, נמצא שאותו החסד שמיעוט אנשים עושים, שוקל כנגד הרבה אנשים לא טובים שיש בעולם.

אם כן אשריכם שאתם אנשים כאלה מהסוג הזה שכן עושים חסד, ובשבילכם העולם קיים! באמת היה דור של המבול שאנשים עשו לא טוב, ואז השחית הקב"ה את כל האנשים, והשאיך רק משהו כדי לבנות אח"כ את העולם מחדש, אבל רוב האנשים נמחו מהעולם.

הקב"ה יעזור שבזכות זה שאתם מקיימים את העולם, ובשבילכם העולם קיים, תזכו אתם וכל משפחתכם בכל טוב, לראות נחת מבנים ומבני בנים, כולכם תזכו לטוב, הקב"ה יעזור לכם.

במכתב לבוני עולם כתב רבנו

בס"ד. הנה ביום א' ניסן נטל עשרה עטרות, וכל שיש מעלה יש בו אפשרות להתעלות, וכל המעלות גורמים לשריית שכינה בעולם.

בכן יש להתעורר להרבות מצוות, ובפרט חסד בין חסד גשמי ובין חסד רוחני מעלה את דרגת השכינה בעולם, ויש אפשרות להתקיים בו אבוא אליך וברכתך.

ויתן השי"ת שרבים יתפקדו לטוב בבנים ולהזדווג בזיווגים הגונים, ויה"ר שיתרבו מאד הטוב והחסד לבני עם סגולתו. אהרן יהודה לייב שטיינמן

תורה וחסד בחבלי משיח

וכשנשאל רבינו מה מוטל על הציבור לעשות, אמר - הנשק הכי טוב שיש בידינו הוא "תורה וחסד" כמו שאחז"ל (סנהדרין צח, ב) הרוצה להינצל מחבלי משיח יעסוק בתורה ובגמילות חסדים. והוסיף כי בן ישיבה שלומד שטיקעל תוס' עם השני זה ג"כ חסד!

למה לא היית בעל חסד

אומרים שרבי ישראל סלנטר התבטא פעם "לא יתבעו אותי בשמים על שלא למדתי כהמלבי"ם, כי אין לי ראש כמו

המלבי"ם... אבל יתבעו למה לא עשית חסד כמו רבי נחומק'ה הורודנה, כי זה אתה כן יכול..."

ילמדו לעשות חסד

ובישיבה א' שאלו את רבנו האם לקבל לישיבה בחור מוגבל גופנית שזה עלול להפריע בכמה ענינים. אמר להם תקבלו אותו 'והבחורים ילמדו איך עושים חסד'.

המים של התורה

בגמ' ר"ה (י"ח, א) גבי עוון בית עלי שאינו מתכפר בזבח ומנחה, אבל מתכפר בתורה ובגמילות חסדים ועיי"ש שרבא שעסק בתורה חי ארבעים שנה, ואילו אב"י שעסק גם בתורה וגם בגמילות חסדים חי שישים שנה. ושאל רבנו שליט"א הרי בזמן שאב"י עסק בגמילות חסדים, רבא למד ועסק בתורה שהיא כנגד כולם והיא חשובה יותר מגמילות חסדים ומה איפוא הטענה על רבא. וביאר מה יותר מזין בשר או מים? ודאי שבשר, אך ללא מים לא ניתן לבשל כלל את הבשר. תורה ודאי חשובה יותר מגמילות חסדים, אבל כדי לקיים מצוות לימוד תורה כראוי, צריכים גמילות חסדים גמילות חסדים היא המים שבהם מבשלים את הבשר.

ונהנים ממנו עצה

לא לעורר מחלוקת

אברך א' פנה לרבנו, שיש לו קרוב משפחה מצד אשתו ערירי ולאחר חתונתו התגורר בסמוך אליו וסייע לו הרבה מאוד, והתחבב מאוד על דודו הנ"ל. ובאחד הימים קרא לו ואמר לו שרוצה לתת לו סכום גדול מאוד בצוואה, והאברך מסתפק האם לקבלו ושאל את רבנו על כך. ואמר לו רבנו אם אתה שואל את דעתי לא כדאי לך לקחת את זה בשום אופן, כי המריבה שתהיה לך אח"כ עם השווער שלך זה יהיה נורא נוראות, שיכעסו עליך שלקחת את כספי הדוד, ולכן כדאי לך לא לקחת והמוותר לא יפסיד. ולאחר תקופה שוב הפציר בו הדוד שרוצה לכתוב עבורו בצוואה סכום גדול והלה סירב לקחת את הכסף שבכך ישכון השלום והשלחה בביתו, ומובטח דברי רבנו. ובסופו של דבר קרא לו הדוד יום אחד לביתו ונתן לו במזומן את רוב כספו (מלבד הדירה וסכום קטן שהשאיר לעצמו לחיות) ואחרי מספר חדשים הדוד נפטר, וכל בני משפחה לא ידעו כלל על נתינתו ולכן לא כעסו כלל.

(מפי הרה"ג ר' א"ש שליט"א)

קבלה לשידוך

שאלו לרבינו במה לקבל להתחזק עבור משפחה שיש להם בנות ובחורים מבוגרים וזקוקים לישועה לשידוכים, לאחר מחשבה אמר רבינו שיקבלו לומר "ברכת אשר יצר בכוונה מילה במילה".

רבינו הסביר לאחר מכן מה מיוחד בקבלה זו: שכיון שאומרים ברכה זו פעמים רבות במשך היום, ואדם כבר רגיל בזה ויכול לבא למצב שאומרו ללא מספיק תשומת לב, משא"כ באם יתבונן ויקדיש לזה זמן קצר ויאמרו בכוונה, זה דבר גדול שיכול לעשותו כמה פעמים ביום.

בעמידה ובעיטוף

דרכו של רבנו לברך ברכת השבח בעמידה, וגם בזקנתו לאו"ט משתדל לברכו בעמידה [א"ה וראה בפרמ"ג סימן תל"ב משב"ז סק"ז ובהליכות שלמה תפלה עמוד רמ"ט] כמו"כ נוהג לברך ברכה זו כשלוש כובע לפני כן לכבוד הברכה, אף כשזה גורם לו טירחא ומאמץ.

בדרך הילוכו

כשמברך אשר יצר, ואנשים ממתנים לו, מברך רבנו שליט"א את הברכה בדרך הילוכו [וכן נהגו מורנן החזו"א והקה"ן].

נס בעקבות חיזוק אשר יצר

מספר הרב ד"ר מ.ב. סגן המנהל הרפואי של בי"ח מעיני הישועה: הגיע אלינו לבית החולים חולה זקן, הוא התקבל במצב קשה והוסיף להתדרדר מבחינה נשימתית וכלייתית, והוריתי להנשים אותו למרות שהכליות שלו לא תפקדו, ואל הסיבוכים שלו התלווה גם מצב קשה של זיהום חריף ולחץ דם נמוך מאוד, והודעתי לבנו של החולה שאנחנו הרופאים זזים הצידה.

למחרת ארגן קבוצה של אנשים שלא כ"כ קרובים לתורה, והוא התיישב וסיפר להם שאביו תלוי מבחינה רפואית בין שמים לארץ, ובעצם הרופאים כבר הרימו ידיים ואז הוא הגביה את קולו והתחנן: אבל אתם כן יכולים לעזור שמכיוון שאבי סובל מבעיה כלייתית, הוא מבקש מכל הנוכחים לקבל על עצמם לברך ברכת אשר יצר' בכוונה דווקא.

קבוצה זו שעד לאותה פגישה לא ידעה כלל מה זו ברכת אשר יצר' לקחה את העניין ברצינות, הייתה שם התרגשות עד כדי בכי, כעבור יום בשבת קודש הסתמן מפנה במצב החולה. ומצבו הלך והשתפר והוא ניצל ממה שנראה היה כגרוע מכל. בחול המועד בסמוך להתרחשות נישתי לקבל ברכת המועד מהגאון הגדול ראש הישיבה ראי"ל שטינמן שליט"א הוא התרגש מאוד לשמוע את הסיפור, ובהמשך שמעתי ממקורביו שהוא סיפר זאת לגדולי ישראל שליט"א שבאו לבקרו באותו חג, והגאון הגדול רבי נסים קרליץ שליט"א שמע ממני את הסיפור התרגש ממש עד דמעות ושאל למה אתה לא מפרסם את המעשה?

אשר יצר וברכת ציצית

יש להסתפק לענין מי שיצא מבית המרחץ ולבש שם טלית קטן חדש, ונתחייב בברכת ציצית, וגם נתחייב שם בברכת אשר יצר, איזה ברכה יקדים, דלכאורה מצות ציצית תדירא שקיומה היא כל היום כשלבוש בציצית, משא"כ

ברכת אשר יצר שאינה אלא כמה פעמים ביום. מיהו יש לדון דמעלת תדיר תליא בברכה ולא בקיום המצוה, ובציצית הרי מברך רק פעם אחת ביום, משא"כ אשר יצר דמברך כמה פעמים ביום, וא"כ אולי ברכתה תדירא טפי והיא קודמת. ובפשוטו דבר זה תליא בפלוגתא, דנהגו בדין קדימת המקודש מצינו פלוגתא אי אזלי בתר המצוה ולא בתר הברכה, ולכך בליל יו"ט שני דסוכות אומר קודם סוכה ואח"כ זמן, לפי שביליל השני הזמן דיו"ט הוא רק מדרבנן דיו"ט שני מדרבנן הוא והסוכה היא מה"ת כל שבעה, א"כ נקרא הסוכה שהיא מה"ת מקודש לגבי הזמן שהיא מדרבנן, או דאזלי בתר הברכה וכיון שחייב הברכה דסוכה אינו אלא מדרבנן שווים הם.

דעת הנוהג ביהודה מהדו"ק או"ח סי' ל"ט והאור שמח ה"ו מסוכה ה"ב שאזלינן בתר המצוה שהיא מה"ת ולא בתר המצוה שהיא מד"ס, וע"ש באו"ש שכתב לקיים דבריו אף לדעת השאג"א שדרבנן לגבי דאורייתא ל"ח מקודש, נמצא לדבריו שה"ה ציצית מיקרי מקודש לגבי ברכת אשר יצר וא"כ אין צריך להקדים ברכת אשר יצר, ודעת הישועות יעקב סי' תרס"א סק"א דאזלינן בתר הברכה שהיא מדרבנן ולא בתר המצוה, א"כ לדבריו צריך להקדים ברכת אשר יצר תחילה לפי שהיא תדירה.

אולם הגרא"ל שטינמן שליט"א אמה, דמסתברא דלכולי עלמא יברך תחילה על ציצית, דאף אי אזלינן בתר הברכה ולא בתר המצוה ותרווייהו דרבנן ניהו, מכל מקום ברכת הציצית מיקרי תדירה לגבי ברכת אשר יצר, אע"פ שאינו מברך על הציצית אלא פעם אחת ביום, שהרי באמת בשעה שהוא לבוש בציצית מקיים מצוה בכל רגע, וצריך לברך על כל רגע שלבוש בו, אלא דהברכה שמברך תחילה פוטרת ועולה על כל מה שלבוש בו אח"כ, והוי כמי שמברך בכל רגע ורגע, דהא חיוב ברכה איכא על כל רגע שלבוש בציצית. וראה לזה שהרי אם בשעת ברכה יכוין שהברכה תחול רק עד שעה מסוימת, חייב לברך שנית באותה שעה על הציצית שלבוש, אלא שאסור לעשות כן משום גורם ברכה שאינה צריכה, הרי שחיוב הברכה איכא על כל רגע שלבוש בציצית אלא דע"י הברכה שבירך תחלה הוי כמו שמברך על הלבישה שבכל רגע, ואין זה חיוב ברכה רק פעם אחת בתחלת הלבישה, וא"כ יש לומר דמהאי טעמא חשיבא ברכת הציצית תדירה טפי מברכת אשר יצר, דאף שבפועל אינו מברך על כל רגע, מ"מ כיון דהברכה עולה על כל רגע שלבוש, יש בזה ג"כ מעלת תדיר מברכת אשר יצר שמברך רק כמה פעמים ביום, וא"כ יש להקדים ברכת ציצית קודם אשר יצר מטעם דתדיר קודם.

ולא דמי לברכת הגפן וקידוש דהגפן מיקרי תדיר, דהתם אף דברכת היום קאי על הקידוש של כל יום השבת, וזמנה כל היום, מ"מ ליכא חיוב ברכה אלא פעם אחת ביום, ולא הוי כמברך על כל רגע ורגע של יום השבת, שהרי אם יכוון מתחלה הברכה תחול רק עד חצי היום לא יתחייב אח"כ לחזור ולקדש, משום דליכא חיוב ברכה אלא פעם אחת ביום, אבל גבי ציצית, כיון דאיכא חיוב ברכה בכל רגע שלבוש בציצית אלא דהברכה הראשונה פוטרת כל רגע שלבוש בו, מיקרי שפיר תדיר משום כך, וברכת הציצית קודמת. עכת"ד. (שיעורי הגר"צ פלמן זצ"ל בעניני ברכות)

מכתבים הערות והוספות

גליון 120 ח"י שרה תשע"ז | כתבנו אודות הגאון מטשעבין זצ"ל (שיום היארצייט שלו י' חשוון תשכ"ו) ושלה לנו (רא"ד שליט"א) שסיפר לו הגר"ש ברעוודה זצ"ל שנסע עם רבנו שליט"א ועוד א' לדבר עם הגאון מטשעבין להקים כוללים לציבור החסידי שלא היה נפוץ כ"כ אז בימים ההם, ונכנסו שלושתם ודיברו עמו ארוכות בענין זה וחפשו עצות וכו' לקדם את הרעיון הנ"ל, וכל זמן השיחה דיבר הגאון מטשעבין רק עם מרן רבנו שליט"א, ואח"כ אמר לשנים הנוספים שיצאו מהחדר ונשאר להמתין סוד עם מרן רבנו שליט"א, ואח"כ כשיצא לא הסכים מרן רבנו שליט"א בשום אופן לספר ולגלות מאומה על מה דיבר עמו גאב"ד טשעבין זצ"ל. **בגליון 178 פר' לך תשע"ז** | כתבנו אודות נטילת ידיים בהכניס יד לבית הכסא, והראנו למש"כ רבנו באילת השחר זבחים כ, ב וז"ל 'דאמרי' הכא יצאו ידיו הרי הן בקדושתן. יל"ע אם יש לדמוח זה לענין המכניס ידיו לבד לבית הכסא שלא יהא צריך נטילה. דלפי מה דמשמע הכא א"צ נטילה דאזלי' בחר גופו. וה"נ מבואר לענין קריאת שמע בברכות דף כ"ה ע"א דבהכניס ידיו לבהכ"ס מוחזר לקרוח ק"ש ואפי' ר"ת דאסר שם היינו משום כל עצמותי תאמרנה וזה רק כשהם בבהכ"ס אבל נטילה משמע דא"צ כשהוציא ידיו.

בגליון הנ"ל | הובא מכת"י שבגנזי החזון איש שכ' את שם רבנו אהרן לייב, והאירונו שהחזון איש כ' אהרון לייב (ביו"ד אחד).

בגליון הנ"ל | במה שהובא אודות החזון איש בענין גזירות, הראנו (ר"ט שליט"א) לדברי רבנו באילת השחר שבת ג' ע"א ד"ה ידו שמאריך להוכיח שם סוגיא כדברי החזו"א. **בגליון 179 וירא תשע"ז** | אודות מש"כ שם שאמר רבנו על מרן הגראמ"מ שך, שנאמר בו "לב מלכים ושרים ביד ה'" קיבלנו מכתב מהרב א.מ. שליט"א שאף שלשון זה שגור בפי רבים מאוד מגדולי האחרונים, מ"מ בפסוק במשלי פרק לא פסוק א' כתוב 'פלגי מים לב מלך ביד ה' על כל אשר יחפץ יטנו. (ועי"ש בביאור הגר"א וז"ל 'ועוד לב מלך הוא הת"ח') אמנם בסליחות ביום ד' בעשרת ימי תשובה (ס' ע' נוסח פולין) מובא הלשון 'פלגי מים בידך לב מלכים ושרים'.

עולם הישיבות

ישיבת אור לישראל

הישיבה נפתחה בבית שמש בשנת תשנ"ה ע"י הגאון ר' יעקב פרידמן שליט"א.

ונא להושיט יד עזרה בעין יפה ורוח נדיבה, ובזכות זה יתברכו התומכים במה שהובטח לתומכי תורה ותומכיה מאושר.

בהכנסת ס"ת לישיבה

ובאלול תשס"ב התקיים הכנסת ס"ת וחנוכת בית המדרש החדש בישיבה, ורבנו שליט"א הגיע לשם ודיבר, 'המצב של עם ישראל קשה. יש הרבה צרות. ויש גם דברים משמחים. אנשים רבים חוזרים לאביהם שבשמים, לא רק אנשים שהתרחקו בעצמם, אלא גם אנשים שאביהם ואף יותר מדור ומשני דורות התרחקו, חוזרים לאביהם שבשמים, גם העיר בית שמש זוכה שהישיבה הקדושה זוכה להתרחב.

בהמשך הרחיב רבנו על כוחה של תורה, על כך שהשאתר השכינה תלויה בכוחה של תורה, ובדרך את הישיבה והעומדים בראשה, שיזכו לגדל תלמידי חכמים, וגדולי תורה בבית מדרשה.

ישיבת איתרי

צועק ואינו נענה שנאמר כי תרבו תפלה וגו' ועושה מצות וטורפין אותן בפניו שנאמר מי בקש זאת מידכם רמוס חצרי, מי גם בכך ויסגר דלתים וגו', והיום הוא מודבק בשכינה שנאמר ואתם הדבקים בה' אלקיכם, צועק ונענה מיד שנאמר והיה טרם יקראו ואני אענה, ועושה מצות ומקבלין אותן בנחת ושמחה שנאמר כי כבר רצה האלקים את מעשיך, ולא עוד אלא שמתאווים להם שנאמר וערבה לה' מנחת יהודה וירושלם כימי עולם וכשנים קדמוניות.

ואמר להם רבנו בשיחה 'שרואים שדברי הרמב"ם צועק ואינו נענה, עושה מצוות וטורפין אותן בפניו, מדובר גם על בעל מידות רעות, גם על כעסן כלי וכו' ונמצא שאם עושה מצוה ומניח תפילין - טורפין לו בפניו.

ואחרי השיחה - סיפר רבנו: קם הגאון הגדול רבי שלמה פיישר שליט"א ובהתרגשות עצומה עד כדי בכי אמר: דאולי כוונת הרמב"ם רק ברשע גמור ולא בכל א', ואמר לו רבנו מה אני יכול לומר 'זה דברי הרמב"ם'.

והרבה שנים אח"כ רבנו רגיל לספר מעשה זה, ומתפעל מאוד מההתעוררות העצומה עד בכי שהיה להגאון הגדול רבי שלמה פיישר שליט"א מזה.

מכתב רבנו שליט"א למען הישיבה

בס"ד. שבט תשס"א לאחינו אוהבי תורה ותומכיה נעימות בימינם ונצח.

בדברי אלו הנני להמליץ עבור ישיבת אור לישראל אשר בבית שמש אשר בראשה עומד הגאון הרב אלחנן מילר שליט"א ורמ"י הישיבה מסורים מאד על כל יחיד ויחיד.

ראשיתה של הישיבה מצער - בתנאים גשמיים קשים מנשוא, ללא מגרש משלה, בביתנים זמניים וגרועים. צו הריסה שהוצא ע"י השלטונות אף איים על עתידה. ובחסדי השי"ת כי הגדיל חסדו עימנו עשתה חיל, ושוקדים בה כיום על תלמודם קרוב למאה בני תורה.

והנה עתה במלאת שש שנים להקמת הישיבה הק' אחר רוב מאמץ ועמל השיגו בחסדי ה' מגרש עבור הישיבה שעליו תבנה הישיבה בסיעתא דשמיא.

באלול תשנ"ד הגיע רבנו למסור שיחה בישיבת איתרי וסיפר רבנו שליט"א: שבשיחה שמסר בישיבה, הביא את דברי הרמב"ם הל' תשובה (פ"ז ה"ג) אל תאמר שאין תשובה אלא מעבירות שיש בהן מעשה כגון זנות וגזל וגניבה, אלא כשם שצריך אדם לשוב מאלו כך הוא צריך לחפש בדעות רעות שיש לו, ולשוב מן הכעס ומן האיבה ומן הקנאה ומן ההתול ומרדיפת הממון והכבוד ומרדיפת המאכלות וכיוצא בהן מן הכל צריך לחזור בתשובה, ואלו העונות קשים מאותן שיש בהן מעשה שבזמן שאדם נשקע באלו קשה הוא לפרוש מהם, וכן הוא אומר יעזוב רשע וגו'. דהיינו שבעל מידות רעות צריך תשובה.

והמשיך מהמשך הפרק את המשמעות וההשלכות לאדם כל עוד לא שב. וז"ל בה"ו ובה"ז 'גדולה תשובה שמקרבת את האדם לשכינה שנאמר שובה ישראל עד ה' אלהיך, ונאמר ולא שבתם עדי נאם ה', ונאמר אם תשוב ישראל נאם ה' אלי תשוב, כלומר אם תחזור בתשובה בי תדבק, התשובה מקרבת את הרחוקים, אמש היה זה שנאוי לפני המקום משוקץ ומרוחק ותועבה, והיום הוא אהוב ונחמד קרוב וידיד... כמה מעולה מעלת התשובה, אמש היה זה מובדל מה' אלקי ישראל שנאמר עוונותיכם היו מבדילים ביניכם לבין אלקיכם,

הודעה משמחת

יצא לאור בס"ד קובץ אוגדן של גליונות כאיל תערוג תשע"ז

ניתן לרכשו, בבני ברק: רח' צפניה 2 כניסה ב' מצד ימין קומה ראשונה 0533105040 ובחנות 'גל פז'. בירושלים: רח' בית שערים 2 כניסה ב' דירה 16 02-6516834 ובישיבת מיר. במודיעין עילית: בכולל עטרת שלמה, ובכולל יששכר באהליך

הוקדש ע"י הרב י.ש.ק. שליט"א לכבוד רבינו שליט"א

הוקדש ע"י הרב יצחק קאופמן שליט"א לרגל הולדת בתו בשעט"ו מ' יזכה לגדלה לחופה ולמעשים טובים

הוקדש ע"י מנאמני בית רבנו - הרב יוסף ויינמן שליט"א לרגל הולדת בתו בשעט"ו מ' יזכה לגדלה לחופה ולמעשים טובים

מי שמעוניין להנציח תאריכים מסוימים במהלך השנה רצוי שיפנה כעת, כדי שנדע שאנו יכולים לעמוד במשימה. ניתן לתרום בפניה למוקד המגבית בטל' 072-2164440, בפניה לדוא"ל המערכת, או בכרטיס אשראי בעמדות נדרים פלוס בבתי הכנסת ברחבי הארץ.

דברי שי"ה

ממרחן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א

פשט על הפרשה

"וה' ברח את אברהם בכל" (כד, א)

בב"ב קמ"א א' כתבו התוס' בת היתה לו לאברהם ובכל שמה וא"ת למה לא השיאה ליצחק וי"ל דמהגר היתה ולכן לא רצה להשיאה ליצחק. וקשה א"כ למה אמר לאליעזר ואפנה על ימין או על שמאל פירש"י מבנות לוט או מבנות ישמעאל וקשה איך רצה להשיאו מבנות ישמעאל בן הגר. וי"ל דבת הגר היתה מצרית שני' ואסורה לו אבל בת ישמעאל היתה מצרית שלישית ומותרת. ואע"ג דכתיב ותקח לו אמו אשה מארץ מצרים הא איתא בספר הישר שגירשה ונשא אחרת מארץ כנען ועי' בפדר"א פ"ל (ומה שנשא אברהם את הגר ע"פ הדבור עשה ועי' בדעת זקנים מבעה"ת ובפר' ריב"א בפ' ויקח אשה ושמה קטורה שתי' דא"ר היה גר מותר במצרים ועי' בפענח רזא תירוצים אחרים).

"והי' העלמה היוצאת לשאוב" (כד, מג)

מיל"ע דבכל הפרשה קרי לה נערה וכאן קרי לה עלמה. וי"ל ע"פ הגמ' בסוטה י"ב ב' גבי מרים ותלך העלמה מלמד שהלכה בזריות כעלמה עי' רש"י וגם כאן רצה לבחון שאם ראה שהיא מזדרזת הרבה ואעפ"כ אומרת שתה וגם לגמליך אשקה אע"פ שממהרת מאד זה ראי' שהיא גמ"ח ביותר, אבל כשהתפלל לא הוצרך לומר זה דהכתיב והי' הנערה אשר אומר אליה ואם יראה שאינה זריזה לא יאמר אלי' אבל כשסיפר להם סיפור להם שכונתו הי' רק על זריזה ומיד ראה שרבה זריזה וקיימה זו כדי להראות להם גודל הנס שנתקיים מיד כל מה שרצה.

(טעמא דקרא)

עלי שי"ה

"הפיגוע בהר נוף"

בימים אלו מלאו שנתיים ימים להרצח הנורא שזעזע את כל העולם היהודי. בהיכנס רוצחים שפלים מזרע ישמעאל והרגו ולא חמלו, טבחו בלי רחמים והרגו יהודים קדושים באמצע תפילת שחרית בעודם עטורים בטלית ותפילין, בבית הכנסת 'בני תורה' בשכונת הר נוף. כששמע רבינו את הבשורה בזמנו, נאנח ואמר כי הנה גם זה מסימני הסתר פנים שבדור והוא מסימני דור שמשיה בא, ה' צילנו. אבינו מלכנו נקום לעינינו נקמת דם עבדיך השפוך. אמן.

וכדי לעשות נחת רוח לנשמות הקדושים שנמצאים במקום מיוחד של אלו שזוכים לכך, נביא מכתב נדיר שקיבלנו ובו מתייחס רבינו לפיגוע הנורא שאירע, ובמעלת הנהרגים על קידוש השם וקדושת בית כנסת זה, את המכתב קיבלנו מאחד מתושבי בית הכנסת הר נוף, שהיה בשעת מעשה של הטבח והקב"ה חס עליו והוא זכה בעצמו להינצל, ולאחר מכן שאל את רבינו כמה שאלות בנושא זה ונביא כאן תוכן הדברים.

הגדון הראשון היה האם אלו הנהרגים בהפתעה, בלי שום איום על חייהם, ואין להם שום אפשרות להתנגד או לומר שאינם יהודים וכו' וכמו שהיה במקרה של בית הכנסת הג"ל נחשב שמתו מוות קדושים על קידוש השם, או שרק אם מת כי לא רצה להתנצר או להתנהג כגוי וכו' שייכל להינצל נחשב למת על קידוש השם? תשובת רבינו היתה: בודאי שנחשבים לקדושים שמתו על קידוש השם. הטעם - כי הרגו אותם אך ורק כי הם יהודים מזרע ישראל.

הנושא הנוסף היה האם בית הכנסת שבו נהרגו הקדושים על ידי בני עוולה, יש בו קדושה יתירה, או מעלה מיוחדת להתפלל שם, כי סוף סוף נעשה כאן איזה מעשה של קידוש השם, או שדין בית הכנסת זה אינו שונה משאר מקומות. רבינו הפליא בתשובתו, וענה - כי בודאי שבית הכנסת שבו נתקדש שם השם בכל העולם כולו, שראו כיצד יהודים נהרגים על שמו יתברך, נחשב מעולה יותר, שבו 'נתגדל ונתקדש שמינה רבה' ובודאי יש בו מעלה מסוימת מצד זה יותר מבית הכנסת אחר. (ועי' רמב"ן בראשית כ"ד ס"ב).

דבר העורך

אשר הנחני בדרך אמת (כד, מה)
הגר"ח קניבסקי מחק עשרות פעמים
י"ד אחת מהמילה 'קניבסקי'

בואו נראה עד כמה חשובה היא מידת האמת! סיפר לנו ת"ח חשוב אחד שכאשר הדפיס את ספרו, ובו הובאו הרבה דברים בשמו של הגר"ח קניבסקי, הביא את הדברים אל רבינו שליט"א, כדי שיעבור עליהם ויתן את הסכמתו. ואכן, הגר"ח נאות להקצות מזמנו הכל-כך יקר ועבר על הציטוטים שנאמרו בשמו.

כשקיבל לידיו את הדפים בחזרה, הופתע מיודענו לראות שהגר"ח קניבסקי לא תיקן כמעט שום דבר מכל הדברים שהובאו בשמו. הדברים נכתבו אפוא בצורה מדויקת ונכונה.

ובכל אופן, בכל שמועה ושמועה שהובאה בשמו, תיקן הגר"ח טעות אחת. מחבר הספר כתב את השם 'קניבסקי' בשני יו"ד, והגר"ח תיקן טעות אחת. מחבר הספר כתב את השם 'קניבסקי' בשני יו"ד, והגר"ח תיקן זאת ל'קניבסקי', בי"ד אחת.

המחבר, שהיה מופתע עד מאוד, שאל את הגר"ח מה ראה לנכון לתקן את המילה, הרי לא מדובר בטעות בהלכה, או בהשקפה, וכל כיו"ב, ואם כן מאי נפקא-מינה אם יהיה כתוב קניבסקי או קניבסקי? והשיב לו רבינו: 'קניבסקי בשני יו"ד - זו לא אמת. וכשהדבר אינו אמת, אי אפשר להשאירו כך, אפילו שלא תצא מכאן טעות כלשהי.

המשך האורך ושאל: אבל מדוע להתאמץ ולתקן בכל פעם ופעם: הרי רבינו היה יכול לומר לי בעל פה פעם אחת לתקן את כל הפעמים שבהם מוזכרת המילה קניבסקי, ולהופכה לקניבסקי, ובלי ספק שהייתי ממלא את ההוראה הזו?

הת"ח הוסיף בדרך אגב שכיום, בדור המחשבים, די בלחיצת כפתור, כדי לתקן בהוראת-מחשב אחת את כל המקרים הנ"ל בהם נכתב קניבסקי בשני יו"ד! ואם כן השאלה מתעצמת, לשם מה התאמץ רבינו שליט"א לתקן כל מילה?

והשיבו הגר"ח: 'כאשר אני עובר על החומר ורואה את המילה קניבסקי, אינני יכול לעבור הלאה, מבלי שאמחק, כי זו לא אמת, ועל דבר שאינו אמיתי, אי אפשר לעבור לסדר היום'...

ובהקשר זה נצטט את הגמרא במסכת ביצה (דף כד א). האומרת בקשר לענין מסוים, 'אמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל, הלכה כרבי שמעון בן גמליאל'.

ושואל אביי, מתוך זה שהינך אומר 'הלכה כרשב"ג', יוצא שיש החולקים עליו שואל רבי יוסף: 'ומאי נפקא לך מינה' (מה זה משנה אם חולקים עליו או לא)? השיב לו אביי: 'גמרא גמור, ומוראת תהא?! ומסביר רש"י: 'משל שוטים הוא וכו', אומר לתלמיד שוטה - למוד, הן אמת הן שיבוש, ויהא לך לומר ושיר'.

רש"י מלמדנו כאן שאין דבר כזה בלימוד תורה 'ללמוד סתם כך', אלא הכל צריך להיות מכוון לאמיתה של תורה, ודבר שאינו אמיתי, לא יכול להכנס ולהכלל בתוך הלימוד. לכן גם אות יו"ד אחת מיותרת, וגם אם אין זה משנה מאומה מהמובן והמשמעות, אין לכתוב כך. (בדרכי נסיון)

פברכת שבת שלום
י' חתק שלום (ב"ב)

מועניני הפרשה

בפרשתנו מרחיבה התורה הק' בענין מציאת זיווגו של יצחק אבינו ונישואיו לרבקה, ונביא כאן כמה הנהגות ומעשים בענינים אלו - שידוכים.

תשובה שלילית

יהודי שנכנס לרבינו לתנות צערו על פלוני שהשיב לו תשובה שלילית ויש לו טינה טענה עליו, אמר לו רבינו "מה שייך שיהיה תרעומת על מישהו שהשיב שאינו רוצה? משל למה הדבר דומה, אחד שהלך ברחוב וחיפש את ראובן, אך פגש את שמעון ובתחילה חשב שזה ראובן ורק בסוף ראה שזה שמעון, וכי שייך שיהיה לו תרעומת עליו? ודאי שלא! כך גם בשידוכים, מה שהיה סירב זה מכיון שאין זה השידוך האמיתי שנגזר". אמנם מורה רבינו להזהר מאד לא להעליב את הצד שני כשלא מעונינים בשידוך, ואפשר תמיד למצוא מאה תירוצים...

התחייבויות כספיות

אחד הקשיים הגדולים בשידוכים הוא ענין ההתחייבות הכספית. רבינו מרבה לומר שא"צ להתחייב מה שאין לו "וכי מה יעשה, שיגנוב?", אלא אדם צריך לומר שישתדל לתת מה שהוא חושב וכן גם יאמר לצד השני שגם הוא רק ישתדל. והאמת שזה בעיה של כל האברכים בזמנינו, ופוק חזי מאי עמא דבר, שכל העולם משדכים ילדיהם. החזו"א כבר בזמנו אמר, "הנס הכי גדול שיש היום בא", שבני תורה מחתנים ילדים". רבינו מספר לעיתים כיצד הוא עצמו ראה ניסים מופלאים בנישואי ילדיו ואכמ"ל.

גילוי חסרונות

באופן כללי דעתו של רבינו כי יש דברים שצריך לגלות לצד השני מתחילה כדי שלא יהיה מקח טעות, אמנם יש אופנים שמשפיק לומר ממש לפני שסוגרים את השידוך הכל לפי ראיות עיני החכם.

מעלת הנישואין בגיל צעיר

רבינו מעודד מאד את הנישואין כפי הנאמר במשנה ונפסק להלכה ברמב"ם "בן י"ח לחופה". ומביא דעת החזו"א שרצונו היה שישאור כבר בגיל שבע עשרה. ומה שיש שמשיבים לעומתו כי חוששים שיפריע להם ללמוד, דוחה שזה היה נכון בחו"ל שלא היה כוללים מסודרים, אבל היום אדרבה

מגיעים לרבינו שליט"א, לעיתים בחורים סמוך לנישואיהם ואומרים שהם פוחדים להתחתן, אומר להם רבינו שליט"א, לפחד? רק מעבירות, ממצוות לא מפחדים. וכי פוחדים ממצות אתרוג או מאכילת מצה. וזכורני שפעם בא חתן יום לפני חתונתו ואמר שמפחד מאד, נענה לו רבינו, את ההלכות למדת? א"כ כבר אין מה לפחד...

בחור הגיע לחוץ לשאול את רבינו שנפגש עם בחורה וכבר כמעט רוצים לסגור, אלא שהם מבקשים את כתב ידו לבדיקה. אמר לו רבינו, זה שטויות, אבל מה איכפת לך, אם נגזר זה יהיה השידוך, ואם לא, ממילא זה לא יצא.

יהודי הגיע כאוב לרבינו וסיפר שאירס בתו והתחייב סכום גדול מאד, וכעת רואה שהבחור אמנם ירא שמיים, אבל בינוני ולא כפי שחשב שהוא 'מר בר רב אשי'. שאלו רבינו, הוא מניח תפילין? אז הוא כבר שווה הרבה יותר...

בחורה שלחה לשאול, שנפגשה עם בחור והכל נראה בסדר, אבל הוא מאד תמים.. רבינו שליט"א קטע את השאלה, תמים זה חסרון? זה מעלה עצומה!..

כל שאלה לשאול שבועים לפני חתונתה, מה עליה בעיקר להתכונן לפני החתונה? שתאמר תהילים שהכל ילך כשורה בס"ד.

שידוך נגזר משמים

דרכו של רבינו לומר, כי ראה בחייו פעמים רבות לאין ספור, כי שידוך שלא נגזר - ימצאו סיפורים שלא היו ולא נבראו כדי שלא יצא, ואילו כשנגזר - גם מה שבאמת צריכים לדעת, הקב"ה מעלים, והכל משמים. וכמעשה שהיה באחד שהגיע אל החזו"א ובכה לפניו שהשכן מלמטה משמיץ אותו כל היום, ומי יודע איך ימצא שידוך לילדיו, נענה לו החזו"א, "כשיגיע השידוך הנכון ישאלו את השכן מלמעלה ולא את השכן מלמטה..." וכך היה.

אחרי החתונה לומדים יותר טוב. ומביא המעשה בבנו של הח"ח שרצה להשיאו צעיר ולא הסכימה אמו, וסופו שנשאר רווק.

סידור קידושין

במשך השנים רבים ביקשו מרבינו שיאות להתכבד ב'סידור קידושין' בחופתם אולם תמיד סירב באומרו בענווה כי עליו נאמר בגמ' (קידושין ו' א') כל שאיני ודע בטיב גיטין וקידושין אל יהי לו עסק עמהם... פעם אחת בלבד נאות לכך, בזיו"ש שלת"ח שהפציר מאד ואמר שמוכן לקחת אחריות ע"ע אם תהיה בעיה הלכתית, ואז אכן הסכים רבינו.

סדר בשידוכים

אב תוהה לבחור ישיבה בשידוכים נכנס אל רבינו וסיפר שהציעו לו שתי הצעות שידוך שונות, ושתייהם ענו בחיוב וכעת לא יודע למי לגשת ואמר רבינו לגשת להצעה שהציעו קודם, למרות שההצעה השניה ענו בחיוב לפני ההצעה הראשונה.

ממתי להתפלל על שידוך טוב

נשאל רבינו מאיזה גיל של הילדים צריכים ההורים להתחיל להתפלל עליה, שיזכו לשידוכים טובים, ושילך בקלות. והשיב משגולדו.

סגולה לשידוך

לאחד שביקש סגולה למצוא זיווג במהרה, אמר רבינו ללמוד מסכת קידושין.

ספק בשידוך

אבדך יקר הסתפק בענין שידוך שהוצע לבנו המצוין, ושטח הספק לפני רבינו, וכך שאל, יש לי בן בשידוכים, בחור מצוין ב"ה, ויש הצעות שונות מידי פעם, וכעת על הפרק הצעה מסוימת שאין להם כסף כ"כ, וחוששני שבשביל הצלחת לימודו ותורתו של בני, אין כדאי לגשת להצעה כזו, מכיון שיפול על כתפיו עול כספי לאחר החתונה, ושמא עלי להמתין להצעה אחרת שיכולים לתת יותר. והכריע רבינו ואמר אם הבחורה טובה, הוא יוכל ללמוד היטב אחרי החתונה בכל מצב. (ידידי יושר)

בס"ד חשון תשע"ה שמיטה

לידידי הרה"ג ר' שמואל דוד פרידמן שליט"א

ברכת מז"ט שלוחה בזה לידידי לנשואי הבן בשעטו"מ, יה"ר שהזיווג יעלה יפה ותזכו אתם וב"ב לראות מהם ומכל יוצ"ח נחת ודורות ישרים מתוך בריאת אושר ועושר

ברכת חיים קניבסקי

י"ט אלול תש"ס
לדעת הרב ר' אברהם יהודה פרידמן שליט"א
י"ט אלול תש"ס
הרב ר' אברהם יהודה פרידמן שליט"א
הרב ר' אברהם יהודה פרידמן שליט"א
הרב ר' אברהם יהודה פרידמן שליט"א

מכתב שכתב רבינו שליט"א לשמחת חתונה למקורבו ידידו החשוב הרה"ג רבי שמואל דוד פרידמן שליט"א לרגל נישואי בנו נ"י בארה"ב

לקבלת הגליון ניתן לשלוח בקשה במייל: 0573145900@okmail.co.il או בפקס: 077-2092005

נשמח לקבל הערות והארות וכן עובדות וש"ת מרבינו

להנצחות ולתרומות: 053-3145900 כתובת: ר' יהודה הנשיא 52 בני-ברק

נשיח בחוקיר

עלון שבועי על פרשת השבוע ועניני השעה
מתורתו של מרן פוסק הדור רבינו **נסים קרליץ** שליט"א
גליון מס' 143 • חיי שרה תשע"ז

תנו לי אחזת קבר ואקברה מתי מלפני (כג, ד)

דעת תורה בענין מצות קבורת המת

ב"ה, טבת תשע"א לפ"ק

איתא במס' סנהדרין (מ"ו:) אמר רבי יוחנן משום רשב"י רמז לקבורה מן התורה מנין ת"ל כי קבר תקברנו מכאן רמז לקבורה מן התורה, וכ"כ הרמב"ם בספר המצות (מצוה רל"א) ובספר יד החזקה הלכות אבל (פיי"ב ה"א).

ופירוש הטור (יו"ד סי' שס"ב) דפירוש קבורה היינו בקרקע, אבל הנותנו בארון על גבי קרקע עובר משום בל תלין, ואם נותנו בארון בתוך הקרקע אינו עובר עליו, ומ"מ יפה לקברו בקרקע ממש, לא מיבעיא בארץ ישראל דכתיב וכפר אדמתו עמו, אלא אפילו בחו"ל דכתיב כי עפר אתה ואל עפר תשוב.

עוד איתא שם בסנהדרין דקבורה יש בה כפרה, ופרש"י וז"ל, כי היכי דתיהוי ליה כפרה בהטמנה זו שמורידים ומשפילים אותו בתחתיות, ע"כ.

והנה לאחרונה מאחר שיש חסרון קרקעות באזורים הקרובים לישוב על כן ע"פ השלטונות בונים על גבי קרקע עם יסודות בקרקע, ועושין כוכין מבטון וקוברין כעשר מתים זה על גב זה, כל אחד בכוח נפרד וסותמים הכוח, וכדי שיהיה שייכות לקרקע ארץ ישראל שמים בתוך הבטון מחילות קרקע עם נקב לתוך חלל הכוח, כדי שכל קבר יהיה לו קצת שייכות לקרקע.

והנה כבר הרעישו ע"ז גדולי אחרוני זמנינו עיין מנחת יצחק (ח"י סי' קכ"ב) ואגרות משה (יו"ד ח"ג סי' קמ"ב וקמ"ג) שיש בזה גם משום דרכי הגויים, ואף שקשה למחות בזה ולומר שדינו כמונח בארון על גבי קרקע, כיון שסוף סוף הרי הוא מחובר לקרקע (ובפרט שמניחים שם קרקע).

מ"מ הרינו בזה לגלות דעתינו לקהל יראי ה' הרוצים לעשות מצוה כתיקונה ללוא שינויים מן הדרך שנהגו קדמונינו מלפנים, שיש להשתדל לקיים מצות קבורה בקרקע ממש כפשטות ההלכה, ויש בזה טובה גדולה לנפטר ב"מ, וכאמרם ז"ל דיש בזה כפרה, ועדיף לקבור בקרקע אפילו במרחק ממקום ישוב, מאשר לקבור בבנין שעל גבי קרקע כנ"ל.

ויה"ר שנוכה לגאולת עולם בביאת משיח צדקינו ולתחיית מתי ישראל ברחמים אמן.

וע"ז באנו עה"ח

ויהי כאשר כלו הגמלים לשתות ויקח האיש נזם זהב בקע משקלו ושני צמידים על ידה עשרה זהב משקלם (כד, כב) ויוצא העבד כלי כסף וכלי זהב ויתן לרבקה (כד, נג)

נתן לה אותם לשם כסף קידושין, אך הצמידים והנזם שנתן לה על המעיין היו לשם סבלונות, ולא לשם קידושין (חזקוני, וכ"ה לקח טוב) אך רבינו מיוחס כתב, שגם מתנה זו היתה לשם סבלונות.

היתר לשלוח מתנות

יש לעיין היאך מותר לחתן לשלוח מתנות לארוסתו קודם הקידושין?

והסברא בזה, דבאשה אחרת התכלית בדיני הרחקות הוא כדי שלא יהיה לו עימה קירוב הדעת, אבל בחתן וכלה צריך שיהיה קצת קירוב הדעת שלא ינשאו זה לזו כמו אנשים זרים, לכן הותרו דברים שאינם אסורים בעצם כגון לשלוח מתנה שדברים אלו יכולים להביא לקירוב הלבבות, וצריך לדעת שגם בזה יש גבולות שלא יהיה יותר מדאי, ואסור לעבור את הגבול. (חוט שני)

ותקח הצעיף ותתכס (כד, סה)

לימדה תורה דרך ארץ וצניעות, שראוי לאשה ליבוש מארוסה, ולא תתראה אליו עד שתנשא לו (רד"ק פסוק כ"ד)

פגישות החתן והכלה, ריבוי הפגישות

וכן לענין הפגישות בין החתן והכלה לאחר שהחליטו להנשא זה לזו ועשו שידוך ביניהם עד זמן הנישואין, יש לדעת שיש גבול לדבר, וריבוי הפגישות ודאי אינו ראוי, וראיתי שמרן החזו"א היה מראה בענין זה מה שכתב הרמ"א באהע"ז (סי' נ"ה סעיף א) שהארוסה [שנתקדשה ואסורה לבעלה מדברי סופרים, ואפילו בייחוד אסורים] פירוש: לא ייחוד ממש שהרי זה איסור בפני עצמו, אלא הכונה להיות יחד במקום שאין הרבים מצויים], וי"א דאין להם לדור ביחד שלא יקוצו זה בזה, ואפילו בשידוכין בלא אירוסין יש לחוש, ע"כ. מבואר כשמתקרבים זה לזה יותר מדאי קודם הנישואין אין זה גורם לקירוב אלא זה גורם ש"יקוצו זה בזה", והתוצאה יכולה להיות הפוכה.

ולכן ריבוי הפגישות ודאי אינו ראוי.

ובכלל זה גם פגישות ממושכות [וכן פגישות בשעות מאוחרות בלילה אף אם אין בזה איסור יחוד], וכמובן שיש להקפיד על המקומות שקובעים בהם את הפגישות שיהיה מקום הראוי לכך. ואין לקבוע פגישות במלונות וכדו' שמצויים שם אנשים פרוצים ואינם שותו"מ.

מטו משמיה דמרן החזו"א שבחור שלא נזהר בזמן השידוכים מאיסור יחוד או מגיעה ח"ו יהיו לו אח"כ בעיות, והוסיף שזה בדוק ומנוסה.

וסיפר רבינו, על חתן וכלה שלפני נישואיהם הלכו באופן שאינו צנוע, ולאחר יותר מעשרים שנה נתבע בנם לדין על מעשי מרמה וזיופים של כספים, ותלה רבינו ששורש הסיבה הוא ההתנהגות של אביו ואמו עוד קודם נישואיהם.

הסתכלות במשודכתו

הסתכלות במשודכתו מזמן שהחליטו ביניהם להנשא זה לזו ועשו שידוך ביניהם עד זמן הנישואין, הוא ככל אשה בעלמא דאסור, ולא שייך בזה ההיתר משום דעתידה להנשא לו וכנ"ל, אולם ראיה בעלמא לפי תומו בלא כונה ליהנות מותרת.

הרהור במשודכתו

ואיסור הרהור במשודכתו במקומו עומד כמו באשה דעלמא, ואף באשתו כשמותרת לו אם אין לו פת בסלו מיד ויש חשש שיבוא לידי טומאה אסור וכ"ש במשודכתו.

ויש להזהר בענינים אלו מאוד, ובפרט אם הפגישות ביניהם תכופות או ארוכות שאז קשה שלא להכשל בזה, וזאת מלבד שזה גורם "שיקיצו זה בזה" וכנ"ל. (חוט שני)

ארבעה צריכים חיזוק (כרכות לב) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

278

שיחה ממרן הגאון רבי גרשון אדלשטיין שליט"א

הכל דברים ששייכים ללב, חובות הלבבות, ובלי זה לא שייך להרגיש מתיקות בכל התורה כולה. **אם חסר נקיות הנפש אצל הלומד, זה גורם שלא ירגיש את ההתעניינות והמתיקות בתורה.**

וכבר הזכרנו שגם בזיכוי הרבים, אם רוצים לזכות את הרבים צריכים לזה זכויות והכנה מוקדמת, בודאי כולם רוצים להיות מזכי הרבים, ולהשפיע תורה ויראת שמים ומידות טובות, אבל לא כולם זוכים לזה, יש כאלה שזוכים בצורה מופלאה, שניגשים אליהם אברכים גדולי תורה ומבקשים לשמוע שיעור מהם, אפילו פעם או פעמיים בשבוע, מבקשים ומפצרים בהם לומר שיעורים, והשיעור מרתק את השומעים, מתוך אהבת תורה שיש בהם, ולעומתם יש אחרים בעלי כישרונות שאין להם את הזכות הזאת, כי רק על ידי זכויות קודמות זוכים לזכות את הרבים, ומי שאין לו זכויות קודמות אינו מזכה את הרבים.

וזהו שאמר התנא באבות (ה, יח) משה זכה וזיכה את הרבים, קודם "זכה" בעצמו ואחר כך "זיכה את הרבים". ומה הן הזכויות שזכה משה רבינו קודם מתן תורה? משה היה רועה את צאן יתרו במדין, והיה לוקח את הצאן אל המדבר להתרחק מן הגויל, ונהג בהם ברחמנות כדאיתא במדרש (שמות רבה ב, ב) שפעם אחת ברח גדי מהעדר, ומשה רץ אחריו לתפוס אותו, אבל הגדי רץ מהר יותר ממנו, עד שהגיע למעיין של מים ועמד לשתות שם, וכשראה זאת משה אמר, אם כן באמת היה לך זכות לברוח, מפני שהיית צמא, ואני הייתי צריך לדאוג שלא תהיה צמא, וריחם עליו והרכיבו על כתפו, כדי שלא יצטרך לחזור ברגליו. זוהי רחמנות על הבריות, לא רק על בני אדם, אלא גם על בעלי חיים, כמבואר בגמרא (ב"מ פה, א) שיש לרחם אפילו על עכברים. ובזכות זה שהיה רועה נאמן ומרחם על הבריות זכה להנהיג את כלל ישראל ולקבל תורה מסיני.

בזכות מידות טובות ורחמים על הבריות זוכים לזכות את הרבים!

כי בכל כוחי עבדתי

והנה מצינו גם ביעקב אבינו, ששמר את צאן לבן הארמי, ואמר הייתי ביום אכלני חורב וקרח בלילה וגו', אף על פי שלבן רימה אותו והחליף את משכורתו עשרת מונים, יעקב לא התחשב בזה, והמשיך לקיים את דיני השמירה בשלמות, לפני משורת הדין, וכמו שאמר לרחל וללאה ואתנה ידעתי כי בכל כוחי עבדתי את אביכן, והרמב"ם בסוף הלכות שכירות כתב שבזכות זה זכה יעקב אבינו לעשירות, כמו שכתוב ויפרוץ האיש מאד מאד ויהי לו צאן רבות וגו', בזכות שעבד את לבן בכל כוחו.

וכדברי הרמב"ם מבואר בפסוקים, שלאחר שנתעשר יעקב, חשדו בו בני לבן שגנב את כל העשירות מאביהם, וגם לבן עצמו חשד בו, ופניו לא היו כתמול שלשום, וכשראה יעקב שהם חושדים בו, קרא לרחל וללאה ואמר להן "ואתנה ידעתי כי בכל כוחי עבדתי את אביכן", כלומר שמן השמים נתנו לי את העשירות בשכר שעבדתי בכל כוחי את לבן, ולא כמו שחושדים בי שגנבתי ממנו. ואמנם לבן ובניו לא הבינו זאת, אבל כך האמת, שבזכות שקיים את דיני השמירה בכל כוחו קיבל שכר בעולם הזה.

והנה יעקב אבינו בודאי לא השתמש עם העשירות להנאות העולם הזה, אלא הכל היה לצורך עבודת השם, אבל אדם שנהנה מהעולם הזה שלא לצורך עבודת השם, הרי הוא מפסיד בזה עולם הבא, ויש תפילה מהש"ה שלא יאכל את העולם הבא בעולם הזה, כי כשאדם נהנה מהעולם הזה, כשאוכל ושותה וישן ונח, יש לחשוש שהוא מפסיד בזה מחלקו בעולם הבא, ובפרט בהנאת הכבוד מפסידים הרבה עולם הבא.

מתרחק מן הכבוד

ומבואר בגמרא (סנהדרין ז, ב) על רב שהיו ציבור גדול מלווים אותו, והיה אומר לעצמו פסוקים של ענווה כדי שהכבוד לא ישפיע עליו, ומה שלא אמר להם שילכו ולא ימשיכו ללוות אותו, זהו מפני שהם עוסקים במצוות כבוד התורה, ואינו יכול למנוע מהם את הזכות הזאת, אלא מאי, הוא נהנה מהכבוד ומפסיד בכך עולם הבא? צריך לחפש עצות שלא ליהנות, וזהו על ידי אמירת פסוקים של שפלות וענווה, וכן מבואר שם בגמרא על מר זוטרא חסידא, שהיו נושאים אותו על הכתפיים בשבת הרגל, והיה אומר לעצמו פסוקים של ענווה כדי שלא יושפע מהכבוד.

מצות תלמוד תורה

הנה כולם רוצים הצלחה בתורה, וזה גם חיוב, יש חיוב עסק התורה ללמוד בהתמדה, כמו שכתוב (יהושע א, ח) והגית בו יומם ולילה, ויש גם חיוב של ידיעה, לדעת את כל התורה כולה, כמו שדרשו חז"ל (קידושין ל, א) על הפסוק ושיננתם – שיהיו דברי תורה מחודדין בפך.

נמצא שאין רגע שפטורים מתורה, וכפי שמובא בגמרא (מנחות צט, ב) ששאלו לרבי ישמעאל מהו ללמוד חכמת יונונית, והשיב צא ובדוק שעה שאינה לא מן היום ולא מן הלילה ולמוד בה חכמת יונונית, היינו כיון שהחיוב הוא והגית בו יומם ולילה, ממילא אין זמן לדברים אחרים.

ואמנם אדם מוכרח גם לעסוק בצרכי הגוף, וזה לא נחשב ביטול תורה, כיון שזה הכרחי לצורך התורה, ואדרבה אם כוונתו בזה לשם שמים הרי הוא נחשב עוסק במצוה, כמו שכתב הרמב"ם בהלכות דעות (ג, ג) שאדם שכל מעשיו לשם שמים, גם השינה שלו היא עבודה למקום, ונחשב עובד השם כשהוא ישן, כי אינו ישן סתם להנאתו, אלא מפני שהוא חייב ומוכרח לישון, וזהו רצון השם שישן, כדי שיהיה לו כוח לקיים את כל התרי"ג מצוות, לכן גם השינה נחשבת לו כעבודת השם.

ומאחר שיש חיוב עסק התורה וידיעת התורה, הרי אין רגע שאדם פנוי, כי צריך כל הזמן לעסוק בתורה, ולדעת את כל התורה כולה, לא רק את כל הש"ס, אלא את כל התורה כולה, גם ירושלמי ומדרשים, ואת כל דברי הראשונים והאחרונים, שגם הם חלק מהתורה.

והחיוב הזה הוא חיוב נעים מאד, אשרך בעולם הזה, ידוע מעשים שהיו בגדולי הדורות, גם בדורות האחרונים, שהיו צריכים לעשות ניתוח, ולניתוח צריכים הרדמה, וביקשו שלא ירדמו אותם, אלא יודעו להם כעשר דקות לפני הניתוח, ויתעמקו במחשבתם בעיון בדברי תורה, ומרוב השקיעות בזה לא ירגישו שום כאבים, וכך הוה, כי כשיש דברים שמרתקים מאד את הנפש, לא מרגישים את הכאבים.

וכן מובא בגמרא (שבת פח, א) על רבא שעסק בתורה, ובשעת לימודו דחק את אצבעו וירד ממנה דם, ולא הרגיש כלל בזה, מרוב שהיה שקוע בתורה, וכן היה מעשה במרן הרב מפוניבז' זצ"ל שדיבר פעם בלימוד עם רבו הגאון רבי אליעזר מטלז' זצ"ל, ובתוך כדי דיבורם נקע את אגודלו, ולא הרגיש שום כאב בזה, מתוך עסק התורה. זהו כוח התורה, שהמתיקות והתענוג שבתורה משכיחים את כל הצער והכאבים!

אבל זה גם חיוב, וצריכים ללמוד לא רק מצד ההנאה והמתיקות שיש בתורה, אלא גם מצד החיוב, וכפי שהזכרנו שיש חיוב והגית בו יומם ולילה, וגם חיוב ושיננתם שיהיו דברי תורה מחודדין בפך.

ומהו החיוב? יש פסוק בפרשת קריאת שמע (דברים ו, ו) "והיו הדברים האלה אשר אנכי מצווך היום על לבבך", ולכאורה המילה 'היום' מיותרת ומה בא לומר בזה? ופירש רש"י שם: "שלא יהיו בעיניך כדיוטמא ישנה שאין אדם סופנה אלא כחדשה שהכל רצין לקראתה", דיוטמא זהו חוק חדש שהמלך הוציא, שכולם מתעניינים ורוצים לדעת מה הם פרטי החוק, ובא הפסוק לומר שגם לימוד התורה צריך להיות באופן כזה, מתוך התעניינות וסקרנות לדעת את דברי התורה.

מבואר כי מצות תלמוד תורה היא ללמוד מתוך התעניינות, מי שלומד מתוך התעניינות מצליח בתורה, ומי שלומד מתוך שעמום ובלא התעניינות אינו מצליח בתורה. ולכאורה זה תלוי מה לומדים, האם לומדים דבר מעניין או דבר שאינו מעניין, אבל באמת יש חיוב ללמוד את כל התורה כולה, והחיוב הוא ללמוד את כל התורה מתוך התעניינות, ואין זה משנה אם לומדים אגדות או דרשות, קל וחומר וגזירה שווה, או רש"י ותוספות, בכל מה שלומדים צריכים להרגיש התעניינות ומתיקות.

נקיות הנפש

וזה לא פשוט, צריכים לזה הכנה, וההכנה היא שהנפש תהיה נקייה, כי דברי תורה מצד עצמם מעניינים מאד, ויש בהם טעם ומתיקות, רק צריכים שהנפש תהיה נקייה, שתרגיש את הטעם בתורה.

ונקיות הנפש תלויה בלב, עד כמה שהלב הוא לב נקי וטהור, עם טהרת הלב, וכפי שהאר"ך המסילת ישרים לבאר מה היא טהרה ומה היא נקיות,

וברש"י שם כתב "כדי שלא תזוז דעתו עליו היה אומר כך", היינו שלא חשש שמא יתגאה, רק שמא ירגיש איזו קורת רוח והנאה מהכבוד, ויזוז משהו משלמות מדרגת הענווה, לכן אמר פסוקים, לשכנע את עצמו שהכבוד לא מגיע לו, ואין לו שום זכויות לזה, רק הציבור יש להם זכויות, שהם עוסקים במצות כבוד התורה, והוא לא יכול להפריע להם, אבל אם ייחנה מהכבוד ויחשוב שיש לו זכויות, יפסיד עולם הבא.

זהו אחד מהדברים שהתורה נקנית בהם "מתרחק מן הכבוד", היינו לא רק שלא לקבל כבוד, אלא להתרחק ולברוח מזה, כי הכבוד מפריע ומונע את ההצלחה בתורה, ואם הציבור מכבדים אותו בעל כורחו ואינו יכול לברוח, צריך לומר פסוקים, כמו שעשו רב ומר זוטרא חסידא, ובדאי שכך עשו גם כל התנאים והאמוראים, הראשונים והאחרונים, וכל גדולי הדור, ולא הרגישו שום הנאה מהכבוד שהיו מכבדים אותם.

הצלחה בתורה

ונשוב למה שדיברנו בענין ידיעת התורה. **לדעת ש"ס זה לא קשה!** יש גם צעירים שיודעים ש"ס, אפילו בחורים, וגם הרבה אברכים, שבקיאים בש"ס. אם לומדים ומנצלים את הזמן אפשר לדעת ש"ס, בעלי כשרונות בודאי, וגם מי שהוא פחות בעל כשרון, רק צריך לחזור יותר, ויהיה בקי בש"ס, ויש גם סייעתא דשמיא לזכות יותר מהכשרונות.

כמו שסיפר מרן החזון איש זצ"ל מעשה באחד שבצעירותו לא הבין כלום, עד כדי כך שכשלמד דברי רש"י הפשוטים "כל תיבה שצריכה למ"ד בתחילתה הטיל לה הכתוב ה"א בסופה כגון מצרים מצרימה" לא הצליח להבין מה הפירוש ברש"י, ואף על פי כן גדל והצליח בתורה, ונעשה רב מפורסם, מפני שהיו לו זכויות, **הדמעות של הסבתא, שהייתה בוכה בהדלקת הנרות על הצלחת הנכדים בתורה. ויש כאלה שזוכים בזכות הדמעות של עצמם, יש גדולי תורה ידועים שבכו בדמעות שליש על הצלחה בתורה, ובזכות זה הצליחו ונעשו גדולי תורה.**

כל אחד יכול להצליח בתורה, רק צריך הכנה לזה, התקן עצמך ללמוד תורה (אבות ב, יב), **ולהתפלל מעומק הלב על הצלחה בתורה.**

[והנה אנו מבקשים בתפילה "השיבנו אבינו לתורתך", ולכאורה כיצד מותר לבקש זאת אם לא מבקשים מעומק הלב, אם אדם שמח בחלקו ומחשיב את עצמו ללומד, ולא אכפת לו מה שאינו יותר למדן, כיצד מותר לו לבקש השיבנו לתורתך, הרי זה לא אכפת לו, ואינו מרגיש כלל שחסר לו דרגה בתורה. אך באמת התפילה היא בלשון רבים, והכוונה בזה לא רק על עצמו, אלא על כל הציבור, וגם מי שאינו מרגיש בעצמו שחסר לו מדרגה בתורה, מכל מקום על אחרים הוא מבין שחסר להם מדרגה, ועליהם הוא מבקש באמת מעומק הלב שיזכו להצלחה בתורה].

כל אחד יכול להיות בקי בש"ס, אפילו גמרא עם רש"י, וכי רש"י לא היה למדן? יש כאלה שלימוד גמרא עם רש"י אינו מעניין אותם, רק קושיות ותירוצים של התוספות, או סתם להתעכב על סברות, מה סברת הגמרא, וכגון כשאביי ורבא נחלקים ביניהם, מה סבר אביי ומה סבר רבא, חושבים שיכולים להבין עומק סברתם, אמנם הרי רבא בעצמו אמר שאינו מבין את סברת האמוראים בדור שלפניו (עירובין נג, א).

וכבר הזכרנו מדברי הניתיבות בסימן כ"ב שמביא הלכה בשם התומים, וכתב כי מסברא היה נראה לו לחלוק על התומים, אבל להלכה אין לזוז מדבריו בלי ראיה, והיינו מפני שהתומים היה בדור שלפניו [למרות שלא היה הפרש גדול ביניהם], וכפי שמצינו בתנאים ואמוראים, שאמורא אינו חולק על תנא, מפני שהאמורא רואה כי התנא הוא בעל סברא יותר ממנו, וכך גם ראשונים אינם חולקים על האמוראים, ואחרונים אינם חולקים על הראשונים, מפני שהרגישו את ההבדל בדרגת ההבנה, שאין בכוחם להבין עומק הסברא כמו בדורות הראשונים.

ובנוגע למעשה, מה המציאות, כיצד לקבל מתיקות וללמוד בהתמדה, הנה ידוע שמי שלומד מהר ואינו מתעכב הרבה על סברות, לומד בהתמדה ונהנה מזה, אבל מי שעומד ומתעכב זמן רב על מקום אחד, על פי רוב אינו

מרגיש צורך למהר, ואינו מנצל הזמן כראוי. יש כאלה שמתביישים ללמוד מהר בסדר א', מפני שחוששים שיאמרו עליהם כי אינם למדנים, אבל זה לא מוצדק, ואין צריך לחשוש ממה שיגידו עליו בני אדם, רק ממה שיאמרו עליו בבית דין של מעלה, וכיצד ידונו אותו שם.

שמחה והכרת החשיבות

ההצלחה בתורה תלויה בזכויות, ותלויה גם ברצון, **אם אדם רוצה ושואף להצליח בתורה, הרצון עצמו הוא זכות להצלחה!** כי הרצון נובע ממה שמחשיב את התורה, כגון כשרוצה לדעת ש"ס, לא לשם כבוד, אלא מאהבת תורה, שהוא מרגיש מסכן בזה שאינו יודע ש"ס, בזכות זה יזכה ויידע ש"ס, כי הוא מחשיב את התורה, וזוהי זכות להצלחה בתורה.

ומי שאינו מחשיב את התורה זה דבר חמור מאד, הנה התורה נקנית בארבעים ושמונה דברים, ובהם "בשמחה" ו"השמחה בחלקו", בשמחה היינו בשעת הלימוד, ושמח בחלקו היינו גם לאחר שכבר למד.

והנה יש שמחה שהיא מחמת הלימוד עצמו, שהלימוד מעניין ומושך ויש בו מתיקות, וזוהי שמחה טבעית, אבל יש עוד שמחה שעליה נאמר (תהלים ק, ב) עבדו את השם בשמחה, וברמב"ם הלכות יום טוב (ו, כ) הביא את הפסוק תחת אשר לא עבדת את השם אלוקיך בשמחה, שמזה למדנו כי העבודה צריכה להיות בשמחה, ובשערי תשובה לרבינו יונה (ד, ט) הפליג בגדל שכל שמחת המצוה וכתב "כי יגדל וישגא מאד שכל השמחה על המצוות", ושם הכוונה היא לשמחה שבאה מתוך הכרת החשיבות, שאדם מחשיב את המצוה ולכן הוא שמח לקיימה.

וזוהו שכתב המסילת ישרים בפרק י"ט כי השמחה בתורה ובמצוות היא מענפי האהבה, היינו כששמח מתוך הכרת חשיבות התורה והמצוות, ושמח לעשות רצון הקב"ה שציווהו על כך.

וצריך לשמוח בחלקו שהוא יהודי שיש לו נשמה קדושה, ואילו גויים אין להם נשמה, רק נפש ורוח כמו בעלי חיים, וזהו שאומרים בבוקר מודה אני וכו' שהחזרת בי "נשמת", כי אמנם בשעת השנה אדם חי ואינו מת, אבל הנשמה הקדושה עוזבת אותו ועולה למעלה, ורק כשמתעורר חוזרת אליו הנשמה, ועל זה אנו מודים שהחזרת בי נשמתי – שזכינו לקבל נשמה קדושה, שהיא חשובה יותר מן המלאכים כמו שכתב המסילת ישרים בפרק א', ובכל בוקר אנו אומרים נשמה שנתת בי "טהורה היא" – הנשמה היא טהורה, ורק הגוף יכול לטמא ולעצור את טהרת הנשמה.

להתקדש

אלו הם שני הדברים הנזכרים בקנייני התורה, בשמחה היינו שהלימוד משמח אותנו, ושמח בחלקו היינו גם לאחר שכבר למד, שהוא מחשיב את התורה שהיא תורת השם, ושמח שזכה לעסוק בתורה ולהתקדש בקדושתה, אשר זהו תכלית האדם להתקדש ולהיות "האדם השלם המקודש בקדושתו יתברך" כלשונו של בעל המסילת ישרים בפרק א'.

והדרך לזה היא על ידי שיעשה כל מעשיו לשם שמים, כמו שכתב המסילת ישרים שם **"שתהיה כל פנייתו רק לבורא יתברך, ושלא יהיה לו שום תכלית אחר בכל מעשה שיעשה אם קטן ואם גדול אלא להתקרב אליו יתברך"**, היינו באכילה ובשתייה, בשינה, ובדיבור, הכל יהיה לשם שמים, מפני שהוא חייב, ולא ידבר מה שאינו חייב.

וכבר הפליג באיגרת הגר"א בחומר דברים בטלים, שעל כל דיבור בטל צריך להתקלע בכף הקלע רח"ל. אמנם אי אפשר שלא לדבר כלל, וכל אדם מוכרח לדבר קצת, ומהו השיעור בזה? כפי הנצרך ליישוב הדעת, אוכלים ושותים וישנים ומדברים כמה שצריך כדי שיהיה יישוב הדעת, אי אפשר לצמצם בזה, ואם יש ספק צריכים להחמיר שבוודאי יהיה יישוב הדעת, ובאופן כזה זוכים להצלחה. בעזרת השם נצליח!

הוקדש על ידי הרב **יצחק קאופמן**
תלמיד רבינו שליט"א
כהודיה להש"ת לרגל השמחה במעונו
בהולדת בתו שתחי', יזכו לגדלה לתורה
לחופה ולמעשים טובים!

גיליון זה מוקדש לעילוי נשמת
ר' **משה בצלאל** ב"ר אשר **מרגליות** ז"ל
פעל רבות ונצורות להעמדת הדת על תילה בעיר רחובות
נלב"ע ז' חשון תשס"ז - תנצב"ה
ורעייתו מרת **פייגה צפורה** ב"ר מנחם **מנדל שמעון** ז"ל
נלב"ע י"ח חשון תשנ"ג - תנצב"ה

הוקדש על ידי הרב **שמואל יצחק**
זייבלד תלמיד רבינו שליט"א, לזכות בנו
היניק **אברהם ישעיהו** נ"ו, שיזכה לגדול
בתורה ואהבתה עם יראת שמים ומידות
טובות ולעשות נחת רוח לבוראו!

לעילוי נשמת ר' **יהודה** ב"ר **משה שמואל שנפלד** ז"ל
מוותיקי תלמידי רבינו שליט"א בשיעור הקבוע בביהמ"ד אהבת חסד, נלב"ע כ"ב חשון תשע"ג - תנצב"ה

גליון קז, פ' חיי שרה
כה מרחשון תשע"ז
רמת - השרון

החפצים בזיכוי הרבים ינהנו בנו
טובת עין וישלחו הקלמות שיש
בדירה של שיעורי מו"ר שליט"א

רבי יעקב אלכסטיין שליט"א

מסיחותיו של מו"ר הגאון הגדול

בס"ד חשון תשע"ז, יום ב' לפ' חיי שרה

"סולם הערכים"

ויהי בנסוע, בימים ההם, בסוס ועגלה, יצא הגה"צ ר' ישראל סלנטר ז"ל, ובדרך עמדו לפרש בפונדק דרכים.

הפונדקית, יהודיה כפרית, לא ידעה כלל מי הוא ה"עובר אורח", ותגש אליו ותאמר, הנה לי בזה תרגול, אנא תואיל נא לשחטו עכור. האורח שתק, ואח"כ אמר, הנה נא, אני צריך להמשיך בדרכי, אנא, תני לי בהלוואה כך וכך רובלים ("רובל" הוא שם מטבע רוסי כמו דולרים בחו"ל) עד אשר אשובה אליך ואשלם. ותען, איך אוכל לתת כספי למי שאינני מכיר. ויען האורח, ואיך יכלת לתת לשחוט למי שאינך מכיר. על כסף שהוא עוה"ז חולף, דואגת, ועל עוה"ב וגיהנם – לא?

ועתה, בואו חשבון. המכונת עוצרת ע"י מטעי עצי פרי בדרכה לכבוד רשב"י, או לבניאס ביום חופש, ואוכלים העוצרים פרות עסיסיות, באמרם בלבם כי כולם עושים כך, או מסתמא בעה"ב אינו מקפיד. והיצ"ט מזדעזע, האם תירוצים אלו נכונים להלכה? הרי האמת היא ההיפך ממנו.

וכך אמר הגר"ח מברסק. אברהם מסר לאליעזר מפתחות של כל אוצרות היהלומים והפנינים, ככתוב: "המושל בכל אשר לו" (בראשית כ"ד, ב') ואילו על שליחות המצוה של אשה ליצחק, שהוא והיא עמו, יבנו את עם ישראל, ויבאו בזכותם המשיח הגואל, אינו סומך עליו עד שנשבע בשבועה חמורה בה' אלקי השמים. ועתה בואו חשבון, ונסדר בראש ובלב את סולם הערכים, איזהו בראש הסולם ואלו ערכים מתחתיו מוצבים. והקב"ה יביא בקרוב את היום שיכירו כולם – אין כערכך ה' אלקינו בעוה"ז, אמן וכן יה"ר.

"חסד שבהוד"

מעשה עם הגה"צ ר' ארי'ה פומרנצ'יק ע"ה שלמד בכולל בפ"ת, ושהי' חתנו של הגה"צ ר' ישראל זיסל כלב דבורין ע"ה. ומכירו של ר' ארי' אמרו, הנה הכין לנו הקב"ה "חזון איש" של הדור הבא, והנה בעוצם פריחתו, שקד כרגיל בלימודו בלילה, ולמחרת על משכבו, ואיננו כי לקח אותו א'לקים, ונשארה אלמנה ויתומים.

או אז באו חברים שלו מהכולל לרמת השרון, וסיפרו לאאמו"ר את התכנית שלהם לסדר מקור פרנסה לאלמנה, והוא לקנות עבודה מכונת תפירה ואביזריה, (למען הידיעה, באותו זמן הייתה מכונת תפירה מוצר יקר מאוד) והם מתרימים לה. אאמו"ר נחלץ חושים, וגייס מאנשים טובים ברמה"ש סכום ניכר למטרה זו. כי אמרתי עולם חסד יבנה (תהלים פ"ט)

החולין שמדבר עבד של האבות יותר חשובים מדיבורים של בנים שלומדים תורה. לומדים את העניין מכך שהפרשה של אליעזר כתובה בכפילות ובאריכות, ולעומת זאת הרבה גופי תורה, הלכות חשובות כתובים ברמיה ובקיצור. המאמר הזה מופיע במדרש רבה ומביא כדוגמא, "וזה לכם הטמא בשרן השורץ על הארץ", ישנם שמונה שרצים שבשרם טמא והנוגע בהם נטמא, טומאת נבלה היא רק בבהמות וחיות, מי שנוגע בנחש מת לא נטמא, וכן ובעקרבם ודבורים וכו', אבל יש ח' שרצים; עכבר, לטאה צב וכו' שמי שנוגע בהם כשהם מתים נטמא ואסור לו לאכול תרומה וכו'. שואלת הגמרא מה הדין האם דם שרץ הוא גם אב הטומאה, והגמ' משיבה - כן, ומאפה לומדים? מהמילה 'וזה' זה ריבוי, א"כ הלכה יסודית כתובה ברמיה. (חכמי הדרוש שואלים גם למה המדרש הביא דווקא את הדוגמא הזו...)

א"כ למה חשובה כ"כ שיחתן של עבדי אבות? אומרים המפרשים שהשיחה עצמה היא תורה. כל פרט מהשיחה יש בזה לימודים. אבל שאלה היא למה הכפילות הזאת, יש דברים שכתובים באופן כפול, על זה אומר ר' שמחה זיסל מקלם, שמצאנו עוד מקום שהתורה כופלת, בקרבנות הנשיאים של חנוכת המשכן, כל הנשיאים הביאו קרבנות לחנוכת המזבח, וכולם הביאו את אותם הדברים, קערת כסף אחת וכו' מזרק אחד, פרים שנים אילים חמשה וכו' התורה הייתה יכולה לכתוב על הנשיא הראשון כך וכך היה קרבנו, והיתה כותבת, כשם שהקריב נחשון כך הקריבו כולם. התורה מפרטת על כל אחד ואחד את כל הרשימה. הרמב"ן מביא את המדרש, שאמנם מבחינה חמרית את הפר, כבש, קטורת, סולת, הנשיאים הביאו הכל שווה בשוה, וידוע שעיקר החשיבות של קרבן, היא בכוונה שבו. כל הקרבנות שנשחטו שלא לשמן, חלק מהם פסול לגמרי - חטאת ואשם, חלק מהם לא עלה לשם חובה. אם בחלק מהעבודות, בשחיטה או בזריקה, הייתה מחשבה אחרת, אז כבר מוכרחים להביא קרבן אחר. וראים שהמחשבה היא המרכיב החשוב ביותר בקרבנות, כי המחשבה היא המובילה לפעול מה שהקרבן צריך לפעול, שמביא ברכה לכל העולם ולאדם המקריב, לתת לו שלמות רוחנית בחלק מחלקי הנשמה שלו. והיות ויש י"ב שבטים שלכל אחד חלק בבניין עמ"י,

שיחתן של עבדי אבות

[פ' חיי שרה תשע"ג, במדרשה]

פ' השבוע פ' חיי שרה. אנחנו נתעכב על החלק העיקרי והארון ביותר של הפרשה, כשאברהם שולח את אליעזר לארץ חרץ למצוא אשה ליצחק. התורה מספרת באריכות, את הסיפור כיצד אברהם משביע את אליעזר ואומר לו ללכת לחרץ ואת השיחה ביניהם. ואח"כ, שאליעזר מגיע אל המעיין הוא מתפלל אל השם ומבקש מהשם שיצליח בשליחותו ועושה לעצמו סימן, לדעת מי האשה שאברהם אמר לו שילך לבית אביו למשפחתו ומשם יקח אשה. ושם שואבות מים הרבה בנות והוא מספר איך שהוא ראה ממש שמשמים הסתובב שהוא נתן סימן שיגיד לאחת הבנות השקני מים, והיא תתן לשותו ותאמר בעצמה אשקה גם לגמלים, סימן שהיא האשה. ואח"כ שאל אותה מי היא והיא הייתה אחת השואבות שהוא לא הכיר מראש, ובדיוק יצא שהיא נכדה של אחי אברהם. אח"כ התורה מספרת באריכות שכשאליעזר הגיע לבית הנערה הזו, אליעזר מספר את כל הסיפור מחדש.

בפסוק ל'ד הכניסו אותו לבית ונתנו לו לאכול, ובששה עשר פסוקים הוא חוזר שוב על כל הסיפור שאברהם השביע אותו ושהוא נתן את כל הסימנים וכו', עד לפסוק האחרון, "וַיַּעֲתָה אִם יִשְׁכַּם עֲשִׂים הָסֵד וְאָמַת אֶת אֶדְנִי הִגִּידוּ לִי וְאִם לֹא הִגִּידוּ לִי וְאֶפְתָּה עַל יָמִין אוֹ עַל שְׂמָאל" - כך הוא מסיים.

סיפור דומה היה עם יעקב שרבקה ויצחק שלחו אותו לקחת אשה מבית לבן, ושם הגמרא מספרת שיעקב ראה אבן על האבן, וכל הסיפור הארוך, בסוף יש רבע פסוק, "וַיְהִי כְשֶׁמַּע לָבֵן אֶת שְׁמַע יַעֲקֹב וכו' וַיִּסְפֹּר לָלָבֵן אֶת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה". אפי' לא פסוק שלם. בפ' ויצא מספיק שהתורה מספרת שהוא סיפר ללבן "אֶת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה", ומה הם הדברים האלה? הכל כתוב, והכל כבר מסופר בתורה. אז גם כאן צריך היה לכתוב, ויספר ללבן ובתואל את כל הדברים האלה. ויגיד את הפסוק האחרון הגידו לי אם אתם רוצים או לא.

על זה אומר רש"י בפסוק מ"ב - 'אמר רבי אחא, יפה שיחתן של עבדי אבות מתורתן של בנים. דברי

^א ויקרא יא, כט
^ב זבחים ב' ע"א

^א בראשית כד, מט
^ב בראשית כט, יג

לעילוי נשמת: יעל בת משה אלפרד בייה ברטה בת בנימין, משה מוריס בן יצחק, דוד בן נסים, אבנר בן רפאל, הילדה בת זארה, עובדיה בן גורג'יה, ברטין בת רחל, בן ציון בן בנימין, שרה בת מנחם, סימה שמחה בת משה, שמעון בן ר' אברהם, שמואל דני בן נח משה, יהודה בן אלסי, נעמי בת רומיה, חי בן יעקב בובה מימון, נסים סופר, לאומה סופר, יעקב בן בובה, אסתר בת לאומה, שמאי בן צבי, איטה בת רחל, עובדיה בן חיים, דליה בת אסתר ז"ל

הכניס דף הפוך. אמר הח"ח לעתים אני עובד מהר, אדם הוא לא מלאך ולעתים נשאר דף אחד לא מוצלח בתוך הכריכה, וכל אחד משלם עבור ספר מתוקן ויש אנשים שמתביישים לומר לי, הם חושבים שאני אדם מכובד, לפעמים בשביל ספר כזה מגיע לי עונש ולכן מגיע לי שאת המעיל לקחו כדי שתהיה לי כפרה.

סיפור בנו של הח"ח שפעם אחת אשתו של הח"ח קנתה דג. לאחר שקנתה ראתה שהוא גדול מדי, שם לא היו מקררים ואם לא גומרים אותו היום הדג יתקלקל, זה היה בקיץ. בדיוק היא ראתה את השכנה, כשקנתה שאלה את השכנה שמאחר וקנתה דג גדול אולי יחלקו בו, השכנה הסכימה. גם היא צריכה חצי דג. אשתו של הח"ח אמרה אני קניתי ולכן אני אנקה את הקשקשים וכשתבואי אחתוך לך חצי. השכנה לא הגיעה. עברה שעה ועשתה אשתו של הח"ח חשבון שאם היא לא תגיע לא יהיה לח"ח מה לאכול. חצתה את הדג, לקחה לעצמה את החלק הקטן יותר ובישלה לח"ח והגישה לו.

מספר הבן שכנראה היה שם, הח"ח אוכל את הלחם, טובל במלח, אוכל גם ירק והדג נשאר מונח על השולחן. אשתו אמרה, הגשתי לך דג והוא אמר לה, ראיתי. וכך ממשיך לאכול אבל את הדג לא אכל. כך סיים את הארוחה. הבן היה סקרן ושאל את האמא מאיפה יש לך את הדג, והיא סיפרה לו את כל הסיפור. אמר הבן, כעת אני רואה שהאבא הח"ח יש לו חוש הריח להרגיש דברים רוחניים. ישנה הלכה ששונתפים מתחלקים אסור לשותף לעשות חלוקה שלא בנוכחות חבירו, אלא בפני שלושה אנשים שיראו את השומה שתהיה צודקת. אם כן היא התחלקה שלא בנוכחות ג' אנשים, וכל פירור בדג שייך גם לשכנה והח"ח הרגיש שזה לא שלנו. רואים את הצדיק הזה שכ"כ מפותחת אצלו הזהירות בממון לכן הוא הרגיש.

היה סיפור כזה אצל הרב מברסק, הרב וולוול. הוא נהג שאוכל שהיה תחת מיטה שאדם ישן עליה, שורה עליו רוח רעה ולא אוכלים אותו. כתוב גם שאם אחד אוכל ולא ידע הדבר לא יזיק לו, אבל הבריסק רב הקפיד כזה מאוד. בתחילת קום המדינה הייתה תקופת הצנע, ותפוחים היו דבר נדיר, רק הרבנים גידלו תפוחים. והרופאים אמרו לרב מברסק שהוא חייב לאכול תפוחים. הגיע מבליגה באותו הזמן משלוח תפוחים, ואז בתו של הרב מברסק התגוררה בתל אביב. היא נסעה באוטובוס מתל אביב לירושלים ושמה את התפוחים בתרמיל, היא החזיקה על הברכיים את התרמיל, ונרדמה באוטובוס ושכבה בתרדמה על השקית. היא החליטה שלא לספר לו, כי ההלכה שאם לא יודעים אין זה מזיק. וכן אולי זו שינה באוטובוס ולא שינה על מיטה, ואולי אין שום בעיה כזה.

כשהגיעה לירושלים הביאה לו את התפוח והוא שמח ואמר איזה תפוח גדול ועסיסי, שמה לו על השולחן וביקשה שיאכל. חיכתה וחיכתה והוא לא רצה לטעום מהתפוח. אז הבינה את הקדושה של אבא שלה. שאע"פ שלא סיפרה לו כלום, בעצמו הרגיש ולא אכל ממנו. רואים את הצדיקים בעלי הדרגה כיצד החוש שלהם מפותח. אנו רואים בפרשת השבוע שכשמדייקים נמצא כ"כ הרבה דברים כאלה שאפשר ללמוד מהם. כך אמר רש"י – 'שיחתן של עבדי אבות', הסיפור של אליעזר עבד אברהם, כ"כ הרבה הנהגות לומדים מכאן, ואם נרגיל את עצמנו באיזה דבר טוב, זה יהפך אצלנו לטבע, ולא נוכל לנהוג אחרת, כן יה"ר ונאמר אמן.

שהכל מהשם. ממילא השליחות שלו הצליחה. ולכן סיפר להם את הסיפור שוב עם הכוונות האלה, כמו שאמרנו בקרבנות הנשיאים, וכמו שאומר הרמב"ן שהכוונות הן העיקר, שבכל פעם היו כוונות אחרות. לכן אומר המדרש יפה שיחתן של עבדי אבות... ללמדנו שני לימודים אלה.

אומר אזה"ח הקדוש, בסיפור שהתורה מספרת את דברי אליעזר, כתוב שהוא טרם כלה לדבר והנה רבקה יוצאת, לפני שסיים לדבר היא יוצאת וכדה על שכמה. כשהוא מספר את הסיפור ללבן ובתואל הוא אומר כך, המילה **טרם** גם שם, אני טרם אכלה לדבר אל ליבי, הוא הוסיף שתי מלים 'לדבר אל ליבי' אמר האזה"ח הקדוש, הוסיף כדי שלא יחשדו בו, שאילו היה מדבר בקול רם יתכן שמישהו היה שומע והיה רץ לומר שיש עשיר גדול עם עשרה גמלים ומי שתגיד אשקה לגמליך תהיה לאשה ליצחק. אולי היא שמעה ממישהו את כל הסימן שאמר אליעזר. לכן אמר אליעזר ללבן ובתואל שהוא דיבר רק לליבו ואף אחד לא שמע.

והיכן יש עוד מקום שכתוב בנוסח כזה שמדבר אל ליבו, אצל חנה, בתפילת חנה כתוב כשהתפללה במשכן בשילה, היא מדברת אל ליבה רק שפתיה נעות וקולה לא ישמע, דיבור כזה שרק שפתיה נעות. לכן אמר להם את זה אליעזר שיראו שיש השגחה פרטית ואין שמשמייים הכל מזדמן.

גם כשהגיע לבית לבן כתוב, 'וַיִּפְתַּח הַגְּמָלִים', פתח להם את הפה. הגישו להם לאכול. התורה מספרת פעמיים על גמלי אדוניו שהם מיוחדים והולכים עם פה סגור. ושם כשנותנים להם בהסכמה וברשות הוא פותח את פיהם, כדי לספר לנו כמה הזהירות של אליעזר בממון של אחרים.

מספרים על החפץ חיים שהיה נוסע הרבה מאוד נסיעות, להפיץ את הספרים ולומר שיחות מוסר בעיקר על לה"ר ועל השבת. עגלון אחד שאל את הח"ח למה יש לי צרות, הפרנסה קשה ולעתים סוס מת ועד שאני שוב אוסף כסף קשה לי, לעתים אני נופל בדרך הרגליים כואבות שבוע שלם וכו'. אמר לו הח"ח האם אתה חשוב שזה לחינם? האם אדם יכול לומר שהוא צדיק גמור. למשל עגלון שמזמנים אותו לעשות נסיעה, הוא פוסק שהמחיר כך וכך, הוא עולה על העגלה והסוס לא זז, זה לא לחינם, כנראה שהסוס מרגיש שצריך להוסיף עוד כמה קופיות, עוד כמה רובלים.

או שעגלון נוסע, ובדרך עושים עצירה למנוחה, והוא רואה שיש בשדה ערימות של תבן וקש, עם השעורה ביחד. הוא רואה שאין אף אחד ושם על העגלה כמה חבילות. לכן אדם צריך לשמוח שיש לו כפרה על העבירות, צריך לשמוח ולעשות תשובה על זה. אמר העגלון רבי רבי, אתה לא גונב מאף אחד ואתה לא עגלון, אז למה גנבו ממך את המעיל ברכבת וברחו, מדוע מגיע לך כך? אמר לו הח"ח האם אתה חושב שאני נקי? אני מחבר ספרים, כורכים אותם ואני מוכר, לפני שאני מסכים שימכרו את הספר, אני אישית בודק ומדרדף בספר לראות אם חסרים דפים בספר.

אני עצמי יעקב בהגרצ"י ראיתי את הספרים האלה אשר הח"ח כתב בהם בכתב ידו 'מוגה', שאלתי את אבא מה זה 'מוגה', ואמר לי שמוגה הפירוש שהספר בודק אם הכורך כך בדיוק ולא

ולכל אחד כיוון משלו בעבודת השם (אמנם כולם רוצים לעשות רצון השם אבל כל אחד ואחד כמו יששכר במידת הסבלנות כמו חמור גרם וזבולון ע"י הצדקה שמחזיק את יששכר ויהודה על ידי הגבורה במלחמות וכל אחד ע"י התכונות שלו), א"כ כל נשיא הכניס ע"י הקרבנות שלו מחשבות אחרות ופעל לתיקונים אחרים. במדרש"י מופיע תיאור באריכות שכל מספר כנגד משהו אחר, כנגד שבעים זקנים או כנגד ימי דוד המלך או שבעים שמות שיש לעמ"י. כל מספר יש לו י"ב כוונות נפרדות.

אומר ר' שמחה זיסל, הסבא מקלם, שהחזרה על כל דבר בסיפור הדברים של אליעזר, שהוא מזכיר את הנזם והצמידים המקום ללון והגמלים, כשהוא דיבר את כל זה, מטרתו הייתה לעשות דבר חשוב מאוד, נאמנות לשליחות שאברהם שלח אותו. מי שהוא שליח, עבודת השם שלו זה לדייק ולהצליח בשליחות ולכן אמר את זה עם הכוונה הזאת. והוא סיפר שכדי שאצליח, הוא מקדים תפילה, ואין הקדים תפילה. 'וַיֹּאמֶר הַשֵּׁם אֶלְקִי אֲדֹנָי אֲבִרְהָם הַקָּהָה נָא לִפְנֵי הָיִים וַיִּשְׁאֶה חֶסֶד עִם אֲדֹנָי אֲבִרְהָם'. ולפני שמתפללים מפרשים למי אנו מדברים בתפילה. כיצד גם אנו מתחילים תפילה י"ח, זו התפילה המיוחדת שמדברים אל הקב"ה, ברוך אתה השם אלקינו ואלקי אבותינו, אלקי אברהם, בזמנו עוד לא היה אלקי יצחק ויעקב, לכן אמר את שם הו"ה כמו שאומרים בתפילה, ואמר אלקי אברהם, כך הוא פתח את הבקשה שלו. אחרי שהתפילה התקבלה וזו ששאבה את המים אומרת שהיא בת בתואל בן מלכה ונחזור, מיד אליעזר - 'ויקוד האיש וישתחו להשם' (פסוק כ"ו), ומה אנו אומרים בתפילה, 'מודים אנחנו לך' ומשתחוים, מתכופפים במודים, כך גם אליעזר - 'ויקוד וישתחוה' ואמר ברכת הודאה. 'ברוך (אתה) השם אלקי אברהם ואמר בא"י ... לך נאה להודות.

התורה מספרת כל פרט ופרט וכל הסיפור הזה לימוד לנו איך נראית צורת יהודי שהוא עובד השם באמת. לקח גמלים מגמלי אדוניו, בשביל מה צריך היה לכתוב, וכי הוא הלך לגנוב גמלים או לקחת אחרים, אומר רש"י שגמלי אברהם נכרים. כשעובר גמל של אברהם דרך שדות אחרים יש לו זמם על הפה. ומדוע דוקא עשרה גמלים? כי הוא מתכוון לקחת אשה ליצחק ולכן אולי יצטרפו לברך ברכת נישואין וצריכים עשרה, לכן הכין מניין שיוכל להתפלל בציבור, לכל גמל, אדם שהולך איתו.

את זה אומר ר' שמחה זיסל מקלם, שהוא שליח נאמן שמלווה הכל בתפילה. הסיפור שמספר אח"כ יש לו מטרה אחרת, להראות להם איך שהדבר התגלגל כדי שיסיימו לתת לו את רבקה, כמו שבסוף כולם אמרו אחרי שסיפר את הסיפור, ויען לבן ובתואל ... מהשם יצא הדבר. סתמת לנו את הדרך להתנגד אנו רואים מהסיפור שהדבר מהשם, הוא השיג את המטרה ולכן היה צריך לספר להם את כל הפרטים האלה. והמטרה של אברהם אבינו להפיץ בקרב עובדי האלילים את האמונה. ולכן הייתה מטרה להראות להם איך

דברי אמת

מאמרי חיזוק השקפה והדרכה
מזקן המשגיחים
מרן הגר"ד יפה שליט"א

גיליון מס' 9 ■ חיי שרה

שליטה על הטבע

ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים שני חיי שרה (כגא). "שני חיי שרה" - שכולם שווים לטובה" (רש"י).

מצד טבע האדם וכוחות נפשו, חיי האדם רצופים במעלות ומורדות, לא הרי יום שמצב רוחו של האדם טוב עליו, ליום שמצב-הרוח אינו שפיר, ולא הרי יום שהכל מתנהל למישרין, כיום שהדברים אינם מסתדרים לשביעות רצוננו, וכדו'. השבח שמשבחת התורה את שרה אמנו שכל ימיה היו שוין לטובה, הינו שבח שהוא בניגוד לטבע האדם. יתכן שזה מרומז ב"ויהיו חיי שרה" - מלשון שְׁרָה, שחיה היו חיי שרה ושלטון על כוחות נפשה, לפיכך היו כל שנותיה שווים לטובה.

הגר"י הוטנר זצ"ל היה אומר, שבמאמר הבורא שהאדם ישלוט על בעלי החיים ("נעשה אדם בצלמנו ובדמותנו וירדו בדגת הים ובעוף השמים ובבהמה וגו'"), מונח גם ששכל האדם ישלוט על תכונותיו וטבעיו כך שהשכל הוא שניהג את האדם ולא שיגרר אחר טבעיו ותכונותיו. על האדם לדעת, שלהבדיל מבעלי החיים הוא היחיד שהקב"ה נטע בו שכל, כדי שיתנהל על פי השכל ולא יגרר אחרי טבעו. השכל של האדם נמצא במקום הגבוה ביותר בגוף האדם, כדי שהוא יהיה השולט על כוחות ונטיות גופו. וזהו שאנו מברכים בברכות השחר 'אוזר ישראל בגבורה' - שהקב"ה נותן לישראל כוחות מיוחדים להתגבר על טבעו.

ידועה ההלכה, שכאשר היבם לא חפץ לקיים מצוות יבום ולכנוס את יבמתו, חל דין "חליצה". דין חליצה הוא, שהיבמה חולצת את נעלו של היבם מעל רגלו, יורקת בפניו ועונה ואומרת: "ככה יעשה לאיש אשר לא יבנה את בית אחיו". והנה, כל דיני יבום וחליצה יסודם בסתרי תורה, ובעניינים הקשורים לעולם הנשמות. אך יש ביאור מאלף, על דרך 'הנגלה', של הגאון המלבי"ם, בעניין חליצת הנעל:

הנעל עשויה מעור של בעלי חיים. אדם המשתמש בבעלי חיים בתורת מדרס לכף רגלו, מבטא בזה את עליונותו על בעלי החיים. האם יש הצדקה לעליונות זו? התשובה לכך תלויה באדם עצמו: מי ששולט על רצונותיו, ויודע להתגבר על טבעו, ראוי בהחלט לעליונות על בעלי החיים, הכבולים לחלוטין לטבעם ולמילוי רצונם הטבעי. אך, אדם המשועבד ליצריו, ואינו מסוגל להתגבר על טבעיו בשעת הצורך, אינו זכאי לעליונות על בעלי החיים. אדרבה, אדם הנוהג כבהמה הוא גרוע ממנה! הוא - להבדיל ממנה, הרי כן קיבל כוחות להתגבר על טבעו.

והנה, היבם אשר אינו חפץ ליבם, למרות שזה רצון התורה, מראה בהתנהגותו שמעשיו מודרכים מדחפים טבעיים, וכאשר יש סתירה בין רצון התורה שייבם, לרצונו לא לייבם - רצונו הוא שמכריע.

לפיכך אמרה תורה, שהיבמה תחלוץ נעלו מעל רגלו ותאמר לו: "ככה יעשה לאיש אשר לא יבנה את בית אחיו". כלומר, היות שבסרובך לייבם הוכחת שאין לך יתרון על בעלי החיים, אין צידוק לכך שהעורות של בעלי החיים יהיו מדרס לכף רגלך, ועליך לחלוץ נעלך מעל רגליך!

שליטה על הטבע אצל גדולי ישראל

הגאון ר' יחזקאל אברמסקי זצ"ל סיפר, שלמרות שזכה לשהות במחיצתו של הגאון ר' חיים מבריסק זצ"ל במשך זמן רב, לא עלה בידו להכיר את

מידותיו הטבעיות. אצל אדם רגיל - הסביר הרב אברמסקי, אפשר להכיר את טבעיו עפ"י הנהגותיו. אדם שטבעו נוטה לכעס, מצוי שיכעס. מי שמרחם על זולתו, נוהג בדרך כלל ברחמים. לעומת זאת אצל ר' חיים לא היה ניתן לראות מה הם תכונותיו הטבעיות משום שכל הזמן הוא עשה רק את רצון הקב"ה. כשרצון ה' שינוזף במישהו - הוא נוף, כשרצון ה' שירחם - הוא ריחם, וכדו'.

זכיתי לשהות פעמים רבות, במחיצת הגאון ר' יצחק הוטנר זצ"ל, ויכולני להעיד שתמיד הוא היה הגר"י הוטנר - תמיד עם אותה חכמה, עם אותה נכבדות ועם אותה שליטה עצמית מוחלטת.

לעומת זאת, אצל חכמי האומות העולם, זה אינו כך. ידוע שתלמידי אריסטו (שהרמב"ם כה מתפעל מהשגותיו השכליות), מצאוהו פעם בקלונו. וכששאלוהו התלמידים היאך זה מתיישב עם מה שהוא בעצמו לימד, השיב להם: "עכשיו אני לא אריסטו..."

תנועת התשובה - כח כיבוש הטבע

גם התופעה המרנינה של תנועת התשובה, כאשר אלפי אנשים חוללו מהפך גמור באורח חייהם, ומחיים המנוערים מכל זיק של יהדות, עברו לחיים המושגתים על אדני התורה והיראה - יכולה לתת לנו מושג על גודל הכוחות הנטועים בנו, לשנות את דרכנו מן הקצה אל הקצה.

אך לא רק מעשיהם של בעלי התשובה משתנים, גם מראיהם משתנה לחלוטין! אחד המוסדות התורניים, הציג תערוכה ובה תמונות של אנשים בטרם חזרתם בתשובה ולאחר שחזרו בתשובה. רק בודדים מהמבקרים הצליחו לקשר בין הדמות שקודם החזרה בתשובה, לפנים האציליות שנשתקפו מהתמונה שלאחר החזרה בתשובה. רובם היו בטוחים שלא מדובר כלל באותם אנשים.

אחד מגדולי בעלי התשובה בדורנו, שחזרתו בתשובה עוררה מבוכה גדולה אצל המחנה שאינו שומר תו"מ, בגלל היותו אישיות מפורסמת ואהודה במיוחד, נשאל ע"י חבריו לשעבר, איך הוא מצליח להסתגל להגבלות שחלו על חייו כתוצאה מחזרתו בתשובה, במיוחד לאחר שנים של הרגל לעשות ככל העולה על רוחו?

למרבה פליאתם, הוא השיב להם שמבחינה מסוימת זה אולי קל לו יותר מאשר לאלו שנמנו משחר ילדותם על שומרי המצוות, משום שבעוד שלשומר מצוות מבטן ומלידה, עלולה להתגבש לעיתים מחשבה שאולי החמיץ דבר מה בגלל היותו מחויב להתגבר על רצונותיו ותשוקותיו - מי שנתנסה בחיים ללא תו"מ, יודע שחיים אלו אינם חיים!

לדעתי, ישנו הבדל נוסף: בעלי התשובה חשו שלא יתכן בשום אופן להמשיך את החיים הקודמים. אנו, לדאבונו, לא מרגישים שלא ניתן להמשיך הלאה במצבנו הנוכחי. אך חובה לדעת: לא ניתן להשלים בשום אופן עם מצבינו הנוכחי!

וכפי שכתב ה'מסילת ישרים' (פ"ד): "כי לשלמי הדעת מבורר שאין רע גדול מחסרון השלמות".

"בצבא אין גשם"

בני ישיבה, העוסקים בקיום העולם ע"י לימוד התורה, אמורים באופן מיוחד לדבוק במילוי תפקידם, בלא התחשבות בקשיים.

פגשתי בבעל תשובה, שסיפר לי על בנו בן הארבעה עשר שאמנם עדיין אינו שומר ת"מ, אך הילד מתגאה בכך שבצומות הוא צם, ואף ויתר פעם על הליכה לקונצרט בכדי שיוכל לצום.

כאשר פגשתי את הילד ושאלתי אותו, מה גורם לו לצום? השיב לי שחשוב לו להרגיש שהוא מסוגל להתגבר על עצמו כי כך הוא מוכיח לעצמו שהוא לא חלש אופי.

גם אנו גם יכולים לזכות לקבל שייכות למעלה "כולם שווים לטובה", אך כדי להגיע לכך צריך את לימוד המוסר באופן קבוע.

הכח למסור נפש ולקבל דין שמים באהבה - הם כמעט טבע אצל עם ישראל

לנו את הכוחות והקניינים הרוחניים שהשיגו בעמל רב.

עובדה מהרב מפוניבז'

הרב מפוניבז', הגר"ש כהנמן זצ"ל, היה מספר בהתרגשות, על מעלתם וגבורת נפשם של מי שמוגדרים 'יהודים פשוטים':

בעיירה 'וילקומיר' אשר במדינת ליטא, אירע אסון כבד, כשבערב שבת נפטר בעיירה בן יחיד להוריו, מתושבי העיירה. האסון זעזע מאוד את יהודי העיירה, ומתוך שלא היו מסוגלים לעמוד מול צערם האיום של ההורים, לא העזו להיכנס לביתם במהלך השבת. אך הגאון ר' אריה ליב רובין זצ"ל [חותנו של הרב מפוניבז'], שהיה רבה של העיירה, חש חובה לעודד אותם בשעתם הקשה, ובלייל שבת ביקש מחתנו שייצטרף אליו וילכו בצוותא לבית ההורים. כאשר התקרבו לביתם שמעו את ההורים שרים את המילים: "ה' נתן ו-ה' לקח יהי שם ה' מבורך" - בניגון של זמירות שבת. למשמע שירתם, אמר ר' אריה לייב לרב מפוניבז', שכפי הנראה נטרפה דעתם של ההורים מרוב צער, שהרי לא מסתבר שיהודים פשוטים הם בדרגת אמונה כה גבוהה שיכולים לשיר במצב של צער כה נורא.

והנה, במוצאי שבת, תיכף ומיד לאחר שעשו ההורים הבדלה, התעלפו שני ההורים. אמר רבה של העיירה שעכשיו הוא נוכח שדעתם כלל לא נטרפה עליהם, אלא שבלייל שבת הצליחו ההורים, "היהודים הפשוטים", להבליג על אסונם הכבד, בגלל קדושת השבת.

לפני פטירתו של הגאון רבי אברהם [אחי הגר"א ומחבר הספר 'מעלות התורה'] הגיע בנו לבקרו ומצאו כשהוא מלוכף ביסורים קשים. למראה יסוריו הקשים של רבי אברהם, פרץ הבן בבכי ואמר לאביו: "אוי לי שראיתך בכך". כעס עליו אביו ואמר לו: "מה אתה קץ במתנה הגדולה שה' נתן לי, אילו היה לי כח הייתי מרקד ושמח ביסורים". והמשיך לדבר בהתלהבות עד שיצאה נשמתו.

במדרש כתוב, שהקב"ה משתבח בעם ישראל, על שמצדיקים עליהם את הדין. וז"ל המדרש (פסיקתא רבתי פ"קא ל"ה): "אמר להם הקב"ה למלאכי השרת, בואו ואראו לכם צדקתם של בני, כמה צרות הבאתי עליהם, והם אומרים בלשון הזה... ואתה צדיק על כל הבא עלינו כי אמת עשית ואנחנו הרשענו".

על פי דברי רבנו חיים ואלו"ן, את הכח המיוחד להצדיק דין שמים ירש עם ישראל מאבי האומה, שניצב גם הוא מול נסיון מעין זה בזמן הרעב, ולאחר שעמד בנסיון ולא הרחרח אחר דין שמים, הנחיל לבניו הבאים אחריו לדורותיהם את הכח להצדיק עליהם דין שמים.

הידיעה בדבר ה'ירושה העשירה' שקיבלנו מאבותינו, שאת הקניינים הרוחניים שהם השיגו בעמל רב, אצלנו זה כמעט טבע ובמעט עמל יכולים אנו להשיגם, צריכה לעורר בנו שמחה עצומה והתרוממות רוח מאין כמוה, אלא שידעיה זו היא גם מחייבת מאד שהרי היא נותנת לנו מושג על גודל כחותינו. (נערך ע"פ ספרי לעבדך באמת. להערות ותורומות 0527166490)

סיפרו, על תרגיל שנערך בצבא ובאמצע התרגיל החל לרדת גשם זלעפות. פנה החייל למפקדו בבקשה לעשות הפסקה בתרגיל, עד אשר יחלש הגשם. השיב המפקד: "בצבא אין גשם!"

וכבר כתב ה'מסלת ישרים' (פרק ט'), "כי על האדם להנהיג עצמו כדרך יוצאי הצבא במערכותיהם, אשר אכילתם בחפזון ושנתם עראי, ועומדים תמיד מוכנים לעת קרב".

התגברות - צורת האדם

גם בין אלו שאינם נמנים על מחנה שומרי ת"מ, מצויים כאלו שמבינים שמי שאינו מסוגל לשלוט על עצמו ולהתגבר על רצונותיו, אינו ראוי להערכה.

כאשר אנו קוראים בספר בראשית על מעלת האבות הקדושים ועל עמידתם בנסיונות העצומים שהתנסו בהם, עלינו לדעת שיש לכך משמעות מיוחדת עבורנו.

כי הנה המשנה במסכת אבות (פרק ה') אומרת: "עשרה נסיונות נתנסה אברהם אבינו ועמד בכולם, להודיע כמה חיבתו של אברהם אבינו". שואל הגאון ר' חיים מוולוז'ין (בספרו 'רוח חיים'), מדוע המשנה הקודמת שאומרת: "עשרה דורות מנח ועד אברהם" - אינה מוסיפה לאברהם את התואר 'אבינו', בעוד שמשנה זו: "עשרה נסיונות נתנסה אברהם אבינו", מוסיפה לאברהם את התואר 'אבינו'?

מייסד ר' חיים מוולוז'ין, שהמשנה העוסקת בנסיונותיו של אברהם מכתירה אותו בתואר 'אבינו', משום שבאותם נסיונות שאברהם עמד בהם - הוא אבינו, לפי שהוא הוריש לנו את הכוחות שגם אנו נוכל לעמוד בנסיונות אלו.

והוסיף, שישוד זה מבואר בפסוק: "מתהלך בתוכו צדיק, אשרי בניו אחריו". הסיבה לכך שאשרי בניו של הצדיק המתהלך בתוכו, כי קניינים רוחניים שהצדיק עמל להשיגם, אצל בניו זה כבר כמעט טבע, ובמעט עמל יגיעו לזה.

"וכפי שאנו רואים שרבים מעמי הארץ מוכנים למסור עצמם על קידוש ה', והוא מוטבע בנו מאברהם אבינו, שמסר נפשו באור כשדים על אמונתו. וכן, קבלת כל מה שעושים משמים - לטובה, הוא ירושה מנסיון הרעב של אברהם אבינו, שלא הרחרח אחר מידות השי"ת".

לפיכך, ביחס לעשרה נסיונות שנתנסה אברהם, מכתירה אותו המשנה בתואר 'אבינו', כי בעמידתו בנסיונות הוא הוריש לכל הדורות אחריו את הכח לעמוד בנסיונות אלו.

הנסיון המיוחד של העקידה

על פי זה נראה ליישב שאלה שהתקשו בה רבים: הן אמת שבמעשה העקידה עמד אברהם אבינו בנסיון עצום, אבל הרי במהלך ההסטוריה היו מקרים רבים שאפילו קהילות שלמות מסרו את עצמם ואת בניהם על קידוש ה', ומה הרבותא בעקדת יצחק עד שבכל הדורות מבקשים רחמים בזכותה?

תשובות רבות נאמרו על שאלה זו, אשר המכנה המשותף שבהן, שאברהם אבינו ניצב בפני נסיונות יחודיים שלא היו לדורות הבאים. אך על פי היסוד של רבי חיים מוולוז'ין נראה לתרץ בפשטות, שמעלתו המיוחדת של אברהם אבינו בנסיון העקדה, כי הוא התגבר על הנסיון בכוחות עצמו, בעוד שבדורות שלאחר מכן, עמדו בנסיונות לאחר שכבר ירשנו מאברהם אבינו את הכוחות לעמוד בנסיון, וכל עמידתנו בנסיונות במשך הדורות לא היתה אלא מכוחו של אברהם אבינו.

זהו גם היסוד למאמר חז"ל (תנא דבי אליהו רבה פכ"ה): "חייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשה אבותי אברהם יצחק ויעקב" - שבהשקפה ראשונה ההשוואה בין מעשי האבות הקדושים לבין אנשים כערכנו תמוהה, אך להאמור, האבות סללו לנו את הדרך ללכת בעקבותיהם, על ידי שהנחילו

דעת תורה

תפקידה של בת הנישאת לבן תורה לא מתמצה בלאפשר לבעלה לשבת וללמוד. עליה לבנות עמו את קדושת הבית, את קדושת המצוות, עם פרישות, עם טהרה, עם ויתור לגמרי על המותרות!
(מתוך דברי הספד במלאות שבעה לפטירת הרבנית הנ"ל, בהיכל כולל חזו"א).

המצוות מאירות

אמרו לפני מו"ר זללה"ה את שנוהגים לומר בהסבר הדברים לכך שבתפילה של חולה מזכירים את שם אמו ולא שם אביו. ונהגו לבאר בכך ששנים הינן נקיות מעוון ביטול תורה ולכך זכויותיהן מרובות. מו"ר זללה"ה שמע ושיבח דבר זה עד למאד, והוסיף בזה, כי בבואו לנחם בבית אבלים על פטירת נשים צדקניות רח"ל, רגיל הוא לומר כי הנשים היות ואין להן עוון ביטול תורה - הרי שכל המצוות שלהן מאירות יותר מאותן המצוות שמקיימים האנשים שיש בהם עוון ביטול תורה.

דין קדימה לאשה

נשאל מו"ר זללה"ה על ידי אדם שרגיל לארח אצלו בשבתות אורחים רבים, וכתוצאה מכך אשתו יושבת במרחק רב ממנו בקצה השני של השולחן הארוך, בעוד האורחים יושבים לצידו ולידו. שאל אותו אדם למי צריך להקדים בחלוקת היין של קידוש וכן בפרוסת המוציא, שהרי עד שיגיע היין או הפת לאשתו יאריך הדבר זמן מה. רבינו השיב לשאלה זו כי למרות הכל בכל זאת יש דין קדימה לאשה!

צניעות האשה משפיעה על כל הבית

אמרו חז"ל (תנחומא פרשת וישלח) "אימתי כגפן פוריה בזמן שהיא בירכתי ביתך, ואם עשתה כן בניך כשתילי זיתים סביב לשולחניך, תעמיד בנים נמשחים בשמן המשחה סביב [דהיינו כהנים גדולים].
למדנו מכאן כי צניעות אינה מצווה שמקיימת האשה בינה לבין עצמה, אלא זוהי מצווה שמעמידה את כל חייה, ובונה את הבית אותו היא מעמידה. הפעולות הטובות של הצניעות לא רק שמזכים את האשה בשכר רב על הנהגותיה, אלא למעשה נוצרת מציאות חדשה, נבראים עולמות רוחניים, נוצרת השפעה רוחנית עד כי הבית הופך להיות כעין מקדש וממילא הבנים שגדלים בו סופן שנעשים כהנים גדולים.

שני חיי שרה

בשבוע זה בו לומדים אנו על פטירתה של

שרה אימנו, היא שרה אימנו אשר עליה למדנו אך בפרשה הקודמת שגדולה היתה בנבואה יותר מאברהם אבינו, משנים אנו מעט מצורתו הרגילה של הגליון.

נביא בזה לקט מאמרים מפי רבינו על מקומה של האשה בבית של תורה, תפקידה בגידול בניה לתורה ויראת שמים, ואת מידת הכבוד שמחוייב האדם לנהוג ברעייתו.

נשים כמאי זכיון

הרבנית גריינימן ע"ה, אשת הג"ר שמואל זצ"ל, סיפרה פעם לאחיה הגדול מרן החזו"א זצ"ל כי היא מרגישה "גבהות" לא רגילה. עד כדי כך שאינה יכולה להגדירה במילים. כששמע זאת אחיה, מרן זצ"ל, הגיב ואמר: חשבת שםדרגה כזו ישרק אצל אנשים!

הרבנית הנ"ל היתה היתה דואגת לכל צרכיו של אחיה, מרן החזו"א, בכדי שיוכל לעסוק בתורה מתוך שלווה הנפש. באותה תקופה היה חוסר גדול במצרכי המזון הבסיסיים וקשה היה מאד להשיגם. עד כדי כך היו פני הדברים שכל שהצליחה הרבנית לקבל, ואולי בפעם היחידה ולא יותר היתה כוס חלב אחת. במצב זה התלבטה הרבנית האם להעדיף את בנה הבכור שהיה באותה עת ילד קטן מאד ונצרך לאותה כוס חלב, או שמא לתת את אותה כוס חלב לאחיה הגדול. אין צורך להאריך במילים אודות ההכרח והצורך של אותה כוס חלב עבור הילד הקטן שבאותה עת היה זה כל מזונו. למרות זאת ולמרות הכל הכריעה הרבנית שהאח היושב ולומד ועמל, האח שיגע בתורה, הוא זה שיקבל את אותה כוס חלב ולא בנה הקטן. נורא נוראות!

כמה אהבת התורה לומדים ממעשה זה! הרי הנהגה זו הינה היפך רגשותיו של האדם, ויהיו שיאמרו שזה אף כנגד ההגיון של האדם. אולם אל לנו לשפוט מעשה זה בעיני בשר. עם קדושה זה משהו אחר, חכמת השכל אינה יכולה להביא ולהבין את אשר ניתן להבין ולהגיע עם קדושה. עם "גבהות" מבינים לגמרי אחרת. הרבנית ע"ה זכתה לחיות חיים של קדושה, וכל כך חזק זה השפיע עליה והוטבע בה, עד כי היה ברור אצלה שהתורה שקולה כנגד הכל וקודמת לכל.

כי
לימוד התורה
של הבעל הריהו
בגדר של "שותפות" -
הבעל והאשה,
ומתחלקים
ברווחים!

כך לא צומח גדול בתורה

כדאי להזכיר מעשה על אשה גדולה אשת חבר לאחד מגדולי הדור שהגיעה לבקר את נכדה אחר החתונה בביתו. הנכד ברצותו לשמח לבה הראה לה כיצד הצליח לסדר את מעונו על הצד היותר טוב מבחינת רהיטים וכד'.

פנתה הסבתא לנכדה ואמרה לו: הכל טוב ויפה, אך להיות גדול בתורה אי אפשר כך! כדי לצמוח לגדול בתורה צריך לדעת שחייבים להיות בלא מותרות ובלא תענוגים. הנה לא הגענו למדריגתו של רבינו הקדוש שהעיד על עצמו שלא נהנה מהעוה"ז, אך עלינו לידע שצריך להסתפק באשר נצרך לחיי הגוף, בגד ללבוש ולחם לאכול, לא להיגרר אחרי דעת הרחוב, לשמור הבית מכל משמר מכל הדברים

שגורמים לביטול תורה, לרבות עיתונים למיניהם כולל עיתונות חרדית, וכ"ש התקשורת, ושאר מיני פוליטיקה. להשתדל לשמור רוח הבית כפי אשר היה לפני שישים שנה בלא השפעת החומריות שהתרבתה בעולם.

שותפות הבעל והאשה

אמר מו"ר זללה"ה דברי הדרכה לאברך סמוך לנישואיו: כשלמדת טוב והשגת רווחים רוחניים, והגעית לאיזון דרגה רוחנית, עליך לשתף את האשה ולמסור ולהגיד לה זאת, כי לימוד התורה של הבעל הריהו בגדר של "שותפות" - הבעל והאשה, ומתחלקים ברווחים!

למען דעת

ולקחת אשה לבני ליצחק

מעניינה של פרשה מביאים אנו בזה הדרכות בענייני שידוכים, ההסתכלות הנכונה, הדגשים עליהם יש לתת את הדעת ועוד, זאת כפי שהורה וכפי שנרשם מפי רבינו זללה"ה בהזדמנויות שונות.

תצטרך "אמא" שתעריך עליה חום ואהבה, וזה לא יוכל להתבצע כשהחמות עסוקה כל היום, ובצדק, עם בעלה, והיות וכך אין שידוך זה מתאים לבתך.

חיצוניות ופנימיות

מעשה בבחור שנפגש כבר כמה פעמים עם המדוברת, אך לטענתו אינו מסוגל להחליט ולגמור את השידוך כי יש לו בעייה עם חיצוניותה. נענה ואמר לו מו"ר זללה"ה שצריך לדעת את התכלית בחיים, ואם יש מידות טובות ויראת שמים, אזי רואים בהמשך הזמן שזהו עיקר החיים. לעומת זאת אלו המחפשים אחר החיצוניות סופם שמתחרטים ואומרים שהפסידו את כל החיים, כי לא נשאר כלום מהחיצוניות...

בהזדמנות אחרת השיב מו"ר זללה"ה על שאלה כזו בפירוט יותר: הענין תלוי. אם הבחור מלא בתורה, בירא"ש ובמידות טובות - אזי אין צריך להשים לב על החיצוניות, אכן אם לא כן - שלא יעשה השידוך, כי אצל אחד כזה הדבר נחשב כחסרון.

עוד באותו ענין -

נשאל רבינו: בתי הנמצאת בתקופת השידוכין, חפצה רק בבחור שגבהו מעל 1.70 מטר, גובהה של הבת הוא 1.60 מטר וחוששת מכך שאולי הילדים יהיו נמוכי קומה. ואני מתווכח עמה - כי אם הבחור הוא מצויין בתורה ומוצלח במעשיו, אזי אולי זהו הזיווג האמיתי...

לכך ענה רבינו: אם הבת עומדת על כך - לא להתווכח עמה.

היסוד הוא מידות טובות

נשאל רבינו: בחור שיש לו הצעה לשידוך, בת של גביר מוקיר רבנן, האם יש לה דין בת ת"ח, או שמא עדיף שיחפש בת ת"ח ממש. מצד אחד יש אולי מעלה לקחת בת גביר מוקיר רבנן, שיוכל להחזיקו אחר הנישואין וממילא יוכל להישאר ללמוד בכולל, אך מאידך יתכן שאעפ"כ עדיף לקחת בת ת"ח היושב ולומד באהלה של תורה.

לכך ענה רבינו: כתוב בגמרא (שבת כ"ג:): אמר רבא, דרחים רבנן הוו ליה בנין רבנן, דמוקיר רבנן הוו לה חתנא רבנן. מהו מוקיר ורחים רבנן? היסוד הוא מידות טובות! וזה מה שצריך לחפש: בית של מידות טובות! אם יש בבית של הבת מידות טובות - אזי כלול בזה הכל. ולכן יש דין שוה לבית של מוקיר רבנן ולבת ת"ח.

בת פלוני לפלוני

אחד הרבנים באנגליה הגיע לשאול את מו"ר זללה"ה, אודות מעלותיו של בן ישיבה אחד שמו"ר הכירו. מו"ר אכן שיבח והיללו כבחור השלם והמצויין הן בתורה הן בירא"ש והן במידות טובות. לאחר מכן אמר הרב, שההצעה של השידוך באה עבור בתו וביקש את ברכתו לשידוך.

כששמע מו"ר שההצעה היא עבור בתו של אותו רב, שלל את ההצעה, באמרו: נכון שהבחור הוא מצויין וכליל המעלות, אבל אביו של זה הוא אדם חולה לב, והגם שזו איננה סיבה לשלילה, אבל הנה אשתו מטפלת בו בנאמנות ובמסירות גדולה ומופלגה, והיות ובתך תצטרך לעזוב את בית הוריה שבאנגליה ולקבוע מקום מגוריה כאן בארץ ישראל, היא הרי

נפש גחלים תלהט

ניצוצות ממשנת הגאון הצדיק ר' ישראל אליהו וינטרויב זצוק"ל
גליון 119 חיי שרה תשע"ז
shneiderav1@gmail.com ל 0527697944 או בדוא"ל

דבר המערכת

בפרשה זו נמשיך לעסוק באבות הק', סוגית יצחק אשר הוא כנגד מידת הדין כנודע. במאמר הנוכחי רבינו מסדר בצורה נפלאה הרבה מהמושגים הקשורים ביצחק שיש בצירופם מבוכה בבהירות. תודתנו נתונה לרב ווברעמן נ"י אשר ידיו לו רב בהפצת תורת רבינו ומסר לנו כת"י עיני ישראל ח"ג משם נלקח מאמר זה.

אחרי הפסקה ממושכת חזרים להביא את פרקי הספר נפשו גחלים תלהט על עניני עקבתא דמשיחא.

הבהרה: מחמת סגנונו היחודי שאינו שווה לכל נפש דברי תורתו של רבינו זצ"ל עוברים עריכה ועיבוד לשוני כפי שנעשה בספר "נפשו גחלים תלהט" על עקבתא דמשיחא שי"ל בעדודו. על כן כל שגיאה וטעות נא לתלות אך ורק בעורך.

נשמח על כל הערה והארה.

המחבר

מהאבות, מכח "האבהות" השריש באומה שהם בניו את כח הברירות בעמידה על האמת.

ומעתה מובן היטב מדוע לא סמך יצחק על האותות המופלאים המוכיחים שרבה היא בת-זוגו מן השמים. משום שאותות ומופתים ניתנים להכחשה. וכן כתב הרמב"ם [פ"ח מ"סוה"ת] שאמונה המיוסדת על אותות ומופתים היא אמונה שיש בה דופי, וכן ידועה אימרתו של הגר"ח מבריסק ז"ל "מופתים איז נישט תורה", משום שאין ברירות זולת התורה, שמבהירה את האמת לאמיתה. מאחר שכל יסוד ה"אבהות" של יצחק היא להנחיל את כח הברירות, לא היתה אפשרות להעמיד את בן ביתו על יסוד אמונה באותות ומופתים, ורק כשראה בחוש שהיא כדוגמת שרה אמו לקחה לאשה ויאהבה.

ב' מדרגות בכח "הגבורה" של יצחק

ממשיכים אנו להבין היקף מידת היראה של יצחק. עד כאן עמדנו על כך שענינה הוא בהירות ולכן נקראת גם חכמה. כעת נראה מדוע נקראת מידה זו גם "גבורה" כמפורש בגמ' [מגילה י"ז ב'] שהברכה השניה של שמו"ע שהיא ברכת "גבורה" היא כנגד יצחק. הגם שמדתו של יצחק היא "יראה", אבל הכינוי האמיתי שלה הוא באמת גבורה, כי מכח היראה מתגבר על יצרו, כדברי התנא איזהו גבור הכובש את יצרו. הטעם שה"התגברות" נובע מכח היראה משום שמצד עצמו אדם נמשך לעבירה, ורק מחמת היראה פורש ממשיכתו לעבירה. ואין בכח מידת האהבה "להתגבר" כי ענינה הוא למשוך את הנפש בעצם לטוב. אך אין כאן "גבורה".

שני מצבים במידת הגבורה

והנה מצאנו במידת הגבורה של מעלה ב' מצבים, הא' גבורה בתקפה, כ"זכור" הכובש ושולט בגבורה, והב' "תש" כחו כנקבה", היינו שנראה כביכול חולשה מסוימת בכח הגבורה, כדוגמת הנקבה. ומכיון שנפשו של יצחק מייצגת את מדת הגבורה של מעלה א.ה. שזהו מה שאמרו

ביאור מידת יצחק ובו כמה ענינים נפלאים

[עיני ישראל ג' כת"י]

למה לא סמך יצחק על האותות

ויש להבין לכאורה רצף הנסים המופלאים – קפיצת הדרך, נזדמנה בתפלתו, מיתת בתואל, הסכמה לשלחה – הם אותות מן השמים שהיא בת זוגו, וכפי שהתבטאו לבן ובתואל "מה יצא הדבר", וא"כ למה יצחק עצמו לא סמך על כך, ורק כאשר הביאה לאוהל וראה אותה כדוגמת שרה אמו, לקח אותה לאשה? כשנעמוד בס"ד על הגדרת מדתו של יצחק נראה שענין זה – שנישואיו עם רבקה לא הסתמכו על המופתים – הוא מפני עצם מדתו, וחלקו ב"אבהות" של עם ישראל.

מכח היראה זוכה לחכמת התורה

כתיב "הן יראת ה' היא חכמה" (איוב כ"ח), ופירשו בגמ' (שבת ל"א) "הן" – אחת, [שכן בלשון יוני קוראין להן אחת], ללמד שהחכמה היחידה היא יראת ה'. מפורש בזה שהעומק של צורת החכמה היא יראה. ולכאורה צ"ע הלא חכמת התורה היא הרבה למעלה מהיראה, שכן היא ראשית דרכו לעילא לעילא מכל העולמות כנודע שאסתכל באורייתא וברא עלמא. ונראה בעזה"י לפרש עפ"י דברי הנפה"ח [ש"ד] שבודאי התורה היא עצם הצורה הפנימית של הבריאה, כי הכל מתנהל רק ע"פ דרכי התורה, אבל נטיית האדם לדברים זרים גורם לו לעוורון השכל, ואינו מסוגל לראות את הדברים כצורתן, ורק כאשר מגיע למידת ה"יראה", מתיישר שכלו ומקבל את כח ה"ראיה" (אותיות מתחלפות), ומעתה מסוגל כבר להבין את הפירוש של התורה על כל הילוכי הבריאה. וע"כ הגדירו חז"ל (שבת שם) את היראה כ"אוצר" כמש"כ "יראת ה' היא אוצרו", משום שאכן היראה היא הבית קיבול המכשיר את האדם לקבל את הבנת התורה. עכ"פ מפורש במקרא ובחז"ל ש"יראה" היא בעצם חפצא של "חכמה".

מדת הברירות של יצחק

הגדרת מהות החכמה הורו לנו חז"ל (סנהדרין ז') שצריכה להיות בבחינת "כאחותך שהיא אסורה לך" עיי"ש. כלומר שהיא ברירות השכל, באופן שלא ניתן להכחשה כלל. לפי זה מובן היטב שאכן "יראת ה' היא חכמה", כי גם החפצא של היראה היא ברירות, התרחקות מכל ריח של ספק מכשול, כמש"כ בתר"י (ברכות דף ג' מדפי הרי"ף) בשם רבו "עיקר היראה ליזהר מן הספקות". עפ"י הגדרת מדתו של יצחק כמידת ה"יראה" – "ופחד יצחק היה לי", היא במילה אחרת מידת החכמה, היינו להחזיק בבהירות הדעת, ולעשות סייגים וגדרים שלא להכנס חלילה לחשש מכשול, שיהיו המעשים ברורים בתכלית. בהיות יצחק

שהאבות הן המרכבה היינו שנראית דרכם המידה העליונה המקבילה למידתם] נמצאים בה ג"כ שני גוונים אלו.

לפני העקדה מייחסו הכתוב אל אמו - "והנה בן לשרה אשתך", ולאחר העקדה מתייחס כבר אל אביו - "אלה תולדות יצחק בן אברהם". עניינו שבתחילת דרכו במדת הגבורה, היה עדיין בגדר "תש כחו כנקבה", ולאמור לעיל פירושו שעדיין חסר בשלמות "הברירות" של הנפש, וכן הוא טבע הנשים "דעתן קלות", משום שחסר להן עפ"י האמור יובן בעז"ה עוד ענין נפלא, דהנה כתוב אחרי העקדה "ויוגד לאברהם לאמר הנה ילדה מלכה", ופירש"י בשונו מהר המוריה היה אברהם מהרהר אילו היה בני שחוט, כבר היה הולך בלא בנים וכו', בשרו הקב"ה שנולדה רבקה בת זוגו וכו' עכ"ל. מבואר בזה שלפני העקדה היה יצחק מופקע מנישואין, כי לא היתה לו בת זוג בעולם כלל, ורק מכח העקדה נתחדש בו ענין זה, לא מצאנו ענין כזה בשאר האבות, והוא טעון ביאור רב.

הנה כל מדה שבנפש היא מאחד מד' היסודות של העולם - "אש רוח מים עפר", או שמורכבת משילוב כמה יסודות, מדת החסד היא מיסוד המים, כי טבע המים ליתן חיים לעולם, להצמיח ולהפריח, וזהו גם אופי מידת החסד, שמוכן להטיב עם זולתו ולדאוג לחייו. מדת הגבורה היא מיסוד האש, כי טבע האש לשרוף ולכלות כל דבר עד תומו, וזהו גם אופי מידת הגבורה, יקוב הדין את ההר עד כליון גמור. לדוגמא כשרצה יצחק לברך רק את עשיו, משום שהוא הבכור, ועל פי שורת הדין יש להעדיפו על אחיו, ואינו מתחשב בשום דבר.

נעמיק יותר במה שהבאנו לעיל שיש ב' מהלכים במידת הגבורה. מהלך של "תש כחו כנקבה", ומהלך של זכר - "גיבור הכובש". כאשר בורא עולם מבקש להשפיע חסד בבריאה מידת החסד צריכה לקבל הסכמת מידת הגבורה. ולכן נמנו זה אחר זה [א.ה. ביברך דוד לך ה' הגדולה חסד והגבורה] כשמידת הגבורה היא בבחינת "נקבה" מה שהיא אינה פועלת בכל תוקפה גורם שגם מונעת ומעכבת את שפע החסד וכטבעה של הנקבה שאחז"ל (ב"מ פ"ז) אשה עיניה צרה באורחים. אבל כאשר מתגלים הפנים האחרות של הגבורה כ"זכר הכובש", אז אדרבה מידת הגבורה מכשירה ומסייעת להשפעת החסדים כי מה שהגבורה מעמידה גבולות לשפע החסד, אינו עיכוב ומניעה, אלא להיפך היא מעמידה "בית קיבול" שיוכלו לקלוט את החסד, ולא יהא בגדר מה שאמרו שפעמים רבוי שפע הוא "רוב טובה" שלא ניתן לסבול (תענית כ"ג). רק באופן הראשון נדמית הגבורה לאש שמבטלת ושורפת הכל אך באופן השני אדרבה האש מועילה כדוגמת אש שיכולים להכשיר בעזרתה תבשיל. כעת יובן שלפני העקדה יצחק היה עדיין בגדר "נקבה" ולכן לא היה בתפלתו של יעקב (ריש וישלח) אמר "ואלקי אבי יצחק", וברש"י בשם חז"ל והרי אין הקב"ה מייחד שמו על הצדיקים בחייהם, אלא מתוך שהיה סומא וכלוא בבית, כבר פסק יצה"ר ממנו. עכ"ד. מפורש בזה שהיסורים

בברירות הנפש, וכמעשה דברוריא (ע"ז י"ח ב'). אבל בעקדה פרח נשמתו וחזרה אליו שנית. ומעתה יש כאן יצחק חדש שהוא כ"זכר" הכובש, במלוא תוקף הגבורה, ולכן מעתה מתייחס אל אביו. והגיע בזה לשלמות מדתו שהיא ברירות ובהירות האמת בתכלית, יר"ש שלמה שאי אפשר לזוז כמלא נימא מן האמת, והעמיד את מדת היראה בכלל ישראל.

"בת זוג" אחר העקדה

מסוגל להוליד בנים, כי היה באופי של כילות וקמצנות ועצירת ההטבה, אבל אחרי העקדה שקיבל פנים חדשות של "זכר" כבר מסוגל להיטיב ולהוליד בנים ולכן אז נולדה בת זוגו.

היסורים – מדתו של יצחק

"ויהי כי זקן יצחק ותכנהנה עיניו מראות", ובב"ר (ס"ה ט') יצחק תבע יסורים, אמר לפניו, רבון כל העולמים, אדם מת בלא יסורין, מדה"ד מתוחה כנגדו, מתוך שאתה מביא עליו יסורים, אין מדת הדין מתוחה כנגדו, א"ל הקב"ה חייך דבר טוב תבעת וממך אני מתחיל עכ"ל. מבואר שיש קשר בין ענין היסורים למדת "הגבורה" של יצחק. בפשוטו הוא משום שהיסורים באים מחמת דקדוק הדין, להעניש את החוטא. אך כשנעמיק נראה שהקשר הוא גם עם מדת "הברירות" של יצחק, איתא במנחות (כ"ט) בסוגית היסורים הקשים של ר' עקיבא, שהשיב הקב"ה למשה, שתוק, כך עלה במחשבה לפניו, ופירשו הקדמונים ז"ל ד"עלה במחשבה", פירושו במדת החכמה דלעילא, שהיא עיקר נקודת "המחשבה" - ברירות השכל, ואין זה רק בפרשת היסורים של רע"ק, אלא זהו מהלך היסורים תמיד, שהם מכח מדת החכמה כמו שנבאר. דהנה כח הפיתוי של הרע שמציע לאדם הנאות ותענוגים, אינו אלא אחיות העינים, כי האמת היא שהחטא הוא מר כלענה, וסם המות ממש, ורק כח הרע "מכסה" על אמת זו, ומדמה לאדם שיש כאן הנאה של ממש. החכם מבחין שהם דברי כזב וניצל, והפתי נמשך ונכשל, כאשר באים על האדם יסורים אינו סתם מכות חיצוניות, להענישו על החטא, אלא הם עצם פרי מעשיו, כי עונש העבירה הוא העבירה בעצמה, [כמש"כ בנפח"ח ש"א פי"ב עיי"ש], ורק יש ארך אפים לפניו שאינו מורגש תיכף ומיד, אבל בבוא הזמן מתגלה האמת, והאדם נפגש עם המרירות שיצר הוא בעצמו בעונו, ונמצא שמקבל עתה את המבט הברור על מציאות החטא שהיא מרה כלענה. וזהו שאמרו (בגמ' הנ"ל) שהיסורים הם ממהלך "המחשבה" שענינו ברירות החכמה, ומפני כך קשורים היסורים למדת הברירות של יצחק אבינו ודו"ק.

שקיבל יצחק - "וממך אני מתחיל" - הביאו אותו לידי ברירות האמת, שאינו מסוגל עוד לנטות ימין ושמאל. ואפשר כבר לייחד שם שמים עליו.

מבט נכון על העולם

ומתוך הקדמת ספרו "פתחי שערים" על דיני ספקות, י"ל ברוקלין תשט"ז

יש לבריא ב' בחינות, פנימיות וחיצוניות. בחינת האמיתיות ובחינת ההסתר על בחינת האמיתיות אשר זוהי החיצוניות הנראית לעינים ורק אחרי התבוננות גדולה יכולים להגיע לפנימיות שלה.

ביאור הדבר שיש בעצם ב' בריאות והנהגות בעולם. הבריאה הקדושה והנהגתה ובריאה הטמאה והנהגתה. הקדושה היא הרצון העליון ב'ה וכבודו והוא נמצא בפנימיות צורת הבריאה כי כל קיום הבריאה הוא ברצונו ית' והתורה והמצוה שהם פנימיות רצונו ית' הם פנימיות הבריאה. והרע והטומאה הם בריאה שנפרדת מקדושתו ית' ומציאותם הוא רק כדי להעלים את רצונו הפנימי ולהראות רק את מציאותה הטמאה – כהסתר הקליפה על הפרי – וזהו כדי שיהיה לאדם בנסיון. כי כל מציאות הבריאה מהעולם הכי עליון עד העוה"ז הגשמי נברא לכך. וביר האדם להמשך אחרי רצונו וקדושתו ית' ולחפוף לקרבת אלקים או ללכת אחרי תאוות עיניו ולבו היינו הקליפה הטמאה אשר מעלימים ומסתירים על אור קדושתו ית'. והקליפה והטומאה הם רק חיצוניות רצון העליון וצורת הבריאה רק מצד חיצוניותה. אבל צורתה הפנימית היא אמיתת המציאות שלה וצורתה החיצונית היא עולם שכולו שקר.

וכיצד יכיר את המציאות האמיתית. הנה אמרו חז"ל שאברהם בן ג' הכיר את בוראו. והדרך היה ע"י שהסתכל בבירה ומתוך הבירה הציץ עליו בעל הבירה. והיינו שהבורא ית' נעלם מצד עצמו דלית ביה תפיסה כלל ונגלה מצד פעולותיו דהיינו אחרי התהוות הבריאה והנהגתה זהו מה שניתן לנו להשיג בהסתכלות בבריאה ומתוך ההסתכלות זו בבריאה להכיר את בעל הבירה. ולהגיע לדרך המובילה בית א-ל בתוך אוירה רוחנית טהורה והרגשים נעלים. אבל נחוש בהקדם לכך לראות את הבירה והנהגתה בצורתה האמיתית כי אם לא יראה האמת יראה רק בכח הדמיון דברים שאינם אמיתת הבריאה ולא יראה גדולת הבורא ית'. האפשרות להכיר את הבריאה על אמיתתה הוא רק ע"י התורה. כי היא לבדה האספקלריא המאירה שלנו ובלעדה אינו רואה כלום.

עומק ביאורו שהבריאה נתהוותה ע"י שכל הבורא ית' ומציאותה האמיתית וכפי רצונו וחכמתו. אך כיצד יכול להשיג זה הרי המרחק בין שכלו לשכל הבורא ית' הוא לאין שיעור. ובשכלו המצומצם והמוגבל אינו יכול להשיג אמיתת מציאות כל דבר. אבל דרך התורה יכול. כי מציאותה היא שכל אלקי – חכמתו ורצונו ית' – ואז אפשר לראות ולהשיג אמיתת צורת הבריאה. כי אסתכל באורייתא וברא עולם. כי היא המפה של הבריאה. והתורה כוללת בהכרח כל מציאות הבריאה והנהגתה לעולם ועד. ובה נתגלה השכל האלקי. וכל שאין השכל האלקי שורה תוך שכלו – כי התורה ירדה להטה להתלבש תוך השכל האנושי ג"כ. וכפי מידת ראייתו גדלות הבורא ע"י התורה שהיא השכל האלקי המגלה אמיתת המציאות הבריאה ומורה על גדלות בוראו, באותו שיעור מתעלה האדם ממצב שפלותו ומעלה למעלה מן הגשמיים והחומריים וחי הוא לא בעוה"ז הנראה לעיני בשר אלא בעולם קדוש כי רואה רק את הפנימיות של הבריאה. ופנימיות צורתה הוא רק מה שכתוב כל מה שבראתי לשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו. ורואה ההנהגה והרצון העליון המקיים את הבריאה במוחש בתוך שכלו. כבר פשט את הלבוש העליון של הבריאה להסיר קליפתה המכסה יופיה האמיתי של הבריאה. ואדם כזה קדוש יקרא לו כי אין לו שייכות אל חיצוניותה שאינו חי תחת ממשלת הקליפה הטמאה. עולמו של האדם שחי בו היא רק כפי ציור שכלו ודמיונו ופי תפיסתו הרי זהו עולמו הקטן – כפי שכלו יהולל איש – ראית עיני השכל בעולם שכולו קדוש הרי זה מביא לו חיים קדושים אבל אם השגתו וראית שכלו היא רק בחיצוניות העולם שהוא עולם השקר אז חיו נמשכים כמו כז אחרי ההבל. וכל השקפת עולמו סובבת סביב נקודה זו

שלטון הערב רב על הצבור

[אנו ממשיכים להביא כאן עיקרי משנת רבינו זצ"ל בביאור סוגית תקופת העקבתא דמשיחא כפי שדלה מדברי הגר"א בכתביו ובהם הראה כחו לבסס ההשקפה הטהורה בתקופה מסוערת זו. עיקרי הדברים נדפסו בספרו "התקופה בסערת אליהו" שהוצאנו בחסדי ה' לאור במהדור"ח חדשה. ובעדודו בסגנון קל יותר עם הוספות משאר כתביו בספר "נפשו גחלים תלהט". תמצית ג' הפרקים הקודמים שהופיעו בבין הזמנים האחרון (גליונות 106-108) תפקידם של ישראל בתיקון הבריאה, מהות הרע שפושט ולובש צורה בכל דור ודור, חובתנו לברר היטב דרכי פעולתו, שורשי הרע בבריאה וכיצד באים לידי בטוי בכחות הנפש ובאומות העולם, ביאור דברי הגר"א שבעקבתא דמשיחא יועמדו השפחות – הערב רב – בראש העם, אחריהם העם ובתחתית השפלות הת"ח].

פרק ד'

ולכן מיתה זו היא המאפשרת את פריחת שלטון הרשע בתוך כנס"י, שלטון הערב רב שהוא שלטון השפחות שדובר למעלה [עיין עלון 8]. וככל שיותר מתחזק כח הרע בקומת כנס"י בגלל הארס שחדר בה, יש יותר שליטה לרע.

נתבונן באופי הרע האופייני לעקבתא דמשיחא ועד כמה הפכי הוא למהות כנס"י.

כידוע דורנו מתאפיין בריבוי החוצפא. כמאמר חז"ל בסוף מסכת סוטה. בעקבתא דמשיחא חוצפא יסגי [בזמן עקבות המשיח החוצפה תתגבר]. ואין זה מקרה שאחד המאפיינים של החברה שהתנתקה, בהשראת הערב רב, מדרך האבות היא "חוצפה ישראלית". עד שנהיה למושג עולמי. החוצפה ישראלית החליפה את הביישנים רחמנים וגומלי חסדים שהם התכונות המאפיינות את בני אברהם יצחק ויעקב. זהו העומק של מה שהוזכר למעלה ששורש מצב זה הוא קיום קללת הנחש "הוא ישופך ראש ואתה תשופנו עקב". כלומר קללת הנחש היא הסיבה להתפשטות והתרבות

הגר"א ז"ל הגדיר היטב את השלב בו נמצאת כנסת ישראל. שלב שבו הת"ח הפכו לעפר. הפיכת עמוד השדרה של העם לעפר הוא למעשה גזירת המיתה שלו. וכדברי הרס"ג המפורסמים אין אומתנו אומה אלא בתורתיה. ואם הת"ח הדבוקים בתורה בטלים ממילא בטלה חלילה המציאות של עם ישראל. כבר הקדמנו [בפרק שהובא בעלון 7] שיש להתבונן על כלל ישראל כאדם. וכפי שאמרו חז"ל אתם [היינו כנס"י] קרויים אדם ואין אומות העולם קרויים אדם. כי רק כנס"י ממלאת את תפקיד האדם הראשון בתיקון הבריאה. אבל כשם שנגזרה על האדם הראשון מיתה כך נגזרה על כנס"י. והתממשות מיתה זו היא במה שנאמר כאן. שהת"ח נהפכו לעפר. מיתה זו מקורה מנשיכת הנחש.

כעת נבין את הקשר הישיר שבין השפלת הת"ח לבין פריחת שלטון הרע בכנס"י. כי שורשם אחד. הדירת ארס הנחש לתוך כנס"י. ארס זה הורג את הטוב ומאפשר פריחת הרע.

הפּרוּצִים, פּורְצֵי הגְּדֵרוֹת. התעצמות כחם של הרשעים. אשר הם שורש ענין חוצפא כפי שיתבאר עוד לפנינו. עד כאן למדנו שהמחזה הנגלה לעינינו בדור האחרון בו הרחוקים מהתורה הם השולטים על העם הוא התממשות שליטת הנחש על האדם, היינו על כלל האומה הישראלית [שהיא בבחינת אדם]. ומוזה נבין שאותם פריצים הם אכן בבחינת הנחש אשר התערב בתוך הכלל ישראל. ובהגדרה יותר מדויקת הרע שבתוך הכלל ישראל נקראים **הערב רב**. ולקמן נרחיב יותר במהותם וסיבת הימצאותם בתוך הציבור.

הגר"א ווסרמן זי"ע מביא בשם רבו הגה"ק הח"ח זצ"ל שאותם יהודים אשר היו ממונים על רדיפת הדת מטעם השלטון הקומוניסטי [ונקראו בשם "יבסקציה"] הם אותו ערב רב. הוסיף הגר"א ווסרמן זי"ע שמנהיגי התנועה הציונית בארץ הקודש הם ממשיכי אותם רשעים ומטרתם זהה לגמרי.

כאשר נעמיק בסוגיא זו בעז"ה נראה שאין כאן שום גחמה כלל. ורק צריך להפשיט את המראה עינים כדי לזהות את דרכי ההשגחה העליונה החוזה מראשית את האחרית בצורה ברורה וחדה. רבים נרתעים למשמע הדברים. כיצד אומרים על יהודים שהם ערב רב. האם אינם יהודים. האם אינם יכולים לחזור בתשובה. ופעמים שרואים אנו צאצאיהם חוזרים לדרך התורה. ואכן יש להרחיב על כך מעט את הדבור. בודאי שדינם כיהודים גמורים אבל **התכונות שלהם** סותרות את התכונות היהודיות הבסיסיות [עין ביצה ל"ב ע"ב ובספר בסוד ישרים ח"ו עמ' קמ"ו שהאריך בזה]. ומכיון שנמצאים בהם תכונות עמלקיות ולכן נקראים ערב רב. התכונה העיקרית המאפיינת את הערב רב היא **הכרזת המלחמה על הדת והתורה בצורה של חוצפא ועזות**. שזה מנוגד לגמרי לאופי היהודי להיות מאמינים בני מאמינים. וכידוע שגם כיום אחרי 200 שנות השכלה וס' שנות שמד אצל רוב רובו של הציבור היהודי מפעמת עדיין האמונה. והוא פלא רק למי שלא מכיר את האופי היהודי. אבל אותם שבשאט נפש מסרו נפשם להעביר בשיטות אכזריות את אחינו על דתם וממשיכים ובוועטים ומבזים כל דבר קדוש והוגדרו ע"י חז"ל הקדושים כערב רב. נחזור לעניננו.

המאבק על צביון הציבור

מבואר אם כן מתוך פגישת יעקב ועשו שעיקר המאבק באחרית הימים הוא בין תלמידי החכמים לבין הערב רב בקביעת הצביון של הכלל ישראל. כך נקבע מראשית ימי עולם. ושורש מהלך זה הוא בהטלת ארסו של הנחש באדם. ארס זה פיעפע והתפרץ בצורה זו של הפריצים הפורצים כל הגדרות. עלינו לפקוח עינים ולחזות בשינוי הנורא שחל בצביון העם ועד כמה הארס של הנחש כבר חדר אף לתוככי הציבור הצועד בדרך ישראל סבא. אם לפנינו בישראל השאיפה הפשוטה והטבעית של כל הורה יהודי היתה שבניו יהיו צדיקים ותלמידי חכמים וכפי שניסח זאת השל"ה הקדוש בתפילתו הנודעת [הנאמרת בערב ר"ח סיוון]. כיום רוב רובו של העם, גם של אותם ששומרים תורה ומצוות רחוק מזה מאוד. לאט לאט חודרת יותר

ויותר למחנה היראים אוריה פסולה להעמיד את השמנא וסלתא של הכלל ישראל, את שבט יששכר, אברכי הכוללים, בקרן זוית, כבטלנים וחסרי תכלית. צא וראה עד כמה נדיבות מגלים שועי תבל לכל מיני מטרות מלבד למען החזקת עמלי התורה.

ג' תועליות מהשפלת הת"ח בדורנו

כל בר דעת בודאי שואל את עצמו שאלה גדולה. הרי הצורה בה סידר יעקב את משפחתו באופן שעיקר הבית נמצאים בסוף [א.ה. זה המקור במעשי אבות למצב בו הת"ח מושפלים עיין עלון 8] היה בכדי **להציל** את עצמו ואותם מתחת ידי עשו. והרי לכאורה בדורנו אין כאן הצלה במצב זה ואדרבה ידוע כמה סובלים דורות האחרונים מזה, וצריך להבין איזו עצה ותחבולה היתה כאן להנצל לדורות הבאים.

ובאמת שיש כאן מחזה משונה שלעולם לא טעמנו כמותו במשך גלותנו. והוא גלות מיוחדת של התלמידי חכמים שבדור. עוסקי התורה, שהיו תמיד בבת עיני העם, נתמעט ערכם הן בעיני הציבור הרחוק וכן לדאבון לב בקרב היראים. עד שאפשר לומר ששלב הגלות האחרונה היא גלות המיוחדת רק לת"ח עוסקי התורה, שהם עיקר הסובלים בה. והיא למעשה גלות לתורה. ומי שאינו נמנה על ציבור זה אינו חש את עוצמת הגלות האחרונה כי הרי הרדיפות הפיזיות כמעט ועברו מהעולם והמצב הגשמי יחסית השתפר מאוד, וגם אם יש קושי הוא חלק מהקושי העולמי ולא מיוחד ליהודים. ואדרבה במצב בו מעוט זעיר עדיין נשאר נאמן לתורת ה' היה צריך לסמכו ולעודדו ופשוט שגם אם חוטא, ביי"ד של מעלה יודע באלו נסיונות עומדים שרידי היהדות הנאמנה. ואם כן צריך להבין מה פשר הסבל הנורא אשר עובר על ציבור היראים ובני התורה בפרט. הגר"א ז"ל מגלה לפנינו את הלפני ולפנים של מראית עינינו. גזירות כלכליות, משברים פיננסים עולמיים, מחלות, פטירת ראשי משפחות בדמי ימיהם, עול נשואי הבנים וכו'. הדוחק מכל כיוון כמעט. המביט בעיני הברש מסתכל בסיבות הקרובות. ומחפש פתרונות **כפי תפיסת שכלו** [ואכן ישנו חיוב של השתדלות בכל ענין כפי הוראת גדולי התורה שליט"א]. אבל הגר"א ז"ל מגלה שיש כאן עצה עמוקה ונפלאה. מתממשת לעינינו עצתו של יעקב להעמיד את השפחות וילדיהם בראש העם [ע"י שנראים כמצליחים בכל עניניהם] ואת יוסף ורחל האחרונים בעם, נדחקים ומבוזים. למצב זה, שבו מונח כל הסבל של הגלות האחרונה על הת"ח יש שלוש תכליות. הראשונה היא **למהר את הסוף**. התועלת השניה היא **להנצל מיד עשו**. וזהו מה שאמרו "ובחבורתם נרפא לכל הכלל" שיהיו נצולים מידי עשו. עוונות העם היו צריכים להעמיד את עשו שיהיה ראוי לשלוט כאן מחמת ירידת הדורות. וכדברי חז"ל הקדושים אין צור נבנית אלא מחורבנה של ירושלים. ואין לך "חורבנה של ירושלים" גדול ממצב דורנו בו כנסת ישראל ירדה ירידה שלא היתה כמותה. התועלת השלישית היא **לשמור על הגחלת בטהרה** ונקדיש לכך את האות הבאה. בפרק הבא נרחיב התועלת השלישית בס"ד.

פנינים משולחן רבינו הגאון רבי אברהם גנחובסקי זצלה"ה - פרשת חיי שרה תשע"ז -

דנדר שלוקין עליו חמירא, ואם כן היא תקיים התנאי כדי שלא יהא איסור נדר.

אך באופן דלא עברה רק על יחוד, אלא עברה על איסור קריבה לעריות, הרי התם יש מלקות, וגם חמירא דיהרג ואל יעבור. ואם כן בזה נימא דעדיף שהיא לא תקיים התנאי, וכך לא תהא אשת איש ולא יהא את האיסור עריות.

אלא יש לחקור מהו בנאנסה, דהנה הנדר שאכלה היה במזיד שידעה שאם לא תתקיים התנאי תעבור, [אך תליא במזיד לספק מהו], והגילוי עריות באונס היה בשב ואל תעשה, האם חמירא גילוי עריות גם בשב ואל תעשה, ואם כן לא תקיים התנאי, או דילמא חמירא איסור נדר דהוה בקום ועשה, ואם כן עדיף שתקיים התנאי. [וכעין זה הנידון אם להנצל משב ואל תעשה דגילוי עריות על ידי שתאכל הקונם].

* * * ויברכו את רבקה

וַיִּבְרְכוּ אֶת רַבֵּקָה וַיֹּאמְרוּ לָהּ אַחֲתֵינוּ אֵת הַיְי לְאַלְפֵי רַבָּהּ וגו' (כ"ד ס"ו)
הנה ילפינן במסכת כלה (פ"א ה"א) מניין לברכת חתנים מן התורה, שנאמר 'ויברכו את רבקה ויאמר לה אחותינו את היי לאלפי רבבה וגו'.

[בתוספות בכתובות (ז' ב' ד"ה שנאמר) דאיירי בברכת אירוסין. ועיין ברד"ל בפירושו על פרקי דר' אליעזר (פרק ט"ז אות לב) דמוכיח דהלימוד מרבקה הוא על ברכת נשואין ודלא כתוספות עיין שם. וכך מביא בפנים יפות].

והנה קיימא לן בברכת חתנים דסדרן אינו מעכב, וגם אינם מעכבות זו את זו, כמבואר במסכת כלה (כלה רבתי פרק א' ה"א).

והנה ברכת חתנים מברכים שבע ברכות. והברכה השניה והשלישית הם כך, ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם יוצר האדם. ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם אשר יצר את האדם בצלמו בצלם דמות תבניתו והתקין לו ממנו בנים עדי עד ברוך אתה ה' יוצר האדם.

ויש לעיין מהו כשברך כבר אשר יצר את האדם בצלמו, וסיים יוצר האדם, ודילג על יוצר האדם הראשון, האם חוזר.

דלחד גיסא יש לדון דאינו חוזר, דהנה בברכת השחר מברכין קודם מתיר אסורים ואחר כך זוקף כפופים. ואיתא בשולחן ערוך (ס"י מ"ז סע' ה') דאם קדם וברך זוקף כפופים קודם שברך מתיר אסורים, לא יחזור לברך מתיר אסורים. ובניאר במשנה ברורה (שם סק"כ) טעמא דהרי מתיר אסורים נתחייב מיד כשיושב, וזוקף כפופים כשנזקף לגמרי, נמצא דמכיון שנתן הודאה שנזקף לגמרי הוה בכלל זה גם על מה שיושב, דבכלל מאתיים מנה.

ומעתה יש לומר דהכא נמי, מכיון דברך יוצר האדם השני, נכלל בזה גם יוצר האדם הראשון. לפי זה נמצא דאם התחיל לומר ברוך אתה ה' אדעתא דאשר יצר את האדם, יצטרך לגומרה אף שיפסיד הברכה הראשונה, דומיא דמתיר אסורים דאם בשעת שאמר ברוך אתה ה' היתה כוונתו לברך זוקף כפופים יסיים זוקף כפופים, אע"ג דאז לא יוכל לברך מתיר אסורים, (כמבואר במשנה ברורה שם בשם החיי אדם).

אך לאידך גיסא יש לדון לא כך, דהנה בגמרא כתובות (ח' א') אמרינן דהטעם דמברכין פעמיים יוצר האדם, דבתר מחשבה

כהן בבית הקברות

תנו לי אַחֲזֵית קֶבֶר עִמָּכֶם וְאֶקְבְּרָה מִתִּי מִלְפָּנַי (כ"ג ד')
הנה כהן אסור ליכנס למערת המכפילה דהרי אסור לכהן ליכנס לבית הקברות כדי שלא לקבל טומאה.

ויש לדון בכהן שכבר נמצא בבית הקברות, וכדי לצאת מיד מהבית הקברות יצטרך להוציא ממון, כמה ממון חייב להוציא, חומש ממון או דילמא כל ממון.

דלחד גיסא יש לדון דאינו חייב אלא חומש, דהנה אמרינן בשולחן ערוך (ס"י תרנ"ו סע' א') דלא תעשה חמור מעשה, דבשביל לקיים עשה צריך להוציא רק חומש ממון, אבל בשביל שלא לעבור על לא תעשה צריך להוציא כל ממון.

וכד נימא דהיינו דוקא בלא תעשה שעובר בה בקום ועשה, אמנם בלא תעשה שעובר בשב ואל תעשה אינו צריך להוציא אלא חומש, [עיין פרי מגדים א"א ס"י תרנ"ו סק"ח, וגליון רעק"א יו"ד ס"י קנ"ז סע' א'], אם כן הכא נימא דהוה בשב ואל תעשה, דהרי רק נשאר בעמידתו בבית הקברות.

אמנם לאידך גיסא יש לומר דחייב להוציא כל ממון, דהרי כהן הנמצא בבית הקברות והתרו בו לצאת ועבר ושהה במזיד, לוקה, דהמצאותו בבית הקברות חשיב כמעשה דבגופו קא עביד, וכמבואר בגמרא נזיר (מ"ג א') דנזיר שנכנס לבית הקברות בשידה תיבה ומגדל ופרעו מעליו את המעזיבה, חייב מלקות על כל שהייה ושהייה, חזינן דלענין מלקות חשיבא מעשה. אך מכל מקום יש לומר דלענין נידון דידן חשיב רק שב ואל תעשה.

* * * אשת איש על תנאי

כעין הנ"ל יש לדון, באשה שנתקדשה על תנאי, והתנאי תלוי בה, כגון שנתקדשה על תנאי שתאכל מאכל פלוני, ואחר כך נדרה והפר לה בעלה ועברה על הנדר.

ויש לדון האם האשה מחוייבת לקיים התנאי, דהרי אם לא תקיים התנאי, נמצא דלא חלו הקידושין ובאמת אינו בעלה, נמצא דלא היה הפרה ועברה על הנדר. וכן הדין נותן.

מעתה יש לדון האם האשה צריכה לתת כל ממונה כדי לקיים התנאי ויתברר שלא עברה על הנדר, דלחד גיסא יש לדון דחייבת כל ממונה, דהרי עברה על הנדר בקום ועשה, אך לאידך גיסא יש לדון דסגי בחומש, דהרי עכשיו העבירה לא יהא אלא בהא דאינה מקיימת התנאי דהוה בשב ואל תעשה.

וזה תליא ברדיית הפת, כשהניח הפת בתנור בשבת ועכשיו יכול לרדותה כדי שלא יאפה, האם חייב ליתן כל ממון, דהרי האפייה בתנור היתה בקום ועשה, או דילמא סגי בחומש, דהרי עכשיו עובר רק בהא דאינו מוציא הפת, דהוה רק בשב ואל תעשה. והיה נלענ"ד דסגי בחומש.

גילוי עריות או נדר

תו יש לעיין באופן הנ"ל, כגון דהוה אשת איש על תנאי ואסרה מאכל בקונם, ובעלה הפר לה, ואכלה את הקונם, וגם התייחדה עם אדם אחר, והשתא אם האשה תקיים התנאי, נמצא דהוה אשת איש ועברה על יחוד דאורייתא, אך אם לא תקיים התנאי, נמצא דאינה בעלה ולא היה הפרה, נמצא דעברה על הנדר. ואם כן מה תעשה.

הנה על יחוד ליכא מלקות אף שאסור מן התורה, ואם כן נימא

אזלינן, ובתחילה היה במחשבה לשתי יצירות. [דבר יהודה רמי כתיב 'ויברא אלקים את האדם בצלמו' וכתוב 'זכר ונקבה בראם' הא כיצד בתחלה עלה במחשבה לבראות שנים ולבסוף נברא אחד]. ואם כן יש לומר דלא נימא בכלל מאתיים מנה אלא חוזר ומברך יוצר האדם בשביל יצירה השניה.

אך יש לומר דאחר שברכו על מה שכבר אירע, לא מברכין על מה שהיה במחשבה. וצריך עיון. [א"ה, נראה דהבין רבינו דהא דאמרין דמברכין שנים משום דאזלינן בתר מחשבה, היינו אחד משום המחשבה ואחד משום המעשה].

ומשמעות הדברים דסדרן אינו מעכב קאי אכולהו, ואם כן משמע דלא הפסיד הברכה, אלא יחזור ויאמר יוצר האדם.

משמח חתן וכלה

הנה בשבע ברכות מברכים בברכה החמישית והששית:

**שוש תשיש ותגל העקרה בקבוץ בניה לתוכה בשמחה.
ברוך אתה ה' משמח ציון בבניה.**

**שמח תשמח ריעים האהובים כשמחך יצירך בגן עדן
מקדם. ברוך אתה ה' משמח חתן וכלה.**

ושמעתי עובדא מהגאון רבי גרשון אדלשטיין שליט"א דבברכת שוש תשיש במקום לסיים משמח ציון בבניה סיים משמח חתן וכלה.

וקאמר הגאון שליט"א [והסכים עמו הגר"ש אלישיב זצ"ל] דיש לחזור על ברכת שוש תשיש, אבל לא על ברכת שמח תשמח, דהרי יצא ידי ברכת שמח תשמח, דחתימתה הוא משמח חתן וכלה והרי כך חתם, ואע"פ דהפתיחה לא היה של האי ברכה, מכל מקום יצא בחתימה לחוד, דהרי ארוכה שעשאה קצרה שפיר דמי.

ויש לדון בהאי פסק בכמה אנפי: א. בדין ארוכה שעשאה קצרה. ב. האם בעינן חילוק ברכות. ג. תיקן תוך כדי דיבור. ד. עובדא בשומע תפילה].

א. ארוכה שעשאה קצרה

הנה יש לדון בכמה אנפי בהאי דינא דברכת שמח תשמח חל מדין ארוכה שעשאה קצרה:

א. דעת הגר"א

הנה במחבר (סי' נ"ט סעי' ב') מבואר לענין ברכת יוצר אור, דאם עשאה קצרה, דלא הזכיר בתחילה יוצר אור אלא רק סיים יוצר המאורות, לא יצא, והיינו דארוכה שעשאה קצרה לא יצא.

אמנם בבאיור הגר"א (שם) כתב דאפילו אם לא הזכיר בתחילה כלל יוצר אור, כיון שחתם כדין יצא בדיעבד, דארוכה שעשאה קצרה יצא. ובביאור הלכה (שם) מביא דכן דעת הרשב"א והרמב"ן. ופסק הנ"ל היינו לפי האי שיטה.

ב. האם גם בלא פתיחה

אך הנה כתב בספר לדי הארץ ומלואה (סי' ר"ח סעי' י'), נוכך כתב בספר אריז ע"ג לבניה], דכל דברי הגר"א בארוכה שעשאה קצרה, איירי דוקא כשאמר גם פתיחה רק החסיר בארוכה, אבל בלא פתיחה לגמרי לא יהני הסיוס. והסכים עמו הגאון דרך אמונה במכתב שבראש הספר.

נמצא דלדידהו לא שייך לומר דרק החתימה תועיל לברכת שמח תשמח. נמצא דלהסכמת הדרך אמונה אזדא פיסקא הנ"ל.

אמנם הנה מבואר במשנה ברורה (סי' ק"יט בבאיור הלכה סעי' ג') דלדעת הפוסקים שארוכה שעשאה קצרה מהני, אם כן הכי נמי מהני אם אמר באחת מהברכות של שמונה עשרה רק החתימה ולא אמר פתיחה כלל.

ורמי אנפשיה בספר לה' הארץ ומלואה היאך מהני הא ליכא פתיחה כלל, ותיפרך דכל דבריו רק כשיש פתיחה בברוך, אבל בברכה

שאינה פותחת בברוך סגי בחתימה לחודיה. ואם הכי נמי בהנ"ל בשבע ברכות מהני.

ג. תיקן מקדש השבת

הנה מבואר בשולחן ערוך (סי' תפ"ז סעי' א') דאם בשמונה עשרה דיום טוב טעה וסיים מקדש השבת, ולאחר כדי דיבור תיקן ואמר מקדש ישראל והזמנים, לא מהני, ולא אמרינן דמהני מדין ארוכה שעשאה קצרה.

אך אין ראיה לנידון דידן דדילמא איירי דלא אמר ברוך אתה ה', אלא תיקן רק תיבת מקדש השבת.

ד. שיחול לברכה אחריתא

הנה צריך עיון דהרי גם שמח תשמח וגם הברכה אחריתא מסיימין במשמח חתן וכלה, ואם כן נימא דבחתימה דמשמח חתן וכלה יש לא הברכה דשמח תשמח אלא הברכה אחריתא.

[והיינו כד נימא בדיעבד אינו מעכב אם משנה בין 'משמח חתן עם הכלה' או משמח 'חתן וכלה', וכלהלן באות הבאה].

אלא באמת יש לומר דיוכל לבחור איזה ברכה יצא בהאי סיוס, או שמח תשמח או הברכה אחריתא. אמנם ודאי דיש לו לבחור לצאת שמח תשמח דכך הוא הנוסח דלכתחילה.

אך לכאורה היאך יכול לצאת ידי הברכה אחריתא, הא יש מלכות בתחילתו, והרי לא אמר מלכות. ויש לומר דאהא אהני מלכות דאשר יצר לדקמיה. ודבר זה צריך בירור.

[ובקונטרס מבית לוי כתב הגר"ח וזנר שליט"א דמכל מקום שוש תשיש גם תעלה לו, דחשיבא ארוכה שעשה קצרה דשהכל ברא לכבודו חשיבא פתיחה לכולהו. ובאמת צריך עיון דהרי אין הסדר מעכב ואם פתח בשוש תשיש שפיר דמי].

ב. חילוק ברכות

הנה יש לשאול מברכת התורה של העולה לתורה, דמברכים לפניו אשר בחר בנו וכו', ולאחריה אשר נתן לנו וכו', וכתב במשנה ברורה (סי' קל"ט ס"ק ט"ז) בשם דרך החיים (הנהגת העולה לתורה ס"ה) דאם טעה בברכת התורה ובברכה לפניו במקום אשר בחר, בירך אשר נתן, אם כן לאחר הקריאה יאמר אשר בחר בנו.

אמנם אם העולה אמר גם לפני הקריאה וגם לאחר הקריאה אותה ברכה, כגון שאמר פעמיים אשר בחר או פעמיים אשר נתן, אז יברך פעם שלישית כדין.

ותיקשי הא יש חתימה מעליא, דשני הברכות חותמין באותה חתימה דנותן התורה, ותיפוק ליה דיצא משום ארוכה שעשאה קצרה. [ועיין בעמק ברכה תפילה אות ה'].

א. בעינן חילוק ברכות

אלא צריך לומר דשאני ברכת התורה דחכמים תיקנו דיברך פעמיים, גם לפניו וגם לאחריה, אם כן בעינן שיהא חילוק בין הברכה דלפניה להברכה דלאחריה, ואם כן הכא לא מהני הברכה השניה מדין ארוכה שעשאה קצרה דעכ"פ אין כאן ב' ברכות.

ב. משמח חתן וכלה

הנה בברכה הששית מסיימין משמח חתן וכלה, ובברכה אחריתא מסיימין משמח חתן עם הכלה.

ופירש רש"י בכתובות (נ"ה א') דבמשמח חתן וכלה מבקשים מה' שישמח את החתן כל ימי חייו בכל פעולותיו, ומבקשים מה' שישמח את הכלה כל ימי חייה בכל פעולותיה. ובברכה אחריתא דמברכין 'משמח חתן עם הכלה', מודינן לה' שמשמח בשמחת נישואין, שהנישואין משמחים את שניהם.

והנה יש לעיין אם בברכה אחריתא במקום לסיים משמח 'חתן עם הכלה', סיים 'משמח חתן וכלה', האם יצא. דהנה לחד גיסא היה מקום לומר דאינו מעכב בדיעבד, שהרי כתב במשנה ברורה (סי' קס"ז ס"ק נ"ג וס"י קפ"ז ס"ק ד') דלא בכל דבר חשיב שינוי מטבע.

אמנם לאידך גיסא הא במחזור ויטרי (אות תע"ב) כתב הפירושים של השבע ברכות, ואסיק עלה דצא ולמד דהוה מטבע שטבעו חכמים

בברכות והמשנה לא יצא ידי חובתו.

אלא בספר שובע שמחות (פ"ד אות כ"ז) כתב דבהא יצא, וטעמא דלרב סעדיה גאון ורב עמרם גאון והלכות גדולות הגירסא של הברכה אחרייתא הוא באמת משמח חתן וכלה, ואם כן ודאי יצא. [ושוב כתב דאף אם אמר בברכת שמח תשמח, חתן עם הכלה, יצא, ויש לבאר טעמא משום דכל שמחת חתן וכלה נכללת במילת 'עם' דהיינו שניהם].

מעתה להאמור לעיל דצריך חילוק בברכות, הרי ככהאי גוונא כשטועה בברכה אחרייתא ומסיים משמח חתן וכלה כמו בברכה הששית, לכאורה באמת לא יצא, דהא ליכא חילוק בברכות בין הששית והשביעית דהרי בשניהם סיים משמח חתן וכלה.

אלא אם כן נימא דהכא עדיפא כיון דלשביעית יש פתיחה אחרת משלה משא"כ בהך דברכת התורה דלא רק החתימה שוה בשניהם אלא גם הפתיחה.

ג. פעמיים נותן התורה

הנה יש לדון מהו לענין ברכת התורה שמברך בבוקר, והתחיל בברכה שניה 'והערב נא', ובמקום לסיים 'המלמד תורה לעמו ישראל', סיים 'נותן התורה'.

ולכאורה להני"ל נימא דמהני לברכה שלישית, ואע"פ שהתחיל בהערב נא ולא באשר בחר בנו, מכל מקום הא ארוכה שעשאה קצרה יצא. ואחר כך יחזור על השניה ויסיים המלמד תורה.

והנה למה שאיתא בטור (סי' מ"ז) דאיכא גירסא דגם בברכת והערב נא מסיים נותן התורה, נמצא דאם סיים בשניה 'נותן התורה', ובשלישית אמר רק הסיום 'נותן התורה', זה יהא תלוי בהא דכתבנו דבעינן חילוק בברכות, דהכא הרי ב' הברכות מסיימות בשוה וגם בשלישית ליכא פתיחה אחרת, נמצא דליכא חילוק בברכות.

[ודע דבמדרש רבה פרשת וזאת הברכה (פרשה י"א אות ו') גריס לברכת התורה בנוסח אחר].

ג. תיקן תוך כדי דיבור

הנה בהאי עובדא דשבע ברכות, היכא דטעה וחתם ברוך אתה ה' משמח חתן וכלה, ולאחר כדי דיבור תיקן עצמו לברוך אתה ה' משמח ציון בבניה, בזה לדעת הגר"א עלו לו שתי הברכות, שוש תשיש ושמח תשמח, דמהני ב' החתימות מדין ארוכה שעשאה קצרה.

אלא אם תיקן תוך כדי דיבור ואמר ברוך אתה ה' משמח ציון ובניה, הנה עלתה לו שוש תשיש לגמרי שהרי תיקן תוך כדי דיבור נמצא דאית ביה גם פתיחה. אבל יש לעיין אם עלתה לו נמי שמח תשמח מפאת החתימה הראשונה:

א. יצא ידי שתייה

הנה יש לומר דאע"פ דעקר החתימה הראשונה תוך כדי דיבור, מכל מקום יש לומר דתוך כדי דיבור מהני רק לתקן ולא לגרוע, ואם כן באמת נשאר החתימה הראשונה שסיים משמח חתן וכלה, ויצא גם ידי שמח תשמח.

ואם כן יש לומר דאפילו באמר רק משמח חתן וכלה מכל מקום יעלה לשתייה. [א"ה, ועיין במה שכתבנו לעיל דבעינן חילוק בברכות].

ב. ספיקא דגמרא

הנה עיין בדעת תורה למהרש"ם (סי' קי"ז) בהגהות הגאון נכדו זצ"ל, אייתי דברי רמב"ן (מלחמות ברכות ו' ב' בדפי הריף) דדן אם אמרינן תוך כדי דיבור לגרוע וכתב רמב"ן דהוה ספיקא דגמרא.

ג. משנה ברורה בברכת השחר

הנה עיין במשנה ברורה (סי' מ"ו ס"ק כ') לענין בברכת השחר, דכתב דאם בשעה שאמר ברוך אתה ה' אלוקינו מלך העולם חשב גם כן לסיים מלביש ערומים, ואחר שסיים מלביש ערומים נזכר בתוך כדי דיבור דבאמת היה צריך לומר פוקח עורים ותיקן ואמר פוקח עורים, לכולי עלמא לא מהני תיקונו כי אין הסדר מעכב ובדיעבד יצא, אלא יצא ידי ברכת מלביש ערומים וחוזר ומברך פוקח עורים.

אבל אם בשעה שהגיע לברכת פוקח עורים ורצה לסיים פוקח עורים נכשל בלשונו וסיים מלביש ערומים ובתוך כדי דיבור נזכר

וסיים פוקח עורים, בזה יש אומרים דיצא בזה ידי ברכת פוקח עורים כי בזה עקר סיומו הראשון. ויש מסתפקין בזה אם יועיל.

ויש לעיין בכל זה לנידונים דידן בשבע ברכות, [וכן לענין נידון הרמב"ן], דהרי חזינן במשנה ברורה דבלא נכשל בלשונו ודאי דלא מהני תוך כדי דיבור לבטל ברכה שחל בדיעבד. ואפילו בנכשל בלשונו מסתפק אם מהני. והכא נמי הרי החתימה דמשמח חתן וכלה מהני בדיעבד, ואם כן נימא דלא מהני תוך כדי דיבור לבטלו.

ד. עובדא בשומע תפילה

הנה עובדא הוה בתשעה באב בתפילה בלחש, ואמר עננו בשומע תפילה, וסיים במקום ברוך אתה ה' שומע תפילה, ברוך אתה ה' העונה בעת צרה, ותיקן עצמו ואמר ברוך אתה ה' שומע תפילה, אך תיקנו רק לאחר כדי דיבור.

א. חוזר לראש

הנה לכאורה לא מהני, דמבואר בביאור הלכה (סי' קי"ט סעי' ג') שאם לא חתם כדן בברכות שמונה עשרה, חוזר לראש הברכה, ואם כן הכי נמי דכוותה.

ובשלמא אם היה מתקן תוך כדי דיבור הוה שפיר דמי, אך כיון דתיקן רק לאחר כדי דיבור, לא יצא, נמצא דאם כבר גמר תפילתו צריך לחזור ולהתפלל, ואם עדיין לא גמר יחזור לשומע תפילה.

ב. ארוכה שעשאה קצרה

אלא דטענו דבאמר ברוך אתה ה' שומע תפילה, ליהוי איהו לחודא ברכה, וכמו ארוכה שעשאה קצרה דמהני וכהני"ל. ויפה אמרו. [ועיין בספר פתח הדביר (סי' ר"ח) דהאריך בהאי פלוגתא דארוכה שעשאה קצרה].

שוב ראיתי באשי ישראל (פרק מ"ד אות י') דהביא האי נידון וכתב בשם רוב רבנן בתראי דאם תיקן לאחר כדי דיבור יחזור ויתפלל דלישנא דהעונה לעמו בעת צרה לא דמי ללישנא דשומע תפילה, [ועיין שם כל השיטות]. ולכאורה מדבריו שמעינן דלא כהאמור ובאמת לא מהני בדיעבד מדין ארוכה שעשאה קצרה. ואולי איירי דוקא באופן שתיקן ואמר רק שומע תפילה ולא ברוך אתה ה' שומע תפילה.

ג. שאני תפילה

לכאורה היה אפשר לומר דשאני בתפילת שמונה עשרה, דנימא דכאשר בעינן רחמי לא מהני חתימה לחוד, דהחתימה אינו בקשה אלא רק שבח, ובעינן גם פתיחה שכלול בה בקשה.

אלא באמת יש לדון מהו כשאמר אתה חונן לאדם דעת, ולא אמר הבקשה חננו מאתך וכו', האם אמרינן דלא יצא, דעיקר התפילה הוא הבקשה, והאי דאמרינן אתה חונן הוא רק נתינת טעם אמאי מבקשינן.

ויש לפשוט דיצא, דהנה איתא במשנה בברכות (כ"ח ב') רבי יהושע אומר מתפלל מעין שמונה עשרה, וביאר בגמרא (שם כ"ט א') מאי מעין שמונה עשרה, רב אמר מעין כל ברכה וברכה.

ובפירוש המשניות לרמב"ם וריטב"א ונימוקי יוסף ובחידושי הרא"ה (שם) ביארו הא דתנן מעין שמונה, כגון אתה חונן לאדם דעת ברוך אתה ה' חונן הדעת, אם כן איפשטא דמיקרי עיקר הברכה אע"פ דלא אמר הבקשה, ואם כן בהכי יצא ידי חובתו.

אמנם ברבינו חננאל (שם) ביאר דהמעין דברכת אתה חונן הוא וחננו מאתך וכו'. ומכל מקום יש לבאר דלא פליגי בעיקר הדין אלא דראוי לכתחילה להזכיר הבקשה.

ולפי זה מכיון דסגי בשבח בלא בקשה, יש לדון דבאמת מהני אם אמר רק ברוך אתה ה' חונן הדעת דלא גרע מהני"ל, וצריך תלמוד.

[והנה יש לשאול להיפוך, בהזכיר הבקשה ולא הזכיר הנימוק, כגון בשים שלום או בשלום רב ולא קאמר כי אתה וכו', והנה זה נמי איכא למיפשט כהני"ל, דחזינן במעין שמונה עשרה בהרבה ברכות נזכרת רק הבקשה ולא הנימוק, ובאמת גם בארוכה לא בכל הברכות יש נימוק, ואם כן יש למילף דסגי בבקשה בשים שלום גם בלא הנימוק].

צמא או רעב

וְתֹאמַר שְׁתֵּה וְגַם גְּמִלִיד אֲשָׁקָה וְאַשְׁתִּי וְגַם הַגְּמִלִים הַשְּׁקֵתָה (כ"ד מ"ו)
הנה איתא בספר חסידים (סי' תקל"א) דלענין לתת לשתות לאדם ולבהמה, יתנו לאדם תחילה ואחר כך לבהמה, דכתיב בקראי דידן, ותאמר שתה וגם גמליך אשקה, וכמו כן כתיב (במדבר כ' ח') והשקית את העדה ואת בעירם, העדה תחילה ואחר כך את בעירם.

משא"כ לענין אכילה, הבהמה קודמת דהרי כתיב בפרשה דידן (כ"ד ל"ב) ויתן תבן ומספוא לגמלים ואחר כך וישם לפניו לאכול, וכן כתיב (דברים י"א ט"ו) ונתתי עשב בשדך לבהמתך וכתיב ואכלת ושבעת, וכן לאדם ולכל חית הארץ וגו' נתתי את כל ירק עשב לאכלה (בראשית א' ל').

וכתב במגן אברהם (סי' קס"ז ס"ק י"ח) דאע"פ דמתבאר בשולחן ערוך (שם סע' ו') דאסור לטעום קודם שיתן לבהמתו לטעום, מכל מקום הני מילי באכילה אבל בשתייה האדם קודם, ומביא כך מספר חסידים הנ"ל.

והנה יש לעיין בראובן ולפניו שמעון ולוי, ושמעון רעב ולוי צמא, וראובן יכול ליתן רק לאחד מהם, למי יתן. [ובתרווייהו לא הוה פיקוח נפש, דאם פיקוח נפש יתן למי שירצה].

א. הוכחה מהספר חסידים דשתייה חשיבא

הנה לכאורה שמענין מדברי ספר החסידים הנ"ל דשתייה חשיבא מאכילה, ומשום הכי מקדמין אדם לשתיה. ואם כן נימא דעדיף לתת שתייה להצמא.

אך יש קצת לדחות דאדרבה אכילה חשיבא ולכן בזה מקדמין בהמה, ונימא דבהיותו חשוב חייב להקדים הבהמה, דהא ילפינן בגמרא ברכות (מ' א') דאסור לאכול קודם שיתן מאכל לבהמתו.

ויהא נפקא מינה באכילה לאדם ושתייה לבהמה, או אכילה לבהמה ושתייה לאדם, דלביאור הראשון דשתייה יותר חשוב, אם כן תמיד יקדים השתייה, משא"כ לביאור השני דאכילה יותר חשוב יקדים האכילה.

עניני שבת

חילול שבת שהביא להצלה

הנה בלימודי השם (לימוד ר"ג) דן בחילול שבת ואחר כך החילול שבת הביא להצלת נפשות, כגון בבישל לעצמו ואחר כך נעשה אדם חולה שיש בו סכנה שהיה מוכרח לאכול התבשיל. ואיתא שם שיהא פטור.

[וכן אשכחן בבישל מיום טוב לחול, ונמלך ואכל ביום טוב, יהא פטור, אף בגוונא דלא שייך הואיל, כמבואר במאירי (פסחים מ"ו ב') ובמשנה ברורה (סי' תע"ג ס"ק ל"ב), ועוד עיין מה שכתבנו בזה בפרשת במדבר תשע"ה בעניני יום טוב].

ולפי זה בסעודת ברכה בשבת שלא לשם פיקוח נפש, ובאמצע נסיעתו ראה אדם שיש להצילו, לא יהא חילול שבת על תחילת נסיעתו.

אלא יש לעיין מהו כשלא נסע ישראל אלא פנה להצד לבקר אדם אחר, ואחר כך חזר לדרך ומצא האדם שיש להצילו, והנה אם לא היה פונה, היה מקדים לבוא למקום ההצלה לפני הזמן ולא היה מציל, האם נימא דנתברר דלא היה חילול שבת גם על פנייתו להצד.

דלחד גיסא יש לומר דפטור גם על הנסיעה שפנה להצד, דהרי השתא נימא דאיגלאי דפנייתו הצידה היה לשם הצלה, אך לאידך גיסא יש לומר דפנייתו הוה חילול שבת, דבשלמא בדרך הישרה זה נצרך להגיע למקום ההצלה משא"כ פנייתו להצד.

ארוכה או קצרה

הנה הנוסע בשבת ברכב לצורך פיקוח נפש, ויש לפניו ב' אפשרויות היאך לנסוע, או בדרך ארוכה ללא עצירות, או בדרך קצרה עם עצירות, מה יעשה.

ויש לדון דעדיף לנסוע בדרך הקצרה, דהנה מבואר בירושלמי (כתובות פ"ג ה"א) דהשורף גדיש של חבירו בשבת פטור מלשלם על הגדיש משום דקם ליה בדרכה מיניה, וכי תימא דהמלאכה דמבעיר הוא רק בשיבולת הראשון, אינו כן אלא חשיבא כהרבה מלאכות, דעל כל שיבולת ושיבולת שנשרף יש חילול שבת.

ולפי זה כל הדלק הנאכל מתייחס אליו, ואם כן הארוכה יש יותר חילולי שבת, ועדיף לנסוע בדרך הקצרה.

אך יש לומר דבאמת עדיף לנסוע בדרך הארוכה, דמכל מקום בדרך הארוכה הוה בפעולה אחת של הפעולה הראשונה, וזה חזין בגמרא מנחות (ס"ד א') דג' גרוגרות בפעולה אחת קילי מבי גרוגרות בבי' פעולות, ואם כן הארוכה קילא שהיא פעולה אחת משא"כ הקצרה הוה בכמה פעולות.

אך באמת גם בדרך הארוכה משנה מצב רגלו במעט לכאן ולכאן, ואם כן שוב יש כמה פעולות. אך אם לא איכפת ליה בהני פעולות, יש לומר דהוה רק מדרבנן. ואם כן שוב יש להעדיף את הארוכה.

ברכת מזל טוב

הגליון השבוע נתרם על ידי ידידנו הרוצה בעילום שמו לזכות נשואי בנו

החתן חיים אברהם אבא בן פא' אסתר נ"י עב"ג אלישבע חנה בת נחמה רבקה שתי'

יה"ר מלפני אבינו שבשמים שיעלה הזיווג יפה, ויזכו ההורים לראות דורות ישרים מבורכים מתוך רוב נחת, בריאות איתנה, שמחה וסיעתא דשמיא מרובה.

זאת למודעי' הדברים הנדפסים כאן אינם תמיד בלשוננו של רבינו זצ"ל, מפאת שלפעמים דרכו ז"ל היתה לכתוב בקצרה, ולתועלת המעינים היה מן הצורך להוסיף תיבות קישור והסבר. הרבה פעמים האריך רבינו זצ"ל בכמה וכמה דרכים ואופנים באותו ענין, ולפעמים עשר ידות על הנדפס כאן, ע"כ במקום שהאריך העתקנו רק חלק מהדברים.

**נא לתרום להדפסת הגליון
L5703949@gmail.com**

"שלמים מציון"

דברי תורה בפרשת השבוע בהלכה ובאגדה מתורתו של מורנו ורבנו
הגאון הגדול רבי שלוי בן ציון פלמן זצוק"ל
פרשת חיי שרה

קנין אברהם בשדה עפרון

"ויקם שדה עפרון אשר במכפלה וגו'. לאברהם למקנה לעיני בני חת בכל באי שער עירו. ואחרי כן קבר אברהם את שרה אשתו וגו'. ויקם השדה והמערה אשר בו לאברהם לאחוזת קבר מאת בני חת". (פרק כ"ג פסוק י"ז-כ').

הועיל שמצד עפרון השדה יצאה מרשותו, אבל עדיין אברהם לא זכה בה, כי אברהם שהוא ישראל כדי שיזכה בשדה צריך שיקבל מיד עפרון שטר על השדה הזו, או שיעשה בה חזקה. אבל כל זמן שעדיין לא קיבל את השטר או לא החזיק בשדה, השדה מוגדרת כהפקר, שיצאה מרשות עפרון ועדיין לא נכנסה לרשות אברהם.

אבל אחרי שאברהם קבר את שרה בשדה הזו, הרי הקבורה ובגית הקבר מוגדרת כמעשה חזקה בשדה, ואז זכה אברהם בשדה הזו שנכנסה לרשותו וקנה אותה קנין גמור.

וממילא אע"פ שכבר כתוב בפסוק "ויקם שדה עפרון וגו' לאברהם למקנה וגו'", עדיין לא היה די בזה, שכיון שאברהם רק שילם את הכסף לעפרון, אבל לא קיבל שטר על השדה ולא עשה בה קנין חזקה, ע"כ השדה לא נכנסה עדיין לרשותו של אברהם שהיא רק יצאה מרשותו של עפרון, אבל לרשותו של אברהם עדיין לא נכנסה. ולזה הפסוק בה ואומר "ואחרי כן קבר אברהם את שרה" לומר שאחרי קנין הכסף הוא קבר את שרה ועשה בקרקע הזו קנין חזקה, ואז נכנסה השדה לרשותו ולבעלותו של אברהם, ולכן הפסוק שב ואומר "ויקם השדה והמערה וגו' לאברהם לאחוזת קבר" שדווקא עכשיו לאחר שקבר את שרה קנה את השדה בקנין גמור ונכנסה לרשותו.

וב"משך חכמה" כתב כדברי האור החיים, והוסיף לבאר בפסוק שכל הדין הזה שצריך שטר או חזקה כל זה דווקא כלפי ישראל שקונה מגוי, אבל גוי שמוכר לגוי קנין כסף לבד, מועיל להקנות לו את השדה קנין גמור. וממילא מבאר שעפרון ובני חת החשיבו את אברהם כבן נח, שקונה בכסף בלבד. וא"כ מבואר ומדויק שבפסוק הראשון שכתוב בו "ויקם שדה עפרון וגו' לאברהם למקנה" כתוב בפסוק "לאברהם למקנה לעיני בני חת", הפסוק מדגיש שמה שנאמר כאן שאברהם קנה את השדה היה רק "לעיני בני חת" כלומר שרק בדיני בני חת שהם החשיבו את אברהם כבן נח, היה נחשב הדבר שאברהם קנה את השדה קנין גמור. שלפי שיטתם שהוא בגדר בן נח, היה כאן קנין גמור בשדה שאברהם כבר זכה בה לגמרי. אבל לפי האמת שהאבות היו בגדר ישראל עדיין לא זכה בשדה. אבל לאחר שאברהם קבר את שרה, ועשה בשדה הזו קנין חזקה נאמר בפסוק "ויקם השדה וגו' לאברהם לאחוזת קבר" שעכשיו חל לאברהם זכיה בשדה, וזהו ההדגשה "לאברהם" שאברהם שהוא בגדר ישראל הוא זכה בשדה רק עכשיו לאחר החזקה.

קניח קניח משדה עפרון

אמנם באמת צ"ע בדבריהם, דלפי זה יוצא שבאמת הקנין שאברהם זכה בשדה לא היה קנין כסף אלא קנין חזקה, שקנין הכסף רק הועיל שהשדה תצא מרשות עפרון, אבל הזכיה שבה אברהם זכה וקנה בה את השדה בפועל היתה קנין חזקה ולא קנין כסף.

וקשה דבגמרא בתחילת קידושין, הגמרא לומדת לגבי קידושין שאשה נקנית בכסף משדה עפרון. ואיתא בגמרא, "וכסף מנא לן, גמר קניח קניח משדה עפרון, כתיב הכא כי יקח איש אשה, וכתוב התם נתתי כסף השדה קח ממני, וקניח איקרי קנין דכתיב השדה אשר קנה אברהם". מבואר בגמרא שהמקור לקנין כסף בכסף קידושין נלמד משדה עפרון, ולומדים בגזירה שווה שכשם שכאן בשדה עפרון אנו רואים שאברהם קנה את השדה בקנין כסף, כך בקידושין אשה נקנית בכסף.

ומפורש בזה שהקנין שאברהם קנה את השדה היה קנין כסף, שהכסף שאברהם נתן בעד השדה היה כסף של קנין כסף, ובזה הוא קיבל את

במפרשים הקשו מדוע הפסוק חוזר ואומר "ויקם השדה והמערה אשר בו לאברהם לאחוזת קבר", הרי בפסוק הקודם כתב כתוב "ויקם שדה עפרון לאברהם למקנה" שאברהם קנה את שדה עפרון, וא"כ מדוע שוב צריך הפסוק לומר אחר קבורת שרה את הענין הזה שאברהם קנה את השדה. עוד קשה מהו לשון הפסוק "ואחרי כן קבר אברהם את שרה אשתו", הרי וודאי שאחרי שאברהם קנה את שדה עפרון כדי לקבור את שרה, שהוא קברה שם, ומה ההדגשה שהפסוק מדגיש שדווקא אחרי כן אברהם קבר את שרה.

דרכי הקנין בישראל שקונה קרקע מגוי

וב"אור החיים" כתב ליישב, "אכן הכתוב יכוון להודיע כי היתה הקנייה ככל משפטי הקנין, והוא אומרו ואחרי כן, פירוש אחר ששקל אברהם לעפרון דמי המערה, בזה סלק עפרון זכותו מעל הקרקע, כמו שכתב רמב"ם (פרק א' מהלכות זכיה ומתנה הלכה י"ד) וז"ל שהגוי מעת שלקח הדמים סלק זכותו, וישראל לא קנה עד שייגיע שטר לידו, ונמצאו נכסים אלו כנכסי מדבר שכל המחזיק בהם זכה ע"כ. הרי שיועיל נתינת הממון שלא נשאר לגוי זכות בה, ולזה תועיל לגמור הקנייה ביד אברהם באמצעות החזקה שהחזיק בה, במה שקבר בה את שרה. אבל אם היה קובר את שרה קודם, הגם שהיה נותן אחר כך כסף השדה לא היה זוכה בנתינת הכסף לבדה כנזכר בלא חזקה וכו'. ומעתה יתיישב טעם שחזר הכתוב לומר פעם שנית ויקם השדה, לומר כי אחר שקבר אברהם וגו', בזה הושלמה הקנימה של השדה לאברהם. וזולת זה הגם שבערך עפרון נחתמה גזירתו, שסלק זכותו, אבל עדיין אינו נקרא של אברהם כפי הדין כנזכר ואחר שקבר וכו' ויקם וגו'".

ביאור דבריו דהנה ברמב"ם מבואר חידוש, שישראל הקונה קרקע מגוי הקנין שבו הישראל זוכה בקרקע הוא קנין שטר, אבל קנין כסף אינו מועיל כדי שיקנה את השדה. וכאשר הישראל משלם לגוי את הכסף, הרי זה מועיל רק שהקרקע תצא מרשות הגוי, אבל כדי שתכנס לרשות הישראל צריך שהגוי יכתוב לו שטר. וממילא אם שילם לגוי בעד הקרקע ועדיין הגוי לא כתב לו שטר עליה, הרי בזמן הזה הקרקע נחשבת כהפקר, שהרי מיד כשקיבל הגוי את הכסף הקרקע הזו יצאה מרשותו, אבל עדיין הישראל לא זכה בה כיון שלא קיבל את השטר, והרי היא קרקע שאין עליה בעלים והיא כהפקר וכנכסי הגר שכל הקודם זכה בהם. וז"ל הרמב"ם בתחילת דבריו, "עכו"ם שמכר מטלטלין לישראל וכו', אבל הקרקע אינו קונה אותה מישראל אלא בשטר, ואינו מקנה אותה לישראל אלא בשטר, שאין דעתו סומכת אלא על השטר. לפיכך ישראל שלקח שדה מן העכו"ם ונתן הדמים, וקודם שיחזיק בה בא ישראל אחר והחזיק בה כדרך שמחזיקין בנכסי הגר, זכה אחרון ונותן לראשון את הדמים, מפני שהעכו"ם מעת שלקח הדמים סלק רשותו וישראל לא קנה עד שייגיע השטר לידו, ונמצאו נכסים אלו כנכסי מדבר שכל המחזיק בהן זכה".

והנה מה שכתב הרמב"ם שכדי שהישראל יקנה את הקרקע מיד הגוי צריך שטר, וכל זמן שאינו מקבל את השטר מיד הגוי הרי הקרקע היא כהפקר. א"כ אם הישראל יבוא לקרקע לאחר שנתן לגוי את הכסף ויעשה בה חזקה, הרי הוא יזכה מיד בשדה, שיזכה בה בחזקה. ולא גרע מכל אדם אחר שיכול לזכות בה עתה בחזקה.

אברהם קנה את השדה לרשותו בחזקה

ומעתה מבאר ה"אור החיים" שכאשר אברהם נתן את הכסף לעפרון, זה

הבעלות על השדה. ולכן זהו מקור שאפשר ללמוד מכאן גזירה שווה למקומות אחרים שיועיל קנין כסף. ולפי דברי האור החיים והמשך חכמה תמוה מאוד, הרי אברהם לא קנה את השדה בכסף, הכסף רק הועיל שהשדה תצא מרשות עפרון, אבל הקנין שבו השדה נכנסה לרשות אברהם היה חזקה. וא"כ קשה איך אפשר ללמוד מכאן הלכה לגבי קנין כסף, הרי כאן לא היה קנין כסף כלל.

קנין כסף בקרקעות נלמד מעפרון

עוד נראה להביא ראיה שהקנין שבו אברהם קנה את השדה מעפרון היה קנין כסף, מהתוספות בקידושין (דף כ"ו א', ד"ה אמר קרא), דבמשנה בקידושין שם איתא שנכסים שיש להם אחרות נקנין בכסף ובשטר ובחזקה, והגמרא דנה מנלן שקרקע נקנית בכסף, ואיתא בגמרא "בכסף מנלן, אמר חזקיה אמר קרא שדות בכסף יקנו וכו'". ובתוספות הקשה למה הגמרא לומדת את קנין כסף בקרקע מפסוק בירמיה, הרי אפשר ללמוד את זה מאברהם בשדה עפרון שקנה את השדה בכסף. וז"ל, "אמר קרא שדות בכסף יקנו, הא דלא אייתי מקרא דכתיב גבי עפרון, משום דדילמא הני מילי מנכרי שכל קנינו בכסף".

מפורש בתוספות שהקנין של אברהם בשדה עפרון היה קנין כסף, ולכן הקשה שנלמד את קנין כסף בקרקעות משדה עפרון. ולדברי האור החיים צ"ע הרי אברהם לא קנה את השדה בכסף, אלא רק בחזקה במה שקבר שם את שרה, ואיך תוספות רוצה ללמוד מכאן קנין כסף.

לשון קיחה נאמר על כסף

והנה לגבי הקושיא מהגמרא בתחילת קידושין שלומדים קיחה קיחה משדה עפרון שאשה נקנית בכסף, יש מקום ליישב שבאמת עיקר הקנין

אין דעתו סומכת אלא על השטר

של אברהם בשדה לא היה בכסף אלא היה בחזקה וכדברי האור החיים. ומה שרוצים ללמוד מכאן לקנין כסף, אין הלימוד כשם שבשדה עפרון הקנין היה בכסף, כך בקידושין אשה נקנית בכסף. אלא הלימוד הוא שבשדה עפרון כתוב לשון "קיחה" על כסף, שהרי נאמר בפסוק "נתתי כסף השדה קח ממני", וממילא הלימוד הוא שגם באשה שכתוב בה "כי יקח איש אשה" הקיחה הזו תהא בכסף. ומעתה יתכן לומר שבאמת בשדה עפרון הקנין לא היה בכסף, והלשון "נתתי כסף השדה קח ממני", לא היה בו משמעות של קנין כסף שמצד אברהם באמת לא קנה את השדה עד שיעשה בה חזקה. אבל לגבי קידושין כאשר כתוב "כי יקח איש אשה" מדובר על קנין קידושין, ואנו לומדים שהפירוש של "כי יקח" הוא בכסף. וא"כ המהות של הגזירה שווה הוא רק ללמד על הפירוש של לשון "קיחה" שנאמר בקנין של קידושין, שמשמעותו הוא בכסף. ואחרי שאנו מפרשים מכה הגזירה שווה את הלשון קיחה בקידושין שמשמעותו הוא בכסף, ממילא יש לנו לימוד שאשה נקנית בכסף, אע"פ שבשדה עפרון לא היה עיקר הקנין בכסף.

אבל כל זה שייך לומר דווקא על הקושיא מהגמרא בתחילת קידושין, אולם על הקושיא מדברי התוספות בקידושין זה אי אפשר לדחות, שתוספות מקשה שנלמד משדה עפרון קנין כסף בקרקע, שאם אברהם קנה את השדה בכסף רואים מזה שקנין כסף קונה קרקעות, וכאן הלימוד הוא לא מגזירה שווה, אלא לימוד על עצם הדין שמכאן רואים שמועיל קנין כסף בקרקעות. ולדברי האור החיים קשה מאוד, איך אפשר ללמוד מכאן קנין כסף הרי הקנין של אברהם שבו הוא זכה בשדה לא היה בכסף אלא בחזקה, וצ"ע.

*

סמכא דעתו אלא בשטר, מועיל קנין כסף לקנות את השדה בקנין גמור. ומעתה לפי זה יש להקשות על עיקר סברתו של ה"אור החיים" שדימה את קנין אברהם בשדה עפרון לדברי הרמב"ם, שדינו כישראל שקונה מגוי שאינו קונה בקנין כסף. לפי זה יש לחלק שכאן הדין שונה שכוון שנעשה בפרסום ממילא סמכא דעתו לקנות בכסף, ומועיל בזה קנין כסף לקנות את השדה בקנין גמור.

אהיה תושב ואטלנה מן הדין

עוד יש לדון מסברא שאברהם היה די לו לקנות את שדה עפרון בקנין כסף לבד, ואינו דומה לדברי הרמב"ם שכותב שישראל שקונה קרקע מגוי אינו קונה אותה בכסף אלא בשטר. דהנה ברמב"ם מבואר שישראל שקונה קרקע מגוי מיד כשנתן לו את הדמים, הקרקע יצאה מרשות הגוי, אבל כדי שתכנס לרשות הישראל לא מועיל קנין הכסף, שאין דעתו סומכת אלא על השטר, וממילא לא קנה עד שיגיע השטר לידו.

והנה כאשר אברהם נישא אל בני חת וביקש מהם לקנות את שדה עפרון, כתוב בפסוק (פסוק ד') שאמר להם "גר ותושב אנכי עמכם, תנו לי אחוזת קבר עמכם ואקברה מתי מלפני". וברש"י מביא מדרש אגדה שאמר להם, "אם תרצו הריני גר, ואם לאו אהיה תושב ואטלנה מן הדין שאמר לי הקב"ה לזרעך אתן את הארץ הזאת". מבואר בזה שאברהם טען להם שבעצם יש לו דין "תושב" בארץ שהקב"ה הבטיח לו את הארץ, וממילא הקרקע שייכת לו ויכול לקחת מעצמו איזה שדה שירצה אפילו בלא רשותם. וא"כ כל מה שמבקש מהם לקנות את השדה הוא רק לפי שיטתם שהם סוברים שהוא רק בגדר "גר", וכדי שלא לריב עמהם, הוא בא לקראתם ומבקש לקנות את השדה. אבל בעיקר הדין אומר להם אברהם שאם הם לא יסכימו למכור לו את השדה, הרי הוא לוקח את השדה בעל כרחם מצד דין "תושב". ולפי זה יוצא שמצד

אברהם בעצמו לא היה צריך לעשות מעשה קנין בשדה כלל וכלל, שהרי הוא כלפי עצמו סובר שיש לו דין "תושב" והארץ כבר שייכת לו, ומה שייך לעשות קנין בקרקע שהיא כבר שלו. וכל הקנין שעשה בשדה הוא רק לפי שיטת בני חת שסברו שהוא בגדר "גר".

ומעתה י"ל שכל דברי הרמב"ם שישראל שקונה קרקע מגוי אין הקרקע נכנסת לרשותו בקנין כסף, ומעתה שנתן את הכסף לגוי, הקרקע יוצאת מרשותו אבל אינה נכנסת לרשות הישראל אלא בשטר, כל זה שייך דווקא במקום שהישראל צריך מעשה קנין כדי להכניס לרשותו את הקרקע, שבה אנו אומרים שהקנין כסף אינו מועיל להכניס את הקרקע לרשותו. אבל אם הישראל אינו צריך לעשות מעשה קנין כדי להכניס את הקרקע לרשותו, וכל מה שהוא צריך זה רק לסלק את בעלות הגוי ממנה, הרי בזה מספיק לעשות קנין כסף בלבד, שמעת שנתן לגוי את הכסף הגוי סילק את רשותו ממנה וכבר היא לא ברשותו.

ומעתה לפי כל זה בקנין אברהם בשדה עפרון, כיון שאברהם מצד עצמו

עוד יש לעיין בעיקר דברי האור החיים, דהנה עיקר דבריו מיוסדים על דברי הרמב"ם שכותב שישראל שקונה קרקע מגוי אינו קונה אלא בשטר, וקנין כסף אינו מועיל להקנות לישראל את הקרקע, ומשעה שנתן את הכסף הקרקע יצאה מרשות הגוי, וישראל לא קנה עד שיגיע השטר לידו. ולפי זה נוקט שגם כאן בשדה עפרון כאשר אברהם קנה מידו את השדה, אינו יכול לקנותה בקנין כסף.

ונראה דיש לדון בזה לחלק בין כל מכירה שישראל קונה מגוי, לבין המכירה הזו של שדה עפרון לאברהם. דהנה ברמב"ם כתוב שהטעם שצריך דווקא שטר ולא מספיק בכסף הוא משום "שאין דעתו סומכת אלא על השטר". והיינו שהסיבה שהישראל אינו יכול לקנות את הקרקע לרשותו בקנין כסף, היא משום שחסר בגמירות דעת שלו בקנין. שהיסוד של כל חלות הקנינים הוא מצד גמירות הדעת, שבשעה שעושים את מעשה הקנין, הקונה והמוכר גומרים את דעתם למכירה הזו, ובזה חל הקנין. ומעתה בכל קנין שישראל קונה מישראל, או גוי קונה מגוי, מיד כשהקונה נותן למוכר את הכסף על הקרקע, שניהם גמרו בדעתם לקיים את המכירה הזו, ובזה חל הקנין בשדה שיוצא מרשות המוכר לרשות הקונה. אבל ישראל שקונה מגוי, כיון שרוב הגויים הם אנשים, ממילא הישראל חושש ואינו גומר בדעתו לקנות את הקרקע הזו עד שיקבל שטר מהמוכר, אבל במה שנתן את הכסף לבד אינו גומר את דעתו, שהוא עדיין חושש שמא המוכר יגנוב ממנו את הכסף והקרקע ויכפור בכל המכירה הזו. ולכן קנין הכסף שהישראל נתן למוכר אינו מועיל כלפי הישראל להקנות לו את הקרקע קנין גמור, עד שיקבל מהמוכר את השטר. וכלפי המוכר כיון שיקבל את הכסף, מיד סמכה דעתו על המכירה, ולכן נחשב הדבר שהקרקע כבר יצאה מרשותו, אבל לרשות הישראל אינה נכנסה עד שיקבל שטר.

בקרב כולם ובמעמד כולם

ומעתה י"ל שכל זה שייך דווקא בסתם מכירה שישראל קונה מגוי, ויש לו חשש שמא הגוי יגנוב אותו ולא יתן לו את הקרקע, ולכן אין דעתו סומכת אלא בשטר. אבל הכא בשדה עפרון הפסוק כותב (פסוק י"ח) שמעשה המכירה התקיים "לעניני בני חת בכל באי שער עירו". ופרש"י, "בכל באי שער עירו, בקרב כולם ובמעמד כולם הקנה לו". מבואר בזה שמעשה המכירה נעשה בפרסום גדול בקרב כולם ובמעמד כולם. וי"ל שבאופן כזה אין חשש שמא עפרון יגנוב אותו ולא יתן לו בסוף את השדה, וממילא לא שייך בזה הסברה שלא סמכה דעתו אלא בשטר, אלא כאן אפילו בכסף יש סמיכות דעת שלמה וגמורה לקיים את המכירה. ולכן במכירה כזו בוודאי שמועיל קנין כסף לקנות קנין גמור, ואברהם אבינו כאשר שקל לעפרון ארבע מאות שקל כסף עובר לסוחר, קנה בזה את השדה בקנין גמור. והרי זה כמו ישראל שקונה מישראל או גוי מגוי, שקונה את הקרקע בקנין כסף, כך כאן שאין את הסברה שלא

שאברהם הוא בגדר בן נח שקונה בקנין כסף, א"כ לפי שיטתם נעשה כאן מעשה מכירה גמור והשדה נכנסה לרשותו ולבעלותו של אברהם אבינו, ושוב אינו צריך לעשות שום מעשה קנין חדש בשדה הזו. וממילא יש להקשות בזה על דבריהם של האור החיים והמשך חכמה. אברהם לא קנה את השדה בכסף, אלא הוצרך לעשות עוד קנין חזקה בשדה כדי לקנותה, ולפי זה יוצא שאברהם לא היה נצרך לו לעשות חזקה נוספת כדי לזכות בקרקע, אלא מיד כשנתן את הכסף על השדה וסילק משם את עפרון ובני חת כבר השדה נכנסה לבעלותו מצד גדר "תושב", ולא הוצרך לעשות לצורך כן שום קנין נוסף.

ולקחת אשה לבני ליצחק

ומרן המשגיח הגה"צ רבי יחזקאל לוונשטיין זצ"ל, ביאר שהכוונה היא לומר שבשידוכים ניכר הדבר בחוש, שכל ענין השידוך הוא אך ורק מה' אשה לאיש, ואי אפשר לתלות את זה בסיבה אחרת כלל וכלל. ובאמת כל עניני העולם הם בהשגחה, אבל כאן ההשגחה היא ניכרת וגלויה. וכמו שלבן ובתואל ענו ואמרו לאליעזר "מה' יצא הדבר", שהכירו שיש כאן השגחה עליונה שמסובכת שרביקה תהא אשתו של יצחק, כך אותו הדבר בכל שידוך ושידוך בכל הדורות, רואים בזה את ההשגחה, וניכר הענין הזה של "מה' יצא הדבר".

והנה בענין ההשגחה הגלויה שרואים בשידוכים מובא בשם רבי נחום מהורדנא שהיה אומר "כמה פעמים הייתי בוחן ובודק בעניני זיווג ופרנסה, והטרחתי שכלי למצוא בס' דרך הטבע לבדו, אבל תמיד מצאתי יד ה' גלויה ובלוטת כל כך, עד כי אין בהם שום דבר מדרכי הטבע, וכל בן דעת יורה כי מה' היתה זאת. וזהו שנאמר קשים מזונותיו של אדם כקריעת ים סוף". (ספר רבי נחום הצדיק עמוד ס"ז).

*

אשר הנחני בדרך אמת

הנה כאשר אליעזר הגיע לבית לבן ובתואל, וסיפר להם את כל ההשתלשלות של השידוך שעמד על העין והתפלל לה' ומיד נענה בתפילתו שרביקה יצאה ועשתה ככל דבריו בתפילתו, הרי לאחר ששאל אותה בת מי את ואמרה בת בתואל, כתוב בפסוק (פסוק מ"ח) שאמר להם שהודה לה'. ולשון הפסוק הוא "ואקוד ואשתחוה לה'".

ואברך את ה' אלקי אדוני אברהם אשר הנחני בדרך אמת לקחת את בת אחי אדוני לבנו."

בביאור לשון הפסוק "אשר הנחני בדרך אמת" שמעתי מהגרי"מ פיינשטיין זצ"ל לבאר בדרך דרש, דהנה דרכם של שדכנים היא שהרבה פעמים כדי לרצות את כל הצדדים שיסכימו לגשת לשידוך, הרי הם משנים קצת מהאמת, ומעט שקר מעורב בדבריהם. ובסוף כשהצדדים כבר עומדים לסגור את השידוך, והשקר מתגלה זה כבר מאוחר מדי כדי להחזיר את הגלגל לאחור, ומתפשרים בדרך כזו או אחרת.

ואליעזר בא לומר להם שבשידוך הזה כדי לקיים את השידוך, לא צריך לשקר במאומה, ומספיק לספר את הדברים כהויותם ולומר את האמת לאמיתתה. וזה כיוון לומר "ברוך ה' אשר הנחני בדרך אמת", שהדרך הזו שהתנהל בכל השידוך הזה היה רק בדרך אמת ללא שום רבב של שקר.

לולי השקר השידוך לא היה מתקיים

מעשה באחד מהשדכנים המפורסמים שהציע לשתי משפחות שידוך, וכאשר הציע את ההצעה למשפחה של הבחור אמרו לו שעתה הם מאוד דחוקים בכסף, ולכן הם מסכימים לגשת לשידוך בתנאי שהצד השני יתן את כל ההוצאות של הדירה. וכאשר הציע את השידוך הזה לצד של הבחורה, הם אמרו בדיוק כדברים הללו אבל להפך, שגם הם דחוקים עתה בכסף, והם מסכימים רק בתנאי שהמשפחה של הבחור תתן את ההוצאות של הדירה.

השדכן השיב בחיוב לכל צד, למשפחה של הבחור אמר שהמשפחה של המיועדת מסכימים לתת את כל ההוצאות הדירה, ולמשפחה של הבחורה אמר שהמשפחה של הבחור מסכימים לתת את כל ההוצאות הדירה.

כמובן ששני הצדדים כששמעו כך, ניגשו לשידוך בשמחה רבה. כאשר עמדו לסיים את השידוך, נפגשו הורי החתן עם הורי הכלה, ועמדו לסכם ביניהם את כל הענינים. פתאום הוכרר לשניהם שהשדכן אמר לכל אחד מהם שהשני הוא שנותן את ההוצאות הדירה. הדבר היה בעיניהם לפלא רב, שהרי דיברו על כך במפורש עם השדכן, וסיכמו

לא היה צריך לעשות מעשה קנין כדי להכניס את השדה לרשותו, שהרי הוא סבר שכבר עתה יש לו בעלות על השדה הזו מדין "תושב" שהקב"ה הבטיח לו את הארץ. וכל מעשה המכירה והקנין שעשה בשדה הם רק כדי לסלק ממנה את בני חת, כדי שהקרקע תצא מרשות עפרון. שלפי שיטתם שהם סוברים שאברהם הוא רק "גר" הרי הוא רוצה לעשות מעשה מכירה כדי לקנות את הקרקע הזו. ולפי שיטתם כדי להפקיע מהם את בעלותם מהשדה הזה מספיק רק לעשות קנין כסף, ולאחר שהופקע בעלותם ממנה שוב ממילא השדה קיימת ברשותו של אברהם מדין "תושב". ובפרט לפי דברי ה"משך חכמה" שהם סברו

לא אוכל עד אם דברתי דברי

"ויושם לפניו לאכול, ויאמר לא אוכל עד אם דברתי דברי וגו'". (פרק כ"ד פסוק ל"ג).

הנה מבואר בפסוק שכאשר אליעזר הגיע כבר הביאו לו את האוכל לאכול, ובכל זאת אליעזר דחה את האוכל והקדים לדבר על השידוך שלשמו בא.

ובטעם הדבר אפשר לומר דהנה כתוב בפסוק (פסוק מ"ב) שאליעזר אמר להם "ואבוא היום אל העין וגו'". ופרש"י, "ואבוא היום, היום יצאתי והיום באתי מכאן שקפצה לו הארץ וכו'". והיינו שהמרחק בין באר שבע ששם ישב אברהם אבינו, לבין ארם נהרים, המקום שבו ישבו לבן ובתואל, היה מרחק גדול, ונצרך כמה ימים כדי להגיע ממקום למקום. ואילו אליעזר ביום שיצא מבאר שבע מיד הגיע לארם נהרים, שקפצה לו הדרך ובאותו יום שיצא הגיע למקום.

וממילא אליעזר התבונן שאם נעשה לו נס גדול כזה שלא כדרך הטבע שקפצה לו הדרך, הרי זה מראה שיש כאן השגחה משמים למהר את קיום השליחות. שהרי מצד הטבע לא היה שום ענין למהר בקיום השליחות, ואם בכל זאת הוצרך לעשות לו את הנס הגדול הזה של קפיצת הדרך, הרי זה מראה שההשגחה העליונה היא שימהר ככל האפשר כדי שתתקיים השליחות וימצא את האשה הראויה ליצחק. ומשום כן אליעזר החליט לא להתמהמה אפילו בדברים קלים, ולכן אפילו שכבר השולחן היה ערוך לפניו לאכול, בכל זאת הוא דחה את האוכל ואמר "לא אוכל עד אם דברתי דברי".

*

מה' יצא הדבר

והנה כאשר אליעזר הציע לפני לבן ובתואל את כל הענין של השידוך ליצחק, וסיפר להם את כל השתלשלות הענינים מתחילתה עד סופה, כתוב בפסוק (פסוק נ') **"ויען לבן ובתואל ויאמרו מה' יצא הדבר, לא נוכל דבר אליך רע או טוב."**

לבן ובתואל אחרי ששמעו מאליעזר את כל ההשתלשלות, הם הבינו מיד שכל המעשה הזה אינו כדרך הטבע, אלא יש כאן השגחה פרטית שרביקה תהא אשה ליצחק, ועל זה אמרו "מה' יצא הדבר", שרק ההשגחה העליונה היא שזימנה שיצא הדבר הזה שיקח את רביקה לאשה ליצחק.

מרן החזון איש זצ"ל אמר, שבשידוכים רואים השגחה פרטית, איך שהקב"ה מסבב הסיבות בכל שידוך ושידוך שיצא לפועל. והיה מוסיף ואומר, שאפילו בדורנו שהנהגת הקב"ה בעולם היא בהסתרה, בכל זאת בעניני שידוכים רואים בחוש את יד ההשגחה.

מה' אשה לאיש

והנה בגמרא במועד קטן (דף י"ח ב') איתא, "אמר רב משום רבי ראובן בן אצטרובלי, מן התורה ומן הנביאים ומן הכתובים, מה' אשה לאיש. מן התורה, דכתיב ויען לבן ובתואל ויאמרו מה' יצא הדבר. מן הנביאים וכו'". ולכאורה קשה, הרי כל הנהגת העולם היא בהשגחה פרטית, ואין דבר בעולם שנעשה לבד, אלא הקב"ה הוא עושה ויעשה את כל המעשים כולם, וכל אדם מקבל בהשגחה פרטית כפי הראוי לו. וא"כ מה הפשט בגמרא הזו שהגמרא מוכיחה מהתורה, מהנביאים ומהכתובים שמה' אשה לאיש, מה מיוחד בענין הזה של שידוכים יותר מכל הנהגת העולם כולו, הרי כמו שכל עניני העולם הם בהשגחה פרטית, כך שידוכים זה בהשגחה, ומה הדגש המיוחד שהגמרא מדגישה בזה שדווקא בזה נאמר "מה' אשה לאיש".

ובשפת תמים, כתב בהמשך דבריו, "וזהו כונת הכתוב, מי האיש החפץ חיים, פירוש בעולם הבא, ואוהב ימים לראות טוב גם בעולם הזה, נצור לשונך מרע ושפתך מדבר מרמה. דאם ינהל עסקיו בדרך מרמה, אף שיצליח בתחלה, לבסוף ילך ממונו לטמיון, וכאשר מבואר למעלה במדרש, דהפחתא מוכנת ומזומנת ליקח את ריוח השקר, ולא יראה ימיו בטוב. אבל כאשר יהיה זהיר ממרמה, יראה ימי אחריתו בזקנה ושיבה טובה. וגם לעולם הבא מה רב טוב הצפון לו, כמו שכתוב הולך בדרך תמים הוא ישרתני".

*

ויקח את רבקה ותהי לו לאשה

הנה בסוף כל הדברים כאשר רבקה הגיעה ליצחק, כתוב בפסוק (פסוק ס"ו) **"ויבאה יצחק האהלה שרה אמו ויקח את רבקה ותהי לו לאשה ויאבהב וגו'".**

ובתרגום מפרש את הפסוק, "ואעלה יצחק למשכנא וחזא והא תקני עובדהא כעובדי שרה אמה, ונסיב ית רבקה והות ליה לאתו וריחמה". ומפרש שמה שנאמר בפסוק שיצחק הביא את רבקה "האהלה שרה אמו" הכוונה היא שהכניס אותה כדי לבדוקה אם מעשיה מתוקנים, כמעשי שרה אמו. ורק לאחר שראה שאכן מעשיה מתוקנים נאמר בפסוק **"ויקח את רבקה ותהי לו לאשה ויאבהב"**. והוא לימוד שהדבר הראשון שצריך לברר ולבדוק בשידוכים הוא אם מעשיה מתוקנים, שכדי להגיע ל"ותהי לו לאשה ויאבהב", אי אפשר אם חסר היסוד העיקרי שמעשיה מתוקנים. היסוד הראשון והשורשי הוא "מעשיה מתוקנים", אם המעשים מתוקנים זהו שידוך הגון וראוי, שבו יכול להגיע לידי "ותהי לו לאשה", ובשידוך כזה יכולה להתקיים ההלכה של "ואבהב כגופו" כראוי. אבל כשמהפכים ומבלבלים את הסדר, אי אפשר להצליח.

איתו באופן הכי ברור שאינם נותנים את הוצאות הדירה. מיד ניסו להשיג את השדכן, אבל בדיוק בעת ההיא השדכן נעלם... הוא לא היה בבית, לא ענה לטלפונים, עקבותיו נעלמו בלא להשאיר שום רמז. כשראו שאין עם מי לדבר, הבינו שצריכים להגיע להסכם ביניהם, שהשידוך רובו ככולו כבר סגור לגמרי, ואי אפשר עכשיו לבטלו, והגיעו לפשרה שכל אחד ישתתף בחצי מן ההוצאות, וכך יצא השידוך לפועל. לאחר שהסתיים השידוך, בא השדכן... וכששאלוהו איך הוא העז לשקר לשני הצדדים, הוא ענה להם בפליאה "לולי השקר הזה השידוך לא היה יוצא לפועל, בזכות זה השידוך קיים!". אין צורך לומר שבסופו של דבר השדכן לא ויתר עד שקיבל את כל שכרו טבין ותקילין...

זהירות משקר

דרך אגב, יש להעיר ולעורר זהירות מדבר שקר, שכל דבר שאדם מרוויח בשקר אין לו קיום ובסוף הוא מפסיד את זה. ובספר "שפת תמים" לבעל ה"חפץ חיים" (פרק ב') מביא את המדרש שוחר טוב (תהילים פרק ז'), וכתב "איתא במדרש שוחר טוב, בדרך משל ומליצה, שנים שנים באו אל נח, אתא שיקרא בעי למיעל לתיבותא, אמר ליה נח לית את יכיל אלא אם כן נסכת לך זוג. פגע ביה פחתא (הוא הפחת וההיזק) אמר ליה מנן את אתי, אמר ליה מנן נח דאזילת למיעל לתיבותא ולא שביק לי, אלא אמר לי אי אית לך בר זוג את יכיל למיעל, ואי את בעי, תהווי זוגי. אמר ליה, ומה את יהיב לי. אמר ליה, אנא מתקן עמך, דכל מה דאנא מסגל (פירוש, מכין) את נסבת. אתקון ביניהון, (פירוש, הסכימו ביניהם) דכל מה דשיקרא מכניס, תהא פחתא נסבא, ועלין תרווייהו לתיבותא. כיון דנפיק, הוי שיקרא אזיל ומכניס, ופחתא נסבא דקדמי קדמי. אתא שיקרא אמר ליה היכן אנון כל דמסגלתא, אמרה לו וכי למגן אתקנית עמי דכל מה דאת מכניס אנא נסבא, לא הוי ליה פתחון פה. לכך נאמר, הרה עמל יילד שקר, עד כאן לשון המדרש".

מה יצא הדבר – אי אפשר לנצח את הקב"ה

כזה אשר כל הצעה עוד לפני שתוצע להם יורדת מיד ממאמר פיו של השכן החשוב.

החזון איש שמע והאזין לדאגת האב, וכשסיים את דבריו, תפס את ידי האב, ובשלושה וברצוע גמור התחיל לומר לו בחביבות, "תשמע, כאשר יגיע השידוך האמיתי שמיועד לכתבם, תראו שהשכן הזה לא יעשה לכם שום נזק. כל מה שהוא הצליח עד עתה להזיק, זה משום שכך הקב"ה גלגל אצלכם שהשידוך שלה עדיין לא הגיע. אבל כאשר הקב"ה יזמין את השידוך שמיועד לכם, הוא לא יוכל להזיק לכם, כי אי אפשר לנצח את הקב"ה".

דברי החזון איש שנאמרו בביטחון ובשלמות נפש, נכנסו בלב האב, ויצא מהבית כאמונה שלמה כי אכן הישועה בוא תבוא "ואי אפשר לנצח את הקב"ה".

ואכן מדברי החזון איש לא נפל דבר, ולא עברו אלא כמשלוש חודשים, והציעו להם בחור מירושלים והשידוך התקדם במהירות רבה לשביעות רצון כל הצדדים, והגיע היום שבו החליטו הצדדים לשבור צלחת... ולסגור את השידוך בשמחת לב.

הורי הבחור הגיעו עם בנם המיועד להיות חתן לבני ברק, לעבר בית הורי הבחורה המיועדת להיות כלה. כשהגיעו לבנין קרה לפתע דבר מעניין, בדיוק באותו רגע יצא מהבנין לא פחות ולא יותר מאשר השכן המפורסם שבנאמר פיו היה מוריד להם את כל הצעות השידוכים. הוא פוגש את אביו של הבחור שהיה ידירו משכבר הימים, ניגש אליו בחיבה, לווחץ את ידיו באמירת "שלו עליכם" ומתחיל לשאול "מה נשמע וכו' וכו'", כידיד מובהק.

אביו של הבחור שואל את השכן, "תגיד לי מה את עושה כאן?". והוא משיב לו, "אני גר כאן בבנין הזה". "ומה אתה מחפש בבנין שלי?", שואל השכן, והאב משיב "אנחנו באנו לכאן כדי לגמור שידוך לבן שלי".

– "עם מי?" הוא שואל. אבי הבחור משיב "עם פלוני, השכן שלך". ועוד לפני שהשכן פותח את פיו, המשיך האב ואמר לו "אתה לא יודע איזה שכן מיוחד יש לך בבנין, ואיזה בת מיוחדת יש לו", ופתח בדברי שבח מרובים על המשפחה ועל בתם המיועדת עתה להיות כלתם.

השכן שואל "היכן אתם אווזים עתה". השיב לו האב, "עכשיו באנו לכאן כדי לשתות לחיים". השכן הבין שכבר מאוחר מדי כדי לקלקל, לחץ את ידו בברכת "מזל טוב" והמשיך לדרכו. דברי החזון איש התקיימו במלואם, "אי אפשר לנצח את הקב"ה". כשמגיע רגע האמת אף אחד, יהיה מי שיהיה, אינו יכול לעמוד כנגד הקב"ה, ודבר אלוהינו יקום לעולם!!!

בשעה שאליעזר הציע ללכן ולבתואל את השידוך לרבקה, וסיפר להם את כל השתלשלות הענינים, הם ענו ואמרו "מה יצא הדבר לא נוכל דבר אליך רע או טוב". שראו כזה את יד ההשגחה העליונה המסוכבת את כל הסיבות, בכדי שהשידוך של יצחק ורבקה יצא לפועל. בשידוכים רואים בחוש את השגחת ה', ואפילו בזמן שהנהגת ה' בעולם היא בהסתתר, בכל זאת בשידוכים רואים השגחת ה' גלויה. באופן שאי אפשר להבין את כל המהלך, אלא באופן אחד שהוא "מה יצא הדבר". (ועיין בדברי תורה שנתבאר ענין זה בארוכה).

סיפר הגר"צ פלמן זצ"ל, מעשה ממנו החזון איש זצ"ל כפי ששמע זאת מבעל המעשה בעצמו. היתה משפחה בבני ברק, שהיתה להם בת מוכשרת מהטובות שבכיתתה, וכאשר הגיעה לגיל שידוכים, כל ההצעות שהציעו להם היו נתקעות באמצע. לאחר שהציעו את ההצעה הזו להורי הבחור, כעבור יום או יומיים הם היו עונים מיד תשובה שלילית. לא היתה להם אפילו הצעה אחת שהתקדמה מעבר לזה, תמיד מיד בתחילת הדרך, לאחר בירור קצר מצד הורי הבחור, הענין היה יורד.

ההורים לא הבינו מה קורה כאן, הרי שמה של בתם הולך לפניה כאחת מהטובות, ומדוע אף אחד אינו חפץ בהם?

ביררו את הענין, והוברר להם שבבנין שבו הם מתגוררים, אחד מהשכנים הוא דמות ציבורית ידועה ומפורסמת, וישנו סכסוך ישן בין השכן הזה לאבי הבת. וכיון שהשכן הזה הוא איש ציבור שכולם מכירים אותו, ממילא כל הצעת שידוך שמציעים להם, כאשר הורי הבחור שומעים שבבנין הזה גר אותו אדם מפורסם, הרי הם מיד נגשים אליו לברר אצלו על אודות שכנם. והוא כיון שאין לו יחסים תקינים עם משפחת הבחורה – ולהפך, הרי האינפורמציה שהוא נותן על המשפחה היא שלילית, וכששומעים כאלו דברים מפי אדם כזה ידוע, מתקבלים דבריו בלב השומעים ללא עוררין, ומיד כולם מורידים את השידוך הזה מהפרק, ולא מעונינים לשמוע ולברר יותר על המשפחה ועל הבת המדוברת. בתחילה ההורים חשבו שהענין יעבור, והישועה בוא תבוא, אבל התחילו לעבור ימים וחודשים, עד שהגיע המצב שהבחורה כבר יושבת בבית הוריה כמה שנים, ואין שום הצעה, ובעוד שכמעט כל חברותיה כבר נשואות זמן רב, הרי היא עדיין יושבת ומחכה...

כשעברו השנים והדאגה שמה תשב עד שילבין ראשה, התחילה להציק להם מאוד, החליט האב לגשת אל מרן החזון איש זצ"ל אשר שערי תבונה פחותים לפניו, ולהשיח בפניו את דאגתם הנצורה בבייתם, מה לעשות במצב

יחי ראובן

מתוך הספר "יחי ראובן" מאוצרותיו של הגאון הצדיק רבי ראובן קרלנשטיין זצ"ל

לא מספיק לבזות את הצד השלילי

וַיֵּבֶא אֲבִירָהּם לְסֹפֶד לְשָׁרָה וְלִבְנֵיהָ (כג, ב)

אומרים חז"ל (בראשית רבה נח, ה): "מהיכן בא, רבי לוי אמר: מקבורתו של תרח בא. אמר לו רבי יוסי: והלא קבורתו של תרח קדמה לקבורתה של שרה שתי שנים, אלא מהיכן בא, מהר המוריה, ומתה שרה מאותו צער, לפיכך נסמכה עקדה ל'ויהיו חיי שרה'". בהספד שנשא **מרן הרב שך זצ"ל** בהלווית המשגיח דשיבת סלבודקה, פירש בדרך דחש את ה"מהיכן בא" ואמר כך: אברהם היה מגייר את האנשים, ושרה את הנשים. "מהיכן בא?" - כיצד היתה שרה מקרבת את הנשים אל הבורא יתברך? איך היתה משפיעה עליהן?

אומר רבי לוי: "מקבורתו של תרח בא". היתה קוברת את העבודה זרה. היתה מגנה, משפילה ומזלזלת בעבודה זרה, להמאיסה על עובדיה. כך היתה מקרבת את הנשים לעבודת ה'. אבל לא מספיק להראות רק כמה לא טוב הרע, כמה שפל הצד השלילי. צריכים גם כן את הצד השני, החיובי. על כן אומר רבי יוסי: "מהר המוריה בא". מלבד מה שביחיתה את העבודה זרה, היא חינכה את בנה באופן שיוכל להיעקד על קידוש ה' בהר המוריה, בן שיסכים מרצונו לעלות על המזבח ולהישחט על קידוש שמו יתברך, זה הצד השני - כמה טוב הוא הטוב, כמה טובה היא עבודת ה'.

מצוות יש לקיים מתוך צער

וַיִּרְץ הָעֶבֶד לִקְרֹאתָהּ וַיֹּאמֶר הַגִּמְיָאִינִי נָא (כד, יז)

"וירץ העבד לקראתה - לפי שראה שעלו המים לקראתה" (רש"י). כזו צדקת, רק מתקרבת למים והם עולים לקראתה. נשאלת השאלה, מדוע אחר כך, כאשר ביקש: "הגמייאני נא מעט מים", כתוב בתורה: **"ותשאב לכל גמליו"**. מדוע נאלצה לשאוב והמים לא עלו לקראתה?!

כתוב על כך ב"תורת לוי" ובספרים נוספים, כי בפעם הראשונה, כאשר הלכה לבאר בשבילה, התרחש נס. אבל אחר כך עסקה בחסד, במצווה, ושכרה של המצווה ניתן לפי הצער וההשקעה בקיומה - "לפום צערא אגרא" (אבות ה, כג). לכן הניחו לה משמים להתאמץ ולא עלו המים לקראתה, כי חבל שתפסיד את שכרה. הרב בעל ה"בן איש חי" זצ"ל מביא על כך משל ערב במיוחד, פלאי פלאים:

מלך גדול החליט לשפץ ולשכלל את ארמונו. הביא ארבעה ציירים וביקש מכל אחד מהם שיקשט קיר אחד מארבעת קירות הארמון. שיצירו על הקירות דברי נוי מיוחדים, ציפורים וברווזים... הקציבו לכל צייר חודשיים של עבודה להשלים קיר. שלושה מהם התחילו לעבוד, ואלו הרביעי ישב בחיבוק ידיים. עבר חודש וחבריו תמהים: "נ, מה אתך איך תספיק בחודש אחד?"

"אל תדאגו", השיב בנימה רגועה, "אני אעשה עבודה יפה, יותר מכם..."

נותר שבוע אחד, והם פנו אליו שוב: "השתגענת? המלך הרי יאסור אותך בבית הסהר! מדוע אינך מתחיל לעבוד? התחייבת לעבוד, ומה כבר תספיק בשבוע אחד, אנחנו עובדים' כל יום עשר שעות!" "אתם דואגים לי?" השיב הלה, "אל תדאגו, בסופו של דבר תיווכחו שהקיר שלי יהיה יפה משל שלושתכם יחד. ואעשה זאת ביום אחד בלבד..."

מה, הוא מכשף? איך הוא יספיק ביום אחד?! - לגלגו. ביום האחרון בבקר חאים שהוא נכנס עם שני פועלים, ובידם מראה גדולה. קודחים בקיר ומחברים אותה על כל הקיר. מה נהיה? כל הקירות יחד השתקפו בקיר שלו. המראה היה מרהיב ביפו!

געוואלדיגע מעשה... כזה רעיון! הם עובדים חודשיים והוא סיים את הכול ביום אחד, על חשבונם...

המלך בא, התפעל משלושת הקירות וגם מהקיר של החברה'מן, כי באמת הכול ביחד העניק א געוואלדיגע רושם. המלך יצא מגדרו מהתפעלות. והודיע כי עכשיו צריך לשלם.

אמר המלך: "אל תדאגו, אני אשלם כמו מלך, לא בצ'קים דחויים ולא סתם ככה כמו כל המשלמים - תבואו בעוד כשעה, ולכל אחד יהיה כאן במקום העבודה ליד קיר עבודתו - שק עם מטבעות זהב שאפשר לחיות בהם לאורך ימים ושנים.

הם שבו בשעה היעודה, והנה לשלושתם, תלוי על הקיר ליד התמונה שק מלא מטבעות זהב.

נכנס הצייר שלנו, החברה'מן, ושאל את המלך: "היכן השק שלי?" "לכל אחד תליתי שק אחד, תסתכל טוב ותראה שלך יש יותר מכולם - שלושה שקים..."

"אדוני המלך, אבל זו רק מראה!..."

"כן, אבל גם העבודה שלך היא במראה..."

אם עובדים כמו מראה, גם השכר יהיה מראה בלבד.

"לפום צערא אגרא". על מצוות, על חסד, כדאי לעבוד, להשקיע! לכן דאגו לרבקה שתשאב לכל גמליו של אליעזר, ולא שהמים יעלו לקראתה ותקיים את מצות החסד בקלות.

ודברי פי חכם חן!

אליעזר לא אכל עד שסיים על השידוך

וַיֹּאמֶר לֹא אֲכַל עַד אֲם דְּבָרְתִי דְּכָרִי (כה, לג)

מדוע אליעזר לא אוכל? הרי זה עתה הגיע מדרך ארכה, ואף שהיתה לו קפיצת הדרך והגיע תוך יום, אך ביום אחד גם צריך לאכול!

רבי שאול נתנזון זצ"ל בספרו **"דברי שלום"** תרץ: חז"ל (סנהדרין ב ע"ב) אמרו: "למה תלמיד חכם דומה לפני עם הארץ? בתחילה דומה לקיתון של זהב, סיפר הימנו - דומה לקיתון של כסף, נהנה ממנו - דומה לקיתון של חרס, כיון שנשבר - שוב אין לו תקנה". בתחילה התלמיד חכם נדמה בעיני העם הארץ ככלי זהב, יקר ומרשים. כשמדבר אתו - יורד דרגה ונחשב בעיניו ככלי כסף בלבד. כשנהנה ממנו, כלומה כשאוכל אתו - שוב אינו נחשב בעיניו אלא ככלי חרס. הוא הרי גם אוכל...

מספרים על יהודי שהגיע עם בנו הקטן לאדמו"ר שלו. שבוע שלם נסעו, ובמשך כל הנסיעה סיפר לילד סיפורי מופת על רבו הגדול והצדיק.

אחרי שבוע מגיעים לרבי' לטיש של ליל שבת. אחרי הקידוש מרים האב את הילד גבוה, שיוכל לראות את הרבי' והנה מבחין הילד שהרבי' מברך 'המוציא' ואוכל... צעק הילד: "אבא, הרבי' אוכל!..." הוא חשב שרבי' הוא מלאך, שאינו אוכל... ואם הוא כן אוכל - מה ההבדל ביני לבינו?!

כך עם הארץ מבית על תלמיד חכם: מה נפקא מינה בינינו, הלא שנינו אוכלים!

והנה - אומר רבי **איזיק שר** זצ"ל - כשאנו לומדים את דברי חז"ל הללו, כיצד עם הארץ מבית על התלמיד חכם - בפשטות מבינים שכוונת חז"ל לומר לתלמיד חכם: שמור מרחק, אל תתקרב לעם הארץ! אם תדבר אתו, וכל שכן אם תאכל אתו - מדרגתך תרד, בסוף תהיה זול בעיניו!

חלילה וחס, זו טעות! לא זו כוונת הגמרא אלא בדיוק ההפך - אם רוצה אדם לדעת על עצמו מה מדרגתו, המבחן הוא: כיצד הוא מסתכל על תלמיד חכם. אם כשמתקרב אליו נהיה התלמיד חכם יותר זול בעיניו - סימן שהנו עם הארץ, אבל אם ככל שמתקרב אליו הוא נהיה יותר חשוב - סימן שתלמיד חכם הוא.

ולמה?

סברה פשוטה: עם הארץ הרי לא מבין. הוא יודע שתלמיד חכם זו דרגה גבוהה שאינה שייכת אליו. אבל כשהוא מדבר אתו ואוכל אתו - נדמה לו שהנה, שנינו שווים, הוא אוכל וגם אני אוכל! אבל תלמיד חכם רואה את החכמה ואת ההנהגה המחשבת, הטמונות בכל מעשה של התלמיד חכם, וככל שהוא מתקרב - הוא יותר מתפעל מהעדינות ומאצילות הנפש המתגלות אצלו, וערכו עולה בעיניו.

מעשה, אומר רבי שאול נתניזון זצ"ל, תובן היטב הנהגתו של אליעזר עבד אברהם: אליעזר היה ראש ישיבה גדול, דולה ומשקה מתורת רבו, אברהם אבינו. אם יאכל אתם יחד, הוא יהיה

בעיניהם ככלי חרס ולא ירצו לשמע ממנו את הצעת השידוך של בן אדונו. לכן החליט שקודם ידבר, כשעדיין תהיה לו חשיבות בעיניהם, וכשאדם חשוב מציע שידוך - מן הסתם זו הצעה טובה, ויש סיכוי סביר שישמעו לו ויקבלו את דבריו.

תירץ נוסף הוא תירצו הנפלא של **האלישי הקדוש** ונצטט את לשונו: "כי המלאך היה בא עמו, ומה גם למאמר רבותינו ז"ל (בראשית רבה נט, יט) כי שני מלאכים הלכו אתו, אחד ללוותו, ואחד להוציא את רבקה, ועל כן לא ייבצר ממנו ידיעת מעשה מלאכו אשר אתו, על דרך מאמרם ז"ל (בראשית רבה מה, י) בהגה שהכירה במלאך ה' בדרך כי היתה למודה לראות בבית אברהם, וגם אליעזה שהיה זקן ביתו, חכם גדול וחסידי, ידע בלי ספק את מעשה המלאך בהפכו את הקערות.

על כן אמר בלבו: הנה עתה יאכל בתואל וימות ואין אדבר על נישואי בתו, והלא יענו לי לאמר: כלך מדברותיך מנישואין ושמחה, כי עת רעה היא, כי מת אבי הכלה, וכל ביתו בתאניה ואניה, עד יארכו הימים, באופן שלא יהיה מצליח דרכו.

על כן התחכם יותר, וטרם אכול ושתו, בעוד בתואל חי, דיבר דבריו, כדי שיודה בתואל גם הוא בזיווג, לבד יהיה פתחון פה ללבן אחרי מות אביו למאן, ואדרבה, יהיו כמצווים לקיים דברי המת. וזהו אמרו אחרי ידעו מה שהושם לפניו לאכול: 'לא אכל עד אם דברתי דברי', פן באכלם ימות בתואל, ותקלקל כוונתו כמדובר."

אליעזר היה אדם גדול, אחד מתשעה אנשים שנכנס בחייו לגן עדן. כשיצא לדרך לחרון, הלכו עמו שני מלאכים ללוותו, ואדם כזה גדול בוודאי ידע מה מעשיהם של המלאכים. ממילא, כשראה שהמלאך מחליף את הצלחות, הבין שהדבר לא פשוט, תכף תהיה

כאן יציאת נשמה והלוויה, בלאגן, אמבולנסים... וכשינסה לבקש את רבקה יאמרו לו: "מטורף שכמוך, זה הזמן לדבר על חתונה? כלום אינך רואה מה הולך פה? וחץ מזה, אם האבא מת - לא ברור מי הבעלים להחליט האם לתת את רבקה לאליעזר עבור יצחק אדונו.

התחכם אפוא אליעזר, ועוד בטרם נישאו לסעודה אמר: בואו נגמור את השידוך! ואכן, "וַיַּעַן לָבָן וַיִּתְּנָהּ וַיֹּאמְרוּ מֶה יֵצֵא הַדָּבָר... הֲנָה רַבָּקָה לַפִּנְיָה קָח וְלָךְ", היתה הסכמה לשידוך גם מצד האבא. העניין סוכם, אליעזר קידש אותה - כשליח קידושין, כעת בתואל כבר יכול למות, אפשר לגשת לסעודה... כי גם אם ימות - אדרבה, אליעזר יטען כי מצווה לקיים דברי המת ולהוציא את השידוך אל הפועל...

מנשי ראובן

דמעות שוא וקולות שוא

בערב ימיו לפני יום הכפורים, הפצירו בו כמה ממקורביו לשאת דברים לאחר 'כל נדרי' בבית הכנסת בו מתפלל נגיד פלוני, שנרב סכום עצום להוצאות רפואתו בשנה שחלפה.

שלא כהרגלו, לא נעתר רבי ראובן לבקשתם. הוא חמק בתואנות ובאמתלות שונות, ולא פירט את נימוקיו וטעמיו.

בני הבית התבקשו לבוא לעזרה וגם הם דיברו על לבו ורמזו לו כי יש בכך משום הכרת הטוב, "שאבא כל כך מקפיד על מידת הכרת הטוב, וכדאי לטרוח בדבר". אלא שרבי ראובן ה'רך כקנה' הקשה עצמו כארז ועמד איתן בסירובו. רק במוצאי יום הכיפורים, לאחר שהפצירו בו רבות, באות לחשוף את טעמו: "וכי אני אדבר עם פניות של רוח ממון?!"

"ומה עם הכרת הטוב?" הקשו הנוכחים.

"הכרת הטוב? בוודאי! אכן מוכן אני לנסוע למענו

במשך יום שלם, אפילו עד דימונה, כדי להכיר לו טובה אעשה כל מה שיהיה לו לתועלת כפי יכולתי. אולם לומר דברי מוסר בפני הצבור עם 'פניות'?! זאת לא אעשה!"

- כי כל מטרתו היתה רק להרבות כבוד שמים.

בפיו היה שגור המעשה הבא: כאשר הגה"צ ר' איזיק שר זצוק"ל נפטר לבית עולמו, התבקש המשגיח הגה"צ רבי יחזקאל לוינשטיין זצוק"ל, שהיה ידוע כספדן בלבת אש, לספוד אחר מיטתו. בתחילה לא אבה רבי יחזקאל להספידו, רק לאחר שהפצירו בו רבות, נעתר ואמר דברי הספד באפן קר ומאופק.

לאחר הדברים, כאשר שאלוהו תלמידיו מפני מה לא הספיד כדרכו בהתעוררות ובכיה, השיב המשגיח כי לפני זמן מה נפטר חתנו, ולבו עדין הומה מצער ומכאב על הסתלקותו בטרם עת.

"חששתי שתוך כדי ההספד, אגיר דמעות על חתני שנפטר בדמי ימיו, בשעה שהציבור יסבור כי בוכה אני על רבי איזיק. להונות את הציבור איני יכול - פאלשע טרערן האט דער אויבערשטער פיינט!" - דמעות מזיזות הקב"ה שונא!

רבי ראובן נהג לצטט את דברי האדמו"ר הזקן מקוצק על מאמר חז"ל: "שערי דמעות לא ננעלו". "אם אף פעם לא ננעלים, לשם מה צריכים שערים?" הקשה הקוצק והשיב מיניה וביה: "הרי לנו שכאשר עולות לשמים דמעות שוא שאינן אמתיות, אז נסגרים בפניהן השערים!"

הוא זצ"ל מאן לדרוש דרשות שוא, ואפילו לגן בדרשה ניגון שוא. כיוון את לבו לכך שקולו לא יהא מזויף, וממילא דלתות ההתעוררות של השומעים תישארנה פתוחות.

והדברים הטהורים נכנסו ללב השומעים.

מרבין מרן בעל "אילת השחר" שליט"א

לעילוי נשמת הבחור היקר חיים בן ציון ז"ל בן יבלחטיא הרה"ג ר' אברהם צבי טוב שליט"א

ודברך אלוקים אמת

דבר נורא העיר רבין בימים אלו, כשעלה על שולחנו הטהור דברי רופאים בענין מסויים, התבטא בכאב ואמר, ראו כל מילה שהרופא אומר מאמינים ומקיימים בדקדוק רב, על אף שהרופא לא תמיד יודע בדיוק... ודבר אלוקינו שכולו אמת מדוקדק, ושמענו באוזנינו בהר סיני לא תגנוב לא תרצח וכו', האם גם בזה אנחנו מדייקים ונזהרים כל כך...

מחילה בקמן

ב"מ דף כ"ב ע"ב בתוד"ה דלאו בני מחילה ניהו, כת' דלרבא דיאוש שלא מדעת הוי יאוש, כיון דלכי גדלי מיאשי השתא נמי מקרי יאוש. ולכאור' הוא תימא מה יועיל שימחלו לשיגדלו, הא השתא לאו בני מחילה ניהו. ואמר רבין דכונת תוס' שבאמת תחול המחילה רק כשיגדלו, ויועיל למפרע. והעירו דהא כת' תוס' ד"השתא" מקרי יאוש, נזדעק רבין ואמר הרי דייקו תוס' וכת' דהשתא "מקרי" יאוש, הרי דאי"ז יאוש ממש עכשיו. ועי' עוד באילת השחר.

בדיני אונאה

כאשר עוסקים בדף היומי בסוגיות אונאה, שאלו מה המקור לשיעור "שתות", הרי לא מצינו פסוק על זה. ואמר רבין שהיא "הערכת חכמים", שכך דעת בני אדם. ונשאל רבין לגבי מכירת וקניית דולרים, שאין המחיר שוה, מה נקרא מחיר הדולר לענין אונאה, מחיר קניה או מחיר מכירה. ואמר שהם שני מחירים נפרדים, מחיר קניה ומחיר מכירה, ובכל אחד משערים שתות לפי ענינו.

מעשה ידיהם של צדיקים

לאור היארצייט של הגאון האדיר רבי אברהם גנחובסקי זצוק"ל שחל בחודש האחרון, הובא לפני רבין ספק א' מיני אלפים מדפי ה"פנינים משולחן גבוה" במי שהתפלל בשבת בסידור שהיה מוקצה מפני שהי' בסיס לדבר האסור, אם יצא ידי תפילה, או דילמא הוי מצוה הבאה בעבירה. ולא הבין רבין מה הספק, דמה ענין התפילה לסידור, וכי אם התפלל בלי סידור לא יצא ידי חובתו, א"כ האין יגרע מה שהסתכל בסידור מוקצה.

ומקום כאן להכיר גודל פעולתו בענין כשרות והידור המקואות, מה שדיבר רבין בהלוייתו ובימי השבעה, שזכה לעשות מהפיכה גדולה בדבר, ובימים אלו כשהיו אצל רבין מהנהלת "המרכז הארצי למען טהרת המשפחה", הרחיב רבין על גודל החיוב לפקח על כשרות המקואות. ואמר "הרי מקוה שאינו כשר אינו מקוה".

אח"כ אמר דבר נורא, הרי היצר הרע מחפש עצות ותחבולות להכשיל, ממילא אם יהי' במקום א' שתי מקואות, אחד כשר ואחד שאינו כשר, יראה היצר הרע לשלוח את כולם דוקא למקוה שאינו כשר... וממילא האחריות גדולה מאד.

ואשריהם שזכו וזוכין להגדיל הטהרה בישראל, ומיום ליום בונים ומשפצים ומכשירים הרבה מקואות, להיותם מהודרים בתכלית, ויהי נועם ה' עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו וגו'.

שכרו אין קץ...

סיפר ת"ח חשוב מארה"ב הרה"ג ר' משה ויסמן שליט"א שהכיר יהודי יקר בשם הרב שרייבר שהי' תורם לכל מקוה חדש שנבנה סך נכבד, ופעם אחת היה אצל מרן החזו"א זצוק"ל וחקר ודרש אצלו מרן זצ"ל לכמה מקואות תרם, ולאחר ששמע כמה תרם, התבטא מרן זצ"ל ואמר - שכר מצוה כתוב, אבל השכר שלך עדיין לא כתוב בשמים! סתם ולא פירש.

והרה"ג הנ"ל רצה לפרש דברי מרן זצ"ל דמצוה רגילה שאדם עושה כגון הנחת תפילין וכדו', כשסיים המצוה נקבע שכרו, דאין לזה המשך, אבל כשעוסק בבבניית מקואות הרי זה דבר שאין לו קץ, דכל פעם שמשתמשים במקוה, זוכה עוד שכר ועוד, ונהנה רבין מפירושו.

אלא שהוסיף ע"ז רבינו ואמר ישנם ג"כ מצות שאפשר להשיג על ידם שכר בלי גבול, כמו מצות תלמוד תורה, שכל תיבה ותיבה שלומד היא מצוה.

~ ~ ~

שלא עשני גוי...

בנוגע לדיעת הש"ס, סיפר רבינו לאחרונה בהתפעלות על הגאון רבי שמחה זליג ריגר זצ"ל שכל מקום ששאלוהו היה יודע לענות, בכל הש"ס! כמו כן אמר רבינו שפעם המלמד היה צועק על מי שלא יודע ש"ס או לכל הפחות נשים נזיקין, ביסט אגוי... אתה גוי. וא"כ מי שיכוין בברכת שלא עשני גוי, על זה, האם יצא ידי חובתו? ודרך אגב לאחר הבחירות לנשיאות ארה"ב בשבועות האחרונים, עלה אצל רבינו מה שמספרים על א' מגדולי בעלי המוסר, שהי' מחכה לשמוע בבוקר מי נבחר לנשיאות, כדי לכוין בשלא עשני גוי, אפילו על הגוי הנבחר. והעיר רבינו שאינו מבין מאי נפק"מ בכוונת הברכה מי נבחר, הרי שניהם גויים...

~ ~ ~

ההולך ללמוד נעשה גדול

באחד הימים לאחר תפילת שחרית, ניגש בן ישיבה יקר וביקש ברכה להיות תלמיד חכם, ובירכו רבינו, לאחמ"כ אמר רבינו, הרי תוס' אומרים בכתובות דף ס"ג ע"א [ד"ה אדעתא] דהדרך הוא בהולך ללמוד שנעשה אדם גדול. הוסיף רבינו ואמר ואם רואים א' שהי' בישיבה ולא נעשה אדם גדול, כנראה שלא למד...

~ ~ ~

להעריך ברכת קמן

בשבת קודש ניגש א' מניני רבינו [ניק וחכים יוסף שטיינמן נ"י], ובירכו רבינו שיהי' בריא וחזק, והשיב הילד "וכן למר". נהנה רבינו ואמר - זוהי ברכה של תינוק שלא טעם טעם חטא.

~ ~ ~

לא תגנוב!

ידוע שכמה פעמים אמר רבינו למבקשים קבלה לחיזוק, "לא לגנוב". ובערב יום כיפור כשבאו לשיעור תלמידים יקרים משיבת רבינו "תורה בתפארתה", אמר להם רבינו בסוף השיעור דבר זה בתור חיזוק לקראת יום כיפור. וכשנשאל דאין מצוי כ"כ גניבה בבני ישיבה, אמר שהדבר מצוי בגניבת חידושי תורה, שאומר דבר תורה של חברו בשם עצמו. אך אמר רבינו בימים אלו דבודאי אין לזה שם "גניבה", דבגנוב חפץ מחבירו, לקח ממנו את מה שיש לו, אבל כאן נשאר החידושי תורה אצל חברו, גם אחרי שגנבן ממנו... אלא רמאות כלפי אחרת יש כאן.

~ ~ ~

תלמיד חכם שמת

לאחר מטתו של גאון ותלמיד חכם מופלג, הגאון הגדול רבי גבריאל טולידנו זצ"ל ראש ישיבת "אור ברוך", אין כאן המקום להאריך בדברים המפורסמים בהתבטלותו לגדולי ומנהיגי הדור, באופן מופלא.

ודבר אחד הייתי נוכח לפני הרבה שנים, כשהי' מדובר על איזה ענין לתועלת ישיבתו הק', וכשנודע לו שאי"ז לנחת רוח לרבינו, ירד מהענין בלי לומר דבר, אף שהי' קשה לו מאד. וראיתי בעיני את כוחו הגדול.

~ ~ ~

הישיבה ה' לטובים

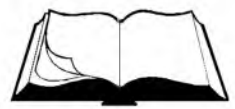
דבר מה שהובא בגליון הקודם על זהירות רבנו מלכלול בברכתו מי שאינו ראוי, הראני האברך החשוב הרב יעקב ישראל קובר שליט"א לשון קדשו של מרן החפץ חיים זצוק"ל בספרו שמירת הלשון שער התבונה סופי"ז, ח"ל וראה את גודל השנאה שיש על הרעים דמלבד שנדחה משולחן ממ"ה הקב"ה, כמו שכתוב צדיק אתה ה' לא יגור במגורך רע, אפילו בעת שהנביאים והחסידים מבקשים רחמים על ישראל להטיב להם, אינם רוצים לבקש כלל על הרעים, ואדרבא פורטים בתפלתם בדרך רמז שאינם מבקשים כלל על הרעים, כמה דכתיב היטיבה ה' לטובים ולישרים בלבותם, עכ"ל.

~ ~ ~

בענין אמירת תהלים בין התקיעות, העירני הגר"א שטראוס שליט"א דבארחות רבינו ח"ב עמ' קצ"א הביא שמרן בעל הקה"י זצוק"ל הי' אומר תהלים.

מִי יֵרֵם הָיִם

"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה לבד" (ברכות ח').

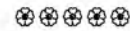
גליון 301

שאלות המציאות

חשון תשע"ז

ההלכות זערכו ע"י הרב יהודה אריה הלוי שליט"א - רב ביהכ"נ זצ"ל "דברי שיר" ב"ב

לרפ"ש בריינדל בת אסתר בתושח"י

ברכת התורה בבוקר

שאלה: בבוקר מיד לאחר ברכת התורה אומרים "ברוך... ומשנת "אלו דברים", כדי שיחול עליהם ברכות התורה. מי שחולס וחושב על דברים אחרים ולא על מילים אלו, האם יוצא ידי ברכת התורה, דהיינו אם לא לומדים מיד, הר"י חשש ברכה לבטלה?
תשובה: הכלל הוא שתורה שבכתב אפילו אינו מבין אם מוציא בשפתיו, הר"י מקיים מצות תלמוד תורה ("ש"ע הרב" הל' תלמוד תורה פ"ב סעיף י"ב-י"ג, וכעין זה כתב השל"ה הקדוש מס' שבועות דף ל"ח, ובלבד שהוא יודע שהוא קורא). אולם תורה שבעל פה מי שאינו מבין את אשר הוא לומד אין זה נחשב לימוד ("ש"ע הרב").
ויש סוברים שזה דוקא שלא משתדל להבין, אבל אם משתדל להבין, גם אם אינו מצליח מקיים בזה מצות תלמוד תורה, ועוד, אם מבין את פירוש התיבות, אע"פ שאינו יודע את הפירוש האמיתי כמו שפירשו המפרשים, נחשב ללימוד תורה (החיד"א בספר "מראה העין" ע"ז י"ט). לפי"ז בנד"ד כיון שאמר פסוקי התורה שפיר יצא בזה מצות תלמוד תורה, וממילא לא הוי ברכה לבטלה.

הפסד זמן ק"ש בטיסה ועלייה לירח

שאלה: הנוסע מאמריקה לארץ ישראל, לפעמים מפסיד עי"ז זמן ק"ש או זמן תפילה, האם מותר לעשות כן?
תשובה: יש מקרים מסוימים שיכול לדלג לחלוטין על הלילה ע"י הנסיעה, והוי בגדר "יומא אריכתא" מההמראה עד הנחיתה, ונמצא שאין לו לא תפילה מעריב ולא ק"ש ולא ברכותיה, ולכן לכתחילה לא יסע בכזה אופן, וכן הורה הגרי"ש אלישיב זצ"ל שלא ראוי לעלות לירח משום שע"ז מפסידים הרבה מצוות ביום ובלילה. (היה מעשה בנוסע אחד ששמע זאת והחליט לטוס דרך לונדון, והוסיף על כך עוד 350 דולר ששילם בשמחה כדי לזכות במצוה דאורייתא).
ויש לפעמים להיפך, שיוצא מארץ ישראל בשעה אחת בלילה, ולאחר שעתיים נכנס לחשש עלות השרך כמעט כל הטיסה, שעדיין לא יכול להתפלל לפני נץ החמה, וכן אסור לו לאכול כל זמן הטיסה כיון שאסור לאכול לפני התפילה, אף שלפעמים הטיסה נמשכת כ-13 שעות.

כהן זקן בנשיאת כפיים

שאלה: כהן זקן שבתחילת הברכות מרים ידיו למעלה, ולאט לאט במשך הברכות מורידים קצת מעל החגורה, האם יכול לישא כפיו?
תשובה: כהן שלא יכול לפשוט ידיו כלל לא יכול לישא כפיו (משנ"ב סי' קכ"ח ס"ק י"ב), ולכתחילה צריך לפשוט ידיו כנגד הכתפיים (ש"ע שם סעיף י"ב), ובדעבד כיון שסו"ס הרי פושט ידיו, אפילו שזה רק מעט מעל החגורה יכול לישא כפיו (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

העביר עלייתו לרב

שאלה: קראוהו לעלות לתורה ושם לב שרבו עומד בסוף בית המדרש, ואמר שא"א לו לעלות במקום רבו, ונתן לרבו לעלות במקומו, האם עשה טוב או לא?
תשובה: מי שקוראים לו לתורה, אסור לו לסרב משום בזיון לתורה, ולכן בנד"ד הוא היה צריך לעלות בעצמו, ומ"מ כיון שעשה כן לכבוד התורה לא יקבל עונש (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

זימון וברכת המזון לילד בר מצוה

שאלה: האם נער בר מצוה יכול לכתחילה לזמן ולהוציא אחרים בברכת המזון?
תשובה:

יש סוברים כיון שרוב פוסקים סברי שזימון הוא מדרבנן (כמבואר במשנ"ב סי' קצ"ט ס"ק כ"ז, ושע"צ ס"ק י"ט), יכול אפילו בליל הבר מצוה לזמן, וסומכים בזה על חזקה דרבא שיש לו ב' שערות, וכן המנהג הפשוט ברוב מקומות כמבואר ב"ערוך השולחן" (שם סעיף ד').
ויש סוברים שזימון הוא מדאורייתא ("חזון איש" או"ח סי' ל"א ס"ק א'), ולכן אין לתת זימון לבן י"ג לזמן על סמך חזקה זו, והיינו

כשיש בלעדיו ג' גדולים ("שונה הלכות" שם סעיף ו'), וכן הורה ה"סטייפלער" לנכדו שלא לזמן בסעודת בר המצוה שלו ("ארחות רבינו" ח"א עמ' פ"ו). אבל כשיש רק ב' בלעדיו יכול לזמן דממנ"פ אם הוא קטן ה"ה פטורים מזימון, ומדרבנן כולם חייבים משום חזקה דרבא.

א. לענין להוציא אחרים בברכת המזון, אם השומע אכל כדי שביעה, הרי חייב בברכת המזון מן התורה, וא"א לסמוך על חזקה דרבא להוציא, אבל אם אכל רק שיעור דרבנן, שפיר יכול להוציא (ע"י משנ"ב שם ס"ק כ"ז).

קידוש במקום סעודת משקין

שאלה: מעשה בשבת בבוקר לאחר התפילה, שני אנשים לא הרגישו טוב ורצו לעשות קידוש, והיה להם רק רביעית אחת של יין, בלי פת ובלי מזונות, איך יעשו?
תשובה: אם ראובן עושה קידוש ומוציא את שמעון, ראובן ישתה את כל הרביעית יין, ובשעת הדחק יוצא בזה גם קידוש במקום סעודה (ע"י משנ"ב סי' רע"ג ס"ק כ"ה).

ולענין שמעון, יעשה כמש"כ במשנ"ב (ס"ק כ"ו) שבשעת הדחק מי שחלש לבו יכול לסמוך על ה"שלטי גבורים" שאם אוכל פירות יוצא בזה במקום סעודה, ע"י שם. ויש סוברים שלשיטה זו יוצאים גם במשקה שכר ויין שרף, כיון שסברי שאין צריך מזון שישעך הלב (שו"ת "מנחת יצחק" חלק א' תשי"ג).

ולפי מה שמובא בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל שמיץ תפוזים אמיתי (לא טעם תפוזים אלא טבעי ממש בלי מים), יש לו דין חמר מדינה, ה"נ יכול לשיטה זו לשתות מזה רביעית לצאת ידי סעודה של קידוש, אבל כוס קפה בודאי אין זה נחשב למקום סעודה.

קריאת 'פקס' שהגיע בשבת

שאלה: יהודי בארץ ישראל קיבל 'פקס' בשבת עם הרבה דברי תורה (מחברו שנמצא באר"ב במקום ששם עדיין לא נכנסה השבת), האם מותר לו לקרוא בו?
תשובה:

א. בעצם קבלת 'פקס' בשבת אין מלאכה מצד המקבל, שהרי קי"ל בבית הלל שאין איסור שביתת כלים, אבל כבר כתב בשו"ת "שבט הלוי" (חלק ח' תשי"מ) שיש בזה זלזול שבת, אם ה'פקס' עובד לקבל הודעות.

ב. עצם קריאת ה'פקס' בשבת, בין השמשות הנייר היה מוקצה מחמת חסרון כיס, וכמבואר במשנ"ב (סי' ש"ח ס"ק ג') שנייר חלק הוא מוקצה, ע"י שם, ובפרט נייר 'פקס' שמקפידים עליו, כי אם הוא מקומט הוא יכול להיתקע במכונה, והוי מוקצה מחמת חסרון כיס, וא"כ מיגו דאיתקצאי בין השמשות נשאר מוקצה כל השבת.
אולם אם סיכם עם חברו לפני השבת שישלח לו, א"כ הרי ברור שישולק סיבת האיסור באמצע שבת, והוי כמו גמרו בידי אדם, שלא אמרינן מיגו דאיתקצאי וכו' (ע"י משנ"ב סי' ש"ח ס"ק י"ט), ואז מותר לקרוא בו. ועדיין יש לדון דסו"ס הרבה פעמים נתקע ה'פקס' ולא יוצא נייר, וא"כ אין זה ברור שיצא, ועדיין יש בזה משום מיגו דאיתקצאי וכו'.

נרות לאדם הישו על השולחן

שאלה: הניח פטושים עם נרות על השולחן, ולא היה שם דבר המותר (כגון חלות), והבן שהיה עיף נרדם וישן כל זמן בין השמשות עם הראש על השולחן, האם זה נחשב בסיס להיתר ולאיסור, ומותר לטלטל את השולחן או לא?

תשובה: איתא בשו"ע (סי' רע"ט ג') לטלטל נר על ידי שנותנים עליו לחם לפני השבת, יש מי שמתיר ואין לסמוך עליו. ומפרש המשנ"ב (סי' י"ז דכיון שהמנורה עיקר עשייתה בשביל השלחבת, לכן נעשה תמיד טפל ובסיס לשלחבת ולא לחם ושאר דברים המונחים עליו אף שהם חשובים יותר, ע"ש).

ומצוי כשיש בחנוכה "בית מנורה" ובתוכו המנורה עומד על המרפסת ורוצים להכניסו לתוך הדירה לאחר שיכבו הנרות, לא מהני להניח עליו לפני שבת חלה או ספר, כדי להכניס את הבית בליל שבת לאחר שנכבו

הנרות, כיון שהבית עשוי למנורה ולא לשאר דברים.
לפי' בנדי' שהשולחן מיועד להניח עליו חפצים וכלים, ולא לישון
עליו, ולכן נחשב בסיס לדבר איסור והוא מוקצה (אולם אם היה ספסל
שהיה עליו דבר מוקצה, וגם אדם ישב שם בין השמשות, בכה"ג הוי
בסיס לאיסור ולהיתר, ומותר לטלטלו מכיון שספסל מיועד לשיבת
בני אדם).

סכנת אבר בשבת

◀ **שאלה:** יהודי נפל בשבת, ואם לא יתפרוהו מיד יש סכנה שהאבר
לא יפעל כראוי ח"ו, כגון שהיד זזה ממקומה וצריך ניתוח כדי
ליישרה (ובלי הניתוח תישאר היד עקומה כל החיים), האם מותר
לעשות כן בשבת?

תשובה: דבר שהוא פיקוח נפש מותר לחלל שבת ע"י יהודי, אבל סכנת
אבר אסור לחלל שבת ע"י יהודי, ורק ע"י גוי מותר. שהתירו בזה שבות
דאמירה לגוי (שו"ע סי' שכ"ח סעי' י"ז ומשנ"ב סי' נ"א), ולכן אם בבית
חולים יש רופאים גויים מותר, וכן לנסוע לבית חולים מותר רק ע"י
גוי, אבל אם יש שם רופאים חילוניים שיעשו את הניתוח, אין שום
היתר לנסוע לשם, שע"י הרי יכשילו יהודים לחלל שבת שלא כדין
(בעל "שבת הלוי" צ"ל והגר"נ קרליץ שליט"א).

הפרשת תרומה בשבת לחומרא

◀ **שאלה:** המחמיר (בלי נדר) לחזור ולהפריש תרומה אפילו על מאכל
בכשרות טובה, באמצע השבת נזכר ששכח להפרישם, האם מותר
לעשות כן בשבת?

תשובה: כתב ה"ד"ר אמונה (פרק ט' ה' מעשר, "ציון ההלכה" סי' ק
פ"ט), פעם אחת שכחו לעשר את החלות מערב שבת, ולא היה תנאי רק
היה במקום שיש שם השגחה מעולה, וכמעט ברור היה שזה מעושר,
והיתר מרן (ה"חזון איש") לעשרן בשבת, אבל לא רצה להתיר לאכלם
בלי מעשר וכו', עוד פעם אחת שלחו אתרוג לרב בירושלים שיברך על
זה וכל קהילתו, ובלי ל"ו יו"ט נתעורר שאלה על המעשרות, וציווה
(ה"חזון איש") לעשר מוודאי טבל עליו ביו"ט, כדי שלא יכשלו כל
האנשים שם.

מקח טעות בפדיון הבן

◀ **שאלה:** כהן שיש לו חמש מטבעות של פדיון הבן, רצה לקחת שכר
טרחא, ואמר לאבי הבן שהם עולים חמש מאות שקלים, האב
בשמחה רבה היה מוכן לשלם ולקנות את המטבעות במחיר זה, אולם
המחיר האמיתי הוא שלוש מאות ועשרים שקלים (והכהן מתבייש
לומר שזהו הוספה של שכר טרחא), האם עשה טוב או לא?

תשובה:

א. מכיון שזו אונאה יותר משתות (שישית) בטל המקח, ולא קנה
אותם אבי הבן (שו"ע חו"מ סי' רכ"ז ז'), וכשתנם לכהן לא יצא ידי
חובתו וברכתו לבטלה.

ב. אם מכר לו את המטבעות יום לפני פדיון הבן, הרי מבואר בשו"ע
(שם) שלאחר שעבר זמן שיכול לשאול את קרוביו או אחרים כבר
לא יכול לטעון ביטול מקח, ולא לתבוע אונאתו, ע"י שם. וא"כ
בנדי' לאחר זמן זה קנאם, וא"כ למחרת הם כבר שלו, ובכה"ג חל
פדיון הבן. ובכל זאת עבר על איסור תורה שאסור להונות חברו.

ג. עצה טובה עבורו הוא, שלא יאמר לו שחמש מאות שקלים הם
מחיר המטבעות, אלא יאמר לו הכהן שלוקח חמש מאות שקלים
עבור הפדיון, ואז אין כאן מחיר מטבעות ולא אונאה, ומקיים האב
את המצוה כדין.

מתי הפקר פטור מתרומות ומעשרות

◀ **שאלה:** עבר בחצר שהיה שם אילן עם פירות וכתוב שם "הפקר",
וקטף כמה פירות והניחם בשקית ולקחם לביתו, האם חייב לעשרם?
יסוד השאלה, האם הא ד"הפקר" פטור ממעשר הוא רק בשעת גמר
מלאכה אבל בזה שקנה הפירות מיד לפני שנתנם לתוך השקית נמצא
שהיה עשיית ערימה וכניסה לתוך הבית כבר היה שלו, האם בזה יש
פטור של הפקר.

תשובה: כתב הרמב"ם (הלכות תרומות פ"ב ה' י"א) הפקר פטור מן
התרומות ומן המעשרות, וכתב שם ב"ד"ר אמונה (סי' צ"ה) אם היה
הפקר רגע אחד משעת הבאת שליש עד מירוח פטור מתרומות המעשר,
ואפילו על התוספות שנוספו אחר שכבר זכה - פטור, אבל קודם הבאת
שליש או לאחר מירוח לא מהני שהיה הפקר אפילו עדיין לא ראה פני
הבית ע"י שם.

לפי' בנדי' שהיה הפקר בחצרו וכל אחד יכול לזכות בו פטור
מתרומות ומעשרות.

שכחו להפריש חלה

◀ **שאלה:** במוצ"ק נזכרו שלא הפרישו חלה על הבצק בערב שבת,
וכבר נאכלו כל החלות:

א. איזה תשובה אפשר לעשות. ב. האם חייבים לספר לכל אלו שאכלו
מזה שהם אכלו טבל כדי לעשות תשובה או לא?

תשובה: א. התיקון הוא שילמדו הלכות חלה וזה יהיה לכפרה. ב. אינו
חייב להודיע מכיון שהם היו אנוסים לגמרי, ואינם צריכים כפרה
(הגר"ח קניבסקי שליט"א).

קלקל בגד שנקנה במבצע

◀ **שאלה:** מכרו בגד אחד במאה ש, והיה מבצע שאם קונה בגד נוסף
משלם על השני רק חמישים ש, וקנה את שניהם במאה וחמישים ש.
אחר כך הביא אותם לחיט לשם תיקון וקלקל בגד אחד. האם ישלם
לו שבעים וחמישה ש היות שקנה שני בגדים במאה וחמישים ש, או
שצריך לשלם לו מאה ש שזה מחירו האמיתי?

תשובה: כיון שקלקל בגד אחד ששווי מאה ש, חייב לשלם מאה ש
(וזה שקיבל בגד שני במחיר מוזל אינו פוטר את החיט). רק יש לבדוק
את המחיר בשאר החנויות ולברר אם ניתן להשיג בגד זה במחיר זול
יותר, ואז לא חייב לשלם לו אלא את שווי בשוק.

שואל החזיר מכשיר ונמצא מקולקל

◀ **שאלה:** שואל החזיר מכשיר למשאיל ברחוב, הלך המשאיל
לביתו, וכשרצה להשתמש בו התברר לו שאינו עובד והוא מקולקל.
השואל אמר שהוא השתמש בו כרגיל והמכשיר היה תקין עד רגע
לפני שהחזירו, הדין עם מי?

תשובה: איתא בשו"ע (חו"מ סי' רכ"ד א'), כל מי שנולד הספק ברשותו
עליו להביא ראיה, כיצד, המחליף פרה בחמור ומשך בעל החמור את
הפרה ולא הספיק בעל הפרה למשוך את החמור ומת החמור, פליגי שם
אם על בעל החמור להביא ראיה, כיון שעמד עדיין ברשותו, או על בעל
הפרה להביא ראיה כיון שהיה לאחר מעשה הקנין, הרי' נחשב
ברשותו, ועי' שם בט"ז.

ועי' ב"חכמת שלמה" בשם ת"י א' בתוספות דה"מ במקח וממכר,
אבל בשאלה כל הזמן נחשב ברשות המשאיל, אפילו כשנמצא אצל
השואל, ועל המשאיל להביא ראיה, עיי"ש.

לפי' כל שכן בנדי', שנמצא המכשיר מקולקל לאחר שהחזירו השואל,
ובשעה שהחזירו היה בחזקת תקין, וגם כבר עומד ברשות המשאיל
בודאי לכו"ע על המשאיל להוכיח שהיה שבור מקודם.

תשלום פיצויים

◀ **שאלה:** שילמו לאדם כדי שיששה (ער) כל לילה בבית יהודי זקן
במשך שלוש וחצי שנים, עכשיו הכניסו את הזקן למושב זקנים, האם
צריך לשלם לו פיצויים?

תשובה: מנהג בתי דין שמשלמים פיצויים אפילו בכסף "שחור" (ובלי
חוזה), ולכן ישלם לו כנגד כל שנה פיצויים בעלות חודש אחד. ובנדי'
ישלם לו תשלום של שלושה וחצי חודשים.

עיקוב אוטובוס

◀ **שאלה:** לפעמים מחכים הרבה זמן לאוטובוס, וכשסוף סוף מגיע
הוא עמוס ואין מקום לעלות, האם מותר לעמוד לפני האוטובוס
ולעכבו עד שיהיה שמוכרח להודיע ל'חברה' לשלוח עוד אוטובוס?

תשובה: אם שאר הנוסעים שבתוך האוטובוס מתנגדים לכך, אזי על
פי דין אין לו זכות לעשותם, אבל ראוי להם לא להקפיד משום
"ואהבת לרעך כמוך", שאם הם היו למטה, גם הם היו רוצים שישכימו
להם לעשות כן.

זהירות בנסיעה מהירה

◀ **שאלה:** הממהר לדבר מצוה, האם מותר לו לנסוע ברכב מעל
המהירות המותרת על פי חוק?

תשובה: שיעור המהירות שקבעו לנסיעה ברכב הוא משום בטיחות,
ולכן אסור לעבור עליה אפילו לדבר מצוה, וידוע שמרן הרב שך צ"ל
מאוד הקפיד ודיבר על זה.

מעשה באחד שהגיע לסטייפלער צ"ל לקבל ברכה לקראת דיון בבית
משפט, שאלו הרב על נושא הדיון, וענה לו שקיבל דו"ח על כך שנסע
במהירות גבוהה מהמותר, ואם יפסיד במשפט עלולים לפסול לו את
הרישיון למשך שנה. אמר הסטייפלער: לרוצח אני לא נותן ברכה,
והוציאו מביתו.

הקיא בטנד

◀ **שאלה:** הזמין טנדר לירושלים, בדרך כמה אנשים הקיאו והזיקו
לכיסאות, האם חייבים לשלם?

תשובה: אדם מועד לעולם וחייב לשלם, אולם אונס גמור פטור,
(כמבואר בשו"ע חו"מ סי' שצ"ח א'). ובנדי' זה נחשב לאונס גמור
ופטור, וכן אם הילדים הקיאו, גם זה נחשב לאונס. אולם אם ידע
מראש שרגילים להקיא, אזי נחשב לפשעה וחייב.

תקנת השבים לגזל הרבים

◀ **שאלה:** בגמרא ובפוסקים מבואר מי שגזל רבים יש לו עצה
שיעשה צרכי רבים, ועי' יכול לקיים בו השבה שמסתמא יגיע לנגזל
בחזרה מהגנב, איזה צרכי רבים יש בזמננו?

תשובה: יתן לבית חולים במקומו (כגון 'מעייני הישועה' בבני ברק),
שהרבה נכנסים לשם ויוצאים (ויה"ר שיהיה רק לצורך שמחות), ועי' י
יגיע הכסף אליו (הגר"נ קרליץ שליט"א) או כגון לועד תיקון עירובין
שמתקנים את העירובין בעיר, שהרבה אנשים נהנים מהם.

כניסה דרך החלון

◀ **שאלה:** האם מותר להיכנס לבית דרך חלון או צריך להיכנס דוקא
דרך הפתח?

תשובה: לא שמענו שיש איזה קפידה שלא להיכנס או לצאת דרך
החלון (הגר"ח קניבסקי שליט"א).